

1984/85:56

Tisdagen den 18 december fm.

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:278–281 till justitieutskottet

3 § Narkotikapolitiken

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1984/85:12 om åtgärder mot narkotikabrott m. m. (prop. 1984/85:19 delvis
och 1984/85:46),

socialutskottets betänkande

1984/85:8 om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop.
1984/85:19 delvis),

utbildningsutskottets betänkande

1984/85:7 om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop.
1984/85:19 delvis) samt

skatteutskottets betänkande

1984/85:9 om tullverkets resurser för narkotikabekämpning (prop. 1984/
85:19 delvis).

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Justitieutskottets betänkande 12, socialutskottets betänkande 8, utbildningsutskottets betänkande 7 och skatteutskottets betänkande 9 debatteras i ett sammanhang.

Tisdagen den
18 december 1984

Narkotikapolitiken

Anf. 2 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Målet för regeringens narkotikapolitik är ett narkotikafritt samhälle.

Redan i den första regeringsdeklarationen – dvs. i samband med maktskiftet hösten 1982 – deklarerade vi att kampen mot narkotikan skulle inta en central ställning i regeringsarbetet. Vi lovade att skyndsamt tillsätta en särskild narkotikakommission. Några veckor senare infriade vi det löftet.

Kommissionen – som fick stora resurser och ett år på sig – hade ett mycket klart uppdrag: Den skulle, tillsammans med en särskild arbetsgrupp inom socialdepartementet, föreslå sådana åtgärder

att de som redan är fast i missbruk kan räddas,

att fortsatt spridning av missbruket förhindras,

att möjligheten att tjäna pengar på droghandel stoppas.

Många av narkotikakommissionens förslag har redan genomförts. I de propositioner vi diskuterar i dag redovisas ytterligare en rad insatser.

För att hindra införsel och spridning av narkotika har tull och polis fått, eller föreslås få, 31 resp. 100 nya tjänster. Ca 6 milj. kr. satsas på utökad utrustning inom tull- och polisväsendet. Godskontrollen får ett årligt tillskott på 2 milj. kr. Åklagarväsendet förstärks med sammanlagt tio tjänster. Samtidigt skärps lagstiftningen när det gäller bl. a. narkotikabrott och varusmuggling av narkotika. Ett syfte med dessa ändringar är att göra det möjligt för polisen att använda tvångsmedel i situationer där detta i dag inte går.

Det förebyggande arbetet får också avsevärda förstärkningar, både via statsbudgeten och genom att regeringen beviljar 100 milj. kr. ur allmänna arvsfonden.

När det gäller vården och rehabiliteringen håller en mångfald metoder och vårdformer på att växa fram både inom de traditionella och inom de alternativa vårdinstitutionerna. Nu föreslås omfattande insatser för att bejaka denna utveckling, men också för att öka samverkan mellan de olika leden i vårdkedjan.

Även inom kriminalvården bedrivs ett intensivt utvecklingsarbete. Narkotikakontrollen har skärpts på anstalterna. Insatser görs nu för att differentiera de intagna efter deras förhållande till narkotika. Närmare 9 milj. kr. är t. o. m. utgången av budgetåret 1985/86 beräknade för olika utvecklingsinsatser och projekt inom kriminalvården.

I pengar räknat vill regeringen satsa ytterligare 127 milj. kr. i kampen mot narkotikan. I personal räknat innebär förslagen bl. a. att ytterligare ca 150 tullare, poliser och åklagare får samhällets uppdrag att bekämpa knarket.

Det här är, herr talman, massiva satsningar men inga överloppsgärningar. I vår omvärld framställs nämligen mer narkotika i dag än någonsin. Att smuggla in och sälja denna narkotika i de rika länderna ger extrema vinster. För de mäktiga kapitalintressen som ligger bakom droghandeln är Sverige följaktligen en intressant marknad. Hela tiden löper vi risk att få in ännu större mängder heroin och cannabis. Hela tiden löper vi risk att nya droger plötsligt introduceras och sprids.

Just i dag befinner vi oss i ett läge där missbruket bland ungdomarna tycks vara på tillbakagång, medan det bland övriga åldersgrupper bedöms vara i stort sett oförändrat.

Undersökningar av elever i årskurs 9 och av värnpliktsinskrivna visar att allt färre i de nya åldersgrupperna har rökt hasch. Bland skolungdomarna var 1983 års siffror de lägsta som någonsin noterats; endast 5 % hade någon gång provat cannabis.

Jag vill dock understryka att läget är svårbedömt, och vi vet att det tidvis går att få tag i hasch på de flesta orter i landet. Med denna rikliga tillgång finns hela tiden ett latent hot om en snabb ökning av missbruket.

Målet för regeringens narkotikapolitik är alltså att göra rent hus med knarket. För att nå dithän föreslår vi nu en rad insatser; bl. a.

- skärpt lagstiftning,
- fler tullare, poliser och åklagare,
- bättre förebyggande arbete,
- effektivare vård och rehabilitering.

I en exempellös kampanj under de senaste månaderna har detta dock helt förtigits. I stället har regeringen framställts som passiv inför knarket. Människor har t. o. m. bibringats uppfattningen att det skulle vara tillåtet att knarka och att regeringen inte har för avsikt att göra något åt den saken. Detta är horribelt.

Låt mig därför än en gång slå fast: Det *är* inte tillåtet att knarka i det här landet, och det skall heller icke bli det. Tvärtom har Sverige hårdare lagstiftning, och strängare tillämpning av lagarna på detta område, än de flesta andra länder:

- Enligt narkotikastrafflagen är, förutom all handel och tillverkning, varje innehav av narkotika kriminaliserat. Det gäller hur litet det än är och oavsett om det är för eget bruk.
- Maximistraffet för grova narkotikabrott är fängelse i 10 år. Rör det sig om flera brott kan det bli 12 år, i vissa återfallssituationer ända upp till 16 års fängelse. Det är också det högsta straff som över huvud taget kan utmätas i det här landet.

Allt detta har dock flertalet debattörer nogsamt undvikit att tala om. I stället har hela den viktiga narkotikadiskussionen kretsat kring det faktum att den som är drogpåverkad – men bevisligen inte har någon narkotika på sig – i dag omfattas av sociallagstiftningen i stället för av strafflagen. Skillnaden kan illustreras med följande exempel:

Ett gäng ungdomar sitter och röker hasch. Pipan vandrar mellan dem när polisen dyker upp. I det läget skall samtliga ungdomar tas med till polisstationen för förhör. De som har hasch på sig binds vid brottet och döms senare för innehav. Är de mycket unga blir resultatet oftast åtalsunderlåtelse, i vissa fall böter. Samtidigt kontaktas de sociala myndigheterna för vidare åtgärder. De som inte har någon narkotika på sig rapporteras även de enligt lag till de sociala myndigheterna, som i sin tur snabbt skall kontakta både

haschrökaren och hans eller hennes föräldrar för resoluta åtgärder. Skulle det visa sig att missbruket är allvarligt, kan nästa steg bli att den unge haschrökaren tas om hand i enlighet med lagen om vård av unga, och detta oberoende av om hon eller han bundits vid något brott.

Av bl. a. detta exempel framgår att narkotikamissbruk *inte* är tillåtet, att det leder till starka reaktioner från samhällets sida – i enlighet med antingen strafflagen eller sociallagstiftningen.

När jag frågat föräldrar till unga missbrukare, när jag frågat Föräldraföreningen mot narkotika, om de vill att deras 16-åringar skall kastas i fängelse eller om de tror att ett bötesstraff skulle verka avskräckande – då har jag också *varje gång* fått ett mycket entydigt svar: ett bestämt nej.

Vad de är ute efter är i stället en garanti om att på ett tidigt stadium få vetskap om barnens missbruk och hjälp att rädda dem ur det.

I många kommuner är detta heller inget som helst problem: Polisen rapporterar alla ungdomar som förekommer i missbrukarsammanhang – oberoende av om de gjort sig skyldiga till något brottsligt eller ej. I dessa kommuner tar socialtjänsten sedan kontakt med både den unge och hans eller hennes föräldrar.

I andra kommuner fungerar dock detta inte alls. Polisen gör sin del av arbetet, men sedan glappar det i kontakten mellan de sociala myndigheterna och hemmet.

Detta är klart otillfredsställande – men absolut inget man bör ändra på genom att kasta 16-åringar i fängelse.

Med de propositioner vi diskuterar i dag vässas redskapen mot narkotikan och fylls luckor i vård- och rehabiliteringskedjan igen. Men ännu viktigare, herr talman, är det arbete som pågår inom socialdepartementet för att ge ökade möjligheter till tvångsinsatser i vissa fall. De förslagen kommer verkligen att innebära en kraftfull åtgärd i den riktning som Föräldraföreningen mot narkotika och dess namninsamling syftar till. På denna punkt ber jag att få hänvisa till vad statsrådet Sigurdson senare har att säga.

Låtsaslösningar – symbolhandlingar av det slag som innebär att berusade ungdomar som inte kan beslås med att inneha narkotika skulle möta straffrättsliga reaktioner i stället för socialpolitiska – ställer vi oss däremot inte bakom, av det enkla skälet att en sådan förändring bara skulle bli ett tomt slag i luften.

Ungdomar *börjar* inte knarka därför att själva konsumtionen inte omfattas av strafflagen. Och de *slutar* inte knarka därför att de får böter eller sätts i fängelse – tvärtom är det tyvärr just i fängelsemiljön som många grundlägger ett narkotikaberoende.

I denna uppfattning stöds vi av erfarenheterna från exempelvis Finland, där själva konsumtionen av narkotika omfattas av strafflagen, men där missbruket ändå ökar.

I denna uppfattning stöds vi också av en bred majoritet av remissinstanserna, av många föräldrar och av många vård- och socialarbetare. Framför allt stöds vi av den grupp som kanske mer än flertalet andra lagt ned sin själ i arbetet på att handfast göra upp med narkotikamissbruket, nämligen

Hasselakollektivet.

Låt mig avslutningsvis säga något om de borgerliga partiernas agerande i denna fråga.

Det som karakteriserat den s. k. kriminaliseringsdebatten har varit den totala begreppsförvirringen. Allmänheten har genom denna förvirring bibringats uppfattningen att det är tillåtet att knarka och att polisen inte får ingripa mot haschande ungdomar.

Detta är fullständigt felaktigt.

I stället för att skingra dimmorna och försöka tala om vilka regler som faktiskt gäller – och vilka skärpningar som är på gång – har de borgerliga partierna, sannolikt av partipolitiska skäl, valt att bidra till att öka förvirringen. De har blåst under och aktivt spridit vanföreställningarna vidare.

Att desperata föräldrar sett en förändring av strafflagen som en utväg, och pläderat för den, har jag förståelse för. Att ledamöter av denna kammare gjort det för att vinna partipolitiska poänger har jag svårare att fördrå.

Ett noggrannare studium av era förslag avslöjar också mycket riktigt att ert intresse för att på allvar bekämpa narkotikan är högst diskutabelt.

När vi föreslår att tullen skall få möjlighet att kontrollera handbagaget för att den vägen hindra införsel av narkotika och göra det ännu mer riskabelt att försöka tjäna pengar på droghandel, då säger ni nej. Det skulle hota den personliga integriteten, hävdar ni. Och visst är det möjligt att vi den vägen – av en slump – skulle kunna upptäcka också valutasmugglare och andra som ni tycks se som en av era viktigare uppgifter att skydda från obehag och straff.

När å andra sidan vi säger nej till en utvidgning av strafflagen, som skulle rikta sig mot framför allt unga missbrukare som behöver vård och uppmärksamhet i stället för straff, ja, då ropar ni på fängelse – detta alltså i strid med vad exempelvis Föräldraföreningen mot narkotika säger sig vilja ha, därför att det föräldrarna vill ha är vård.

Skalar man bort det som bara är munväder i era förslag är det dock inte särskilt mycket som återstår. Den reservation ni enats om i justitiekammaren innebär exempelvis *inte* att ni vill kriminalisera berusningstillståndet. Ert förslag är att vi skall uppfinna en gräns mellan "att konsumera" – som alltså skulle vara straffbart – och "att vara drogberusad" som inte skulle vara det. Hur denna gräns skulle dras och hur den skulle praktiseras har ni däremot inget att säga om. Och det är kanske inte så konstigt. För i praktiken skulle ju en sådan förändring sakna betydelse. Rent juridiskt skulle den heller inte leda till några nämnvärda förändringar.

Till sist: Narkotikan är ett av vår tids svåraste sociala problem. För att hejda den är vi från regeringens sida beredda att sätta in omfattande insatser – men insatser som ger resultat! Varken de som säljer eller de som köper narkotika är möjliga att hejda med munväder och symbolhandlingar. Sent omsider hoppas jag att detta skall gå upp också för de borgerliga ledamöterna av denna kammare. Kampen mot narkotikan är nämligen alldeles för viktig för att vi skall ha råd att schabbla bort den i partipolitiska strider utan egentligt innehåll.

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

Narkotikapolitiken

Anf. 3 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Narkotikan är inte, och har inte heller varit, en del av vår kultur. Den är inte accepterad vare sig av medborgarna i gemen eller av lagstiftarna som ett acceptabelt njutnings- eller förströelsemedel.

Ståtsrådet Ingvar Carlsson har här sagt att regeringens politik går ut på att göra rent hus med knarket. Jag tror inte att man kan hoppas på att göra Sverige kemiskt fritt från all illegal narkotika. Men vi kan alltså hindra narkotikan från att bli en accepterad del av vår kultur och därmed också rycka undan grunden för en etablerad och småningom kanske vidgad knarkhandel och knarkkriminalitet i vårt land, med allt vad detta kan ha i sitt släptåg. Det är ju det som kampen ytterst gäller.

Sverige är liksom många andra välmående västeuropeiska stater, med en ekonomiskt stark men kanske osäker och trendig ungdomskultur, en attraktiv marknad för narkotikan. De internationella narkotikahandlarnas marknadsavdelningar gör precis den här typen av värderingar. Det går att göra pengar, men inte stora pengar, på knark om man jobbar hårt i slummen i Bangkok. Däremot går det att göra mycket stora pengar i Stockholm, Malmö och Göteborg. Det handlar om miljoner och åter miljoner.

Hur mycket narkotikahandeln totalt omsätter i Sverige vet vi inte, men så mycket kan vi säga att det säkert handlar om storleksordningen 1 miljard kronor – kanske mer, kanske mindre. En försiktig beräkning i USA förra året visade att narkotikan där omsätter ca 70 miljarder dollar. Nej, jag sade inte fel. 70 miljarder dollar multiplicerat med 7 eller 8 blir nästan en hel svensk statsbudget. Då börjar man förstå problemets dimensioner. Det är inte någon svagsint, töntig förbrytarorganisation vi slåss emot. Sverige är en angreppspunkt för dessa internationella förbrytarnät som handlar med narkotika, och de har riktat in sig på vårt land liksom på många andra länder.

Jag sade att jag inte trodde att det är möjligt att göra Sverige kemiskt fritt från illegal narkotika, men vad som är möjligt att göra är att få marknaden så dålig som möjligt. Om konsumenterna blir få, om försäljarna sätts i fängelse och inte kan fortsätta sälja – vare sig på gatan eller på anstalterna –, om företagsledarna antingen åker fast eller inte tjänar några pengar, ja, då blir det heller inga investeringar här i landet. Det är så marknaden fungerar. Marknadsförutsättningarna för knarkhandlarna måste alltså undanröjas.

Herr talman! Den viktigaste och starkaste frontlinjen mot narkotikan går vid familjen och vid den hållning som landets ungdom intar till narkotika. I det ögonblick landets ungdom säger nej till narkotika, då är också kriget mot narkotikan vunnet. En stark familj och en god sammanhållning i ungdomsgången är det bästa värdet mot missbruk, urspårning och kriminalitet. När jag säger en stark familj och en stark sammanhållning i gänget, menar jag inte ekonomiskt stark. Den styrka jag här talar om är den styrka som ligger i att upprätthålla grundläggande mänskliga etiska regler.

Ytterst handlar det om våra barns rätt till en trygg och god uppväxt. Ingen narkotikapolitik i världen kan stoppa narkotikan, om inte våra barn växer upp i en harmonisk, trygg miljö, där etiken om rätt och orätt, omsorg om din nästa och om dig själv, om ansvar för sina handlingar och om arbetet som

skapande värde och som den grundläggande utvecklingskraften för det mänskliga samhället präglar normbildningen. Jag vet inte vad framtidsministern tycker och tänker om detta. Jag vet bara att vart jag än kommer i Sverige och talar om våra kriminalitetsproblem, så finns det över alla partigränser människor som slåss för ett samhälle där människornas strävan bärs fram av en stark känsla för vad som är rätt och orätt, rätt och riktigt att göra i förhållande till sina medmänniskor.

Herr talman! Vi måste alltså konstatera att narkotikan sedan flera årtionden tillbaka har angripit vårt samhälle, att den genom en tidigare aningslös, oskicklig och valhänt politik från samhällets sida också har fått fast fot i vårt land. Vi måste också, som jag var inne på tidigare, vara medvetna om att narkotikabrottsligheten söker stärka sitt fotfäste och vidga sin marknad. Narkotikan är en grym och vildsint maktfaktor i samhället. Den terroriserar hem och familj. Den bryter ned individerna – psykiskt, fysiskt, socialt och moraliskt. Den skiljer bort unga människor från utbildning, kamrater, arbete och skapande utveckling. Den sliter ut polis, kriminalvård, socialvård och sjukvård. I dess spår följer omfattande kriminalitet, prostitution, människoförakt och våld. Den fräter på hela samhällsgemenskapen och tryggheten. Narkotikan är alltså en förnedrande fiende att tvingas leva tillsammans med i vårt samhälle. Därför måste vi förklara krig mot narkotikan. Det är en stark, hänsynslös och skicklig motståndare vi har att slåss emot, vars långsiktiga mål är att tjäna pengar, mycket stora pengar.

På lång sikt är vi alla – och måste vi alla vara – med i denna kamp. Den avgörande faktorn är att knarkbrottsligheten inte tillåts få några nya kunder. Här är – som jag sagt tidigare – ungdomsgenerationerna och stödet till dem och deras insatser helt avgörande. Det är du som är ung, vare sig du arbetar eller studerar – det är du, inte andra – som är ansvarig för vilken hållning och attityd till narkotika som växer fram inom kamratgänget. Godta inte skämt om knark! Ryck inte på axlarna åt snack som innebär att det skulle vara ofarligt att hascha! Man blir inte narkoman utan att ha börjat. Det är inte "cool", häftigt, festligt, ungt, tufft eller fränt att fraktas i väg i ambulans till sjukhusets akutmottagning med hjärtstillestånd efter en överdos heroin. Narkotikadöden, som redan har drabbat hundratals ungdomar i vårt land, har inget festligt över sig. Det är fråga om kanonmat för knarksyndikaten, och det är du som är ung som bestämmer om det skall finnas några mål att skjuta på.

Man måste alltså ta hand om sig själv och sina kamrater, man måste hålla ihop, och man måste stötta varandra – man får inte ge knarkkurirerna en chans. Det är på dig som enskild människa som ansvaret vilar för att andra skall kunna sätta in åtgärder snabbt, innan det har gått för långt. Man måste tala med sina kamrater. Man får inte stöta bort den som har råkat illa ut. Tvärtom, man måste knyta honom eller henne fastare till gänget. Man måste tala med lärare, arbetsledare och kurator. Man måste jobba tillsammans. Man måste också tala med polisen, eftersom man vet att det ytterst är fråga om något illegalt. Ju tidigare man lyckats skilja den drabbade från langarna och knarkgängen, desto större chans finns det att man kan rädda en kamrat

från att bli en ångestfylld narkoman. Det är inte att tjalla att sätta stopp för en människas död.

Man skall inte tro att någon del av vårt land är förskonad från knarksyndikatens marknadsundersökningar. I tider av ungdomsarbetslöshet är narkotikan och det alternativ den erbjuder till arbete någonting som starkt utnyttjas av dessa knarklangare. I dagsläget torde inte någon kommun i Sverige vara narkotikafri. Uppgiften är alltså klar, inte så mycket för oss lagstiftare och för myndigheterna utan fastmer för svensk ungdom, att man måste rensa ut knarket från vårt land och att det är ungdomen som bestämmer om det skall bli så eller inte. Det kan vi klara om inte någon ny narkoman tillkommer genom oförstånd, missriktad tuffhet och falsk eller skev upplysning om narkotikans dokumenterade farlighet för den egna personligheten, omgivningen och samhället i stort.

Herr talman! Min förhoppning vid tillsättandet av narkotikakommissionen var att man skulle nå en slutlig uppgörelse med 1960-talets och det tidiga 1970-talets flumpolitik på detta område. Narkotikakommissionen har gjort en på många sätt förtjänstfull genomgång av sakernas tillstånd. På många punkter har emellertid, och det har också blivit resultatet i regeringens proposition, enligt vår uppfattning inte de riktiga slutsatserna dragits. Tyvärr gäller det för kampen mot narkotika helt vitala punkter.

Innan vi bestämmer oss för en strategi, måste vi ha svar på åtskilliga frågor. Hur omfattande är missbruket? Vilka skador och effekter har missbruket? Hur mycket pengar omsätts i missbruket? Hur sprider det sig? Hur är langarkedjorna organiserade? Hur kommer narkotikan in i landet? Hur ser den internationella handeln med narkotika ut?

Har vi fått svar på dessa frågor genom narkotikakommissionen och regeringens proposition? Ja, delvis, men på en del punkter har vi inte fått det.

Under många år var ovilligheten att ingripa det utmärkande. Det gällde också för den nuvarande regeringsmajoriteten. Vi vill inte medverka i någon klappjakt på missbrukare, sades det. Problemet överdrivs, sades det. Då måste sägas att vi moderater många gånger fick slåss ensamma för att riksåklagaren skulle skärpa sin åtalspraxis. Vi fick slåss för att urinprovstagningar skulle få äga rum i ökad utsträckning inom kriminalvården. Vi fick slåss för skärpta regler i vad gäller langarnas och missbrukarnas permissioner från fängelserna. Vi fick slåss för successiva skärpningar av narkotikastrafflagen. Vi fick slåss för möjligheterna att tvångsvårda missbrukarna. Det var vi som slogs – många gånger ensamma här i riksdagen – för det. Detta framgår av riksdagsprotokollen.

Naturligtvis finns det fortfarande brister och luckor i lagstiftningsarsenalen. Arne Svensson och Inger Wickzén kommer från moderat sida senare att uppehålla sig vid de borgerliga reservationerna om insatser inom kriminalvården och tull- och polissamarbete.

Låt mig ändå säga några ord om den övergripande narkotikapolitiken. Regeringens proposition andas en försiktig optimism i vad gäller missbruksutvecklingen. Statsrådet Ingvar Carlsson var här ännu mer försiktig i bedömningen av hur det hela kommer att utveckla sig. Optimismen grundas

på vissa undersökningar som tyder på att färre ungdomar än tidigare börjar med narkotika. Om det förhåller sig på detta sätt är det naturligtvis bra. Men sådana tillfälliga vågrörelser när det gäller missbruksutvecklingen har vi sett tidigare bara för att med besvikelse senare kunna konstatera att vi har haft fel.

UNO:s uppskattning för några år sedan av missbruket i Sverige är väl alltjämt den mest fullständiga genomgången som gjorts. Den pekar på att ca 12 000 unga människor här i landet är tunga missbrukare och att 20 000–30 000 fler är lätta missbrukare av narkotika. Mot denna bakgrund skall man göra en bedömning också av den internationella utvecklingen.

Herr talman! Ett exempel från International Herald Tribune den 19 november i år: 440 mexikanska soldater stormar ett formligt slavläger där 7 000 människor sägs ha arbetat för 15 dollar om dagen för att odla och skörda marijuana. Vid stormningen togs 4 000 ton marijuana i beslag.

Ett annat exempel från Expressen den 16 december i år: En man greps – en – vid Landvetters flygplats, tydligen genom ren slump, med 4 hg heroin på sig värt nära en miljon.

Vi vet att heroinet är på väg in i landet med en man, med en last värd en miljon. Och regeringen säger att den vill utöka anslaget till FN:s narkotikafond från 4–8 milj. kr. Det är inget fel i det. Säkert, och det instämmer vi i, måste sådana insatser göras. Men man kan inte få det till att bli trovärdigt att det är en kraftfull internationell insats man då gör jämfört med de pengar som det handlar om på den internationella narkotikamarknaden. 1 kg kokain kostar på gatan ca 200 000 kr. – en annan uppgift att tänka på.

De internationella aspekterna på narkotikafrågan är av mycket stor betydelse. Jag menar att både kommissionens och propositionens beskrivning av den internationella kriminella narkotikahandeln vittnar om en oförmåga eller ovilja att tränga på djupet i denna otäcka hantering. Det finns ingen ansats till historisk eller social beskrivning av den internationella narkotikahandelns ursprung. Det förefaller som om kommissionen svävar i okunskap om maffian, Camorran, de japanska Yakuza- och Yamagushigängen, de kinesiska triadsällskapen och Tongföreningarna samt de högerextremistiska kubaner som efter Batistas fall nu behärskar stora delar av narkotikahandeln i Latinamerika. Det finns ingen beskrivning i kvantitativa eller kvalitativa termer av den internationella narkotikahandelns produktion, transport och distribution, förutom allmänna och ytligt kända förhållanden. De enorma ekonomiska vinningar som storhandeln ger upphov till och dess anknytning till illegal vapenhandel, prostitution, handel med unga flickor och grov internationell ekonomisk brottslighet ges inte ens ett försök till beskrivning.

Regeringens viljeinriktning på detta område inskränker sig alltså till ett stöd i ord till FN:s världsprogram mot narkotika och, som jag sade, en höjning av bidraget till FN:s narkotikafond med 4 milj. kr. Dessa medel skall bl. a. gå till att söka förmå odlarna i producentländerna att övergå till annan produktion.

Det på bilateral bas och informella personkontakter uppbyggda informa-

tionsnätet mellan staterna är så tunt och resurserna hos tull, polis, kust- och gränsbevakning så små att alltjämt mindre än 10 % av det totala flödet av illegal narkotika beslagt.

Regeringens insatser på detta område är välkomna, men det måste göras mer. Man kan inte få det till att dessa insatser i någon avgörande utsträckning kan stoppa det stora flödet av illegal narkotika. Det kommer inte att bli någon ändring genom de förslag som regeringen nu framlägger, även om de är välkomna i sig.

Den internationella handeln med narkotika och dess förgreningar i vapenhandel, prostitution m. m. är så omfattande och omsätter så stora penningbelopp att det enligt min mening fordras helt andra och mycket mer drastiska grepp, om denna handel märkbart skall kunna reduceras.

Mot den bakgrunden, herr talman, är regeringens beskrivning av situationen och av vad man vill göra – även om insatserna betecknas som kraftfulla och situationen också beskrivs som allvarlig – ofullständig och blåögd. De åtgärder som föreslås är välmenande och bra, men de är, mot bakgrund av den internationella handeln, otillräckliga.

Den hittills förda narkotikapolitiken har varit delvis misslyckad. Det valhanta narkotikaliberala tänkandet har alltjämt inte släppt taget, varken i den allmänna debatten eller i regeringens och myndigheternas agerande. Storhandlarna med narkotika vinner nya framgångar i USA och också på kontinenten. Och Sverige kan inte undgå att dras in i denna hemska handel, om inte resoluta åtgärder sätts in nu.

Åtgärderna måste riktas mot alla grenar av denna förnedrande hantering.

Jag sade tidigare, och jag upprepar det nu, att de viktigaste insatserna görs av oss alla – föräldrar, lärare och kamrater. Kampen förs dagligen genom våra attityder och hur vi reagerar mot missbruk i vår närhet.

Myndighetssamarbetet centralt måste förbättras. Det måste bli ett slut på sektorstänkande, prestige och regler som omöjliggör ett fast samarbete mellan polis, socialtjänst, skola och föräldrar. Ett exempel på förödande dåligt samarbete i detta hänseende har Expressen gett i sin artikelserie om en ung flickas död i narkotikaträsket.

Polisinsatserna mot gatuhandeln måste ökas, och ett oavvisligt krav är att missbruket kriminaliseras. Våldet mot polismän måste bekämpas och respekten för deras arbete upprätthållas.

Domstolarnas ställning måste stärkas. Våld eller hot om våld är vanligt i narkotikamål i domstolarna. Vi måste se till att brotten mened och övergrepp i rättsak ges sådana reaktioner att rättssamhällets principer kan upprätthållas vid domstolshandläggningen av sådana mål.

På kriminalvårdens anstalter måste klientelet differentieras med hänsyn till narkotikabelastning. Langare måste hållas för sig, och möjligheterna att ta emot brev, utnyttja telefon, ta emot besök etc. måste starkt begränsas eller hårt kontrolleras i vad gäller dem som har anknytning till narkotikahandeln.

Det måste vara möjligt att få till stånd en adekvat vård mot icke motiverade missbrukare. Vård skall kunna ges under så lång tid att den kan bryta missbrukarnas medicinska och psykiska beroende.

Herr talman! Inget tvivel råder om att resursförstärkningar måste komma till stånd när det gäller tullen och polisen. De måste ha personella och tekniska resurser att stoppa införseln vid gränserna och spana inom landet mot de stora ligorna.

Sverige måste driva på för att förbättra det europeiska och internationella samarbetet. Det gäller både att förbättra de tekniska resurserna och samarbetet mellan polis och tullmyndigheter mellan olika länder.

Det är dessa steg som måste tas, om vi skall få bukt med narkotikans härjningar i vårt land och förhindra fler unga människors död – offer för den hänsynslösa handel som narkotikabrottslighet och narkotikamissbruk för med sig.

Låt mig, herr talman, säga några ord om kriminalisering av bruket. Det har sagts många gånger tidigare men förtjänar att upprepas igen: Enbart kriminalisering eller det kriminalrättsliga ingripandet i sig är ingen slutgiltig lösning på narkotikaproblemet. De som förordar kriminalisering av missbruket har aldrig hävdat att detta är och skall vara den enda lösningen. Men det är en mycket viktig del av åtgärder inom en samlad strategi.

Två argument har anförts mot en kriminalisering av bruket eller snarare att utplåna den lilla straffrättsliga frizon som finns i dag.

Det första är att vårdbehövande missbrukare skulle undvika att söka vård av rädsla för ett kriminalrättsligt ingripande.

Detta argument är enligt min mening inte hållbart, varken från principiell eller praktisk synpunkt. Principiellt sett har vi inte tvekat i denna kammare att kriminalisera gärningar, även om vi har varit medvetna om att kriminaliseringen kan ge anledning till att undvika vård. Det gäller t. ex. barnmisshandel. Vi vet att den förälder som misshandlar sitt barn kan försöka vårda barnet själv eller hoppas att skadan läks för att undvika att bli fälld för detta brott. Men det kan inte hindra oss från att anse att barnmisshandel skall vara kriminaliserad.

Från praktisk synpunkt är argumentet inte heller hållbart. Det brott som det i praktiken nästan alltid kommer att handla om är ett smärre innehav av narkotika. Vårdbehovet i dessa fall är i ett akut sammanhang inte det mest uttalade. Vederbörande flummar möjligen omkring några timmar, och jag kan inte se att den vi talar om, om han eller hon inte bär narkotika på sig, skulle kunna fällas för något brott om någon vårdinstitution uppsöktes, helt enkelt därför att det aldrig har varit på tal att kriminalisera berusnings- eller förgiftningstillståndet som sådant.

Detta har inte varit någon lätt fråga för regeringen, som framgår av propositionen. Enligt justitieministerns mening har "vid en sammanvägning av de skäl som kan anföras mot en kriminalisering av det aktuella slaget större tyngd än de skäl som talar för". Detta innebär alltså att det också enligt justitieministerns och regeringens mening finns skäl som talar för kriminalisering.

Remissvaren till narkotikakommissionen på denna punkt talar också sitt tydliga språk. Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms och Göteborgs tingsrätter – båda tingsrätter som har många narkotikamål på sitt bord –

länsåklagaren i Stockholms län och Gotlands län, rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen samt flera ideella organisationer, som under många år har arbetat med narkotikaproblemen bland ungdomar, uttalar sig till förmån för en kriminalisering av konsumtion av narkotika.

Missbruk är vidare straffbelagt både i Finland och i Norge – länder som knappast kan betecknas som kulturellt helt särstående i förhållande till oss. En svensk kriminalisering skulle således bidra till att samma norm gällde i huvuddelen av Norden.

Skälen för kriminalisering är följande.

Det första skälet är att kriminalisering, i likhet med mycken annan lagstiftning där samhället bör sätta normer för uppträdandet, ger ett starkt stöd till de människor och organisationer som i närkamp med knarket bland ungdomar försöker komma till rätta med flumattityderna. I detta fall är normen att all icke-medicinskt betingad användning av narkotika är förkastlig och helt främmande för vår kultur, och den normen är i total samklang med det allmänna rättsmedvetandet. Hos flertalet människor väcker det förvåning, oförståelse, ja, rent av löje när de upplyses om att innehav av narkotika är straffbart, medan missbruk av samma narkotika är straffritt.

I debatten påstås att det väcker förvåning när det sägs att icke-kriminaliseringen gör att ungdomar skulle kunna tro att samhället godtar missbruk. Det är inte alls förvånande. Förvånande är däremot att flera socialdemokrater, ända upp på regeringsnivå tydligen, är så blägda och okunniga om vad knarkande ungdomar har för argument och attityd till just det faktum att det är tillåtet att missbruka narkotika, att frizonen finns. I dessa ungdomskretsar handlar det om en vitt utbredd vetskap om att missbruket i sig icke är kriminaliserat, och följligen tillåtet. Låt vara att de flesta också känner att omgivningen ogillar deras missbruk. Den straffrättsliga frizonen är i dessa kretsar en godtagen ursäkt för missbruket och ofta ett övertalningsargument för att leda nya ungdomar in i detta missbruk. Prova på, det är inte förbjudet!

Att samhällets absoluta avståndstagande från missbruket fastslås i lag är särskilt viktigt när det gäller ungdomar som inte är missbrukare men som i kamratkretsen uppmanas att pröva. I sådana situationer är det ett starkt stöd för den som vill säga nej om själva användningen är straffbar. Polisens hopplösa situation – och detta är icke någonting som jag hittar på nu – att tvingas vända bort blicken från rena konsumtionssituationer på allmän plats för att förehavandena inte är brottsliga visar ytterligare på de orimliga effekter som nuvarande lagstiftning ger upphov till.

Det har aldrig varit tal om, statsrådet Ingvar Carlsson, att kasta ungdomar i fängelse. Vem av dem som förordar kriminalisering av missbruket har använt sig av argumentet att man skulle kasta ungdomar i fängelse? Val av påföljd för ett sådant här brott får naturligtvis avvägas mot alla de allmänna kraven inom straffrätten i vad gäller proportionalitet mellan gärning och påföljd. Reaktionen på olika brott skall naturligtvis vara rimligt avvägd. Här finns flera olika påföljder att välja mellan: böter, villkorlig dom, skyddstillsyn, frihetsberövande påföljd i allvarliga fall, ned till 14 dagars fängelse, kanske senare också kontraktsvård. Att schablonmässigt döma tonåringar till

fängelse för haschrökning har jag aldrig hört någon av dem som seriöst arbetar för kriminalisering av missbruket argumentera för. Det ligger i öppen dag och har aldrig ifrågasatts att narkotikamissbruket är ett samhällsproblem med många dimensioner, följaktligen kan straffrätten inte vara och är inte det enda saliggörande medlet när det gäller de här problemen.

Men debatten tycks numera gå ut på att förespråkarna för kriminalisering av missbruket skulle anse att detta är det enda som skall och behöver göras. Genom att förvränga meningssmotståndarnas uppfattning och sedan slå på den förvrängda bilden kan man uppnå nästan vad som helst. Jag upplevde att statsrådet Carlsson ägnade sig åt precis det. Den debattekniken är djupt olustig.

Herr talman! Med det anförda får jag yrka bifall till de moderata och de borgerliga reservationerna till justitieutskottets betänkande.

I detta anförande instämde Sten Svensson (m) och Birgitta Hambraeus (c).

Anf. 4 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Många oroliga mödrar och fäder väntar i svenska hem på att deras barn skall komma hem. Men de vet inte i vilket skick barnen kommer hem. Andra föräldrar vandrar gata upp och gata ned för att få fatt på sitt vinddrivna barn, som har fastnat i narkotikans garn.

En stor grupp föräldrar har slutit sig samman för att gemensamt driva kampen mot knarket. Vi hörde deras rop här utanför för några veckor sedan. Vad är det som dominerar dessa människors tillvaro? Jo, det är hatet mot narkotikan, och det är kärleken till deras barn. Vad kräver dessa människor av oss som har ett politiskt ansvar? Jo, de kräver av oss att vi med kraft skall bekämpa allt missbruk av narkotika, allt bruk som är icke-medicinskt. De kräver detta därför att de och deras anhöriga vill att vi skall rädda barnen, ungdomarna, och för den delen också äldre personer till ett värdigt liv. Men de vill också förhindra att andra unga hamnar i narkotikans träsk.

För en del familjer är tragedin redan fullbordad – sonen eller dottern är borta från detta jordeliv. Varje år skördar knarket många unga människors liv. Jag läste häromdagen att i Nyköping hade 30 människor dött under de senaste 10 åren på grund av knark. Nyköping kanske vi uppfattar som en stad där lugn och ro härskar, och många, många andra platser runt om i vårt land ter sig på ytan mycket fridfulla. Men narkotikan finns där – den finns överallt. Det är en farsot som drabbar alla delar av vårt land, och det drabbar alla grupper av människor.

Speciellt utsatta i detta sammanhang är emellertid i det långa loppet de familjer som från början är svaga, de ungdomar som från början inte har fått ett stöd hemifrån, av olika skäl. Vi får inte heller glömma de många invandrarna i vårt land, som kanske inte har fått fast fot i vårt land, där arbetslösheten griper omkring sig. Även dessa grupper fastnar väldigt lätt i narkotikans garn.

Alla dessa människor, alla dessa unga behöver vårt stöd. Ingen stad eller by är skyddad. Hänsynslösa profitörer aktar inte för rov att sprida denna

farsot, detta fördärliga gift. Kampen mot narkotikamissbruk måste föras på bred front och genom åtgärder av många olika slag.

När vi talar om narkotika och narkotikamissbruk är det oftast de mest utslagna, de som vi ser på Sergels torg eller på andra platser, där det är alldeles uppenbart att narkotikan härjar, som vi har i blickpunkten. Men i industriländerna – det gäller alltså inte bara Sverige, utan jag inbegriper också övriga industriländer – finns det grupper som mycket aktivt verkar för att legalisera narkotikamissbruket. Man använder narkotikan som ett saliggörande medel och anser sig i övrigt föra ett normalt liv.

Bakom de här grupperna som vill legalisera narkotikamissbruket och som använder narkotikan på detta sätt finns starka krafter, som för ekonomisk vinnings skull önskar att narkotikamissbruk skall betraktas som något naturligt och ofarligt. Och i en del av den kommersiella kulturen, t. ex. i vissa filmer, framställs narkotikamissbruk som något spännande och eftersträvarsvärt. I tryckfrihetens namn tillåtts olika tidskrifter utkomma som öppet propagerar för narkotikamissbruk. Vi kan se resultatet av denna propaganda i just det ökade missbruket världen över bland människor som är socialt och ekonomiskt väletablerade. Det är kanske den största faran vi står inför, att dessa grupper är med och legitimerar narkotikamissbruket. Därför måste vi avslöja de grupper som sprider en förljugen bild av narkotikamissbruket, och vi måste aktivt motarbeta dem. Det är därför som narkotikakampen måste föras på alla fronter. När det gäller åtgärder mot den illegala handeln måste insatserna självfallet successivt öka och metoderna förbättras och anpassas till de nya situationer som ständigt uppkommer. Det är av särskilt stor vikt att insatserna på ett helt annat sätt än f. n. riktas mot dem som organiserar och finansierar handeln av narkotika världen över.

I många länder undgår dessa nyckelpersoner i narkotikahandeln straff på grund av brister i lagstiftningen eller av andra skäl. Dessa personer måste kunna dömas till mycket stränga straff.

Som statsrådet Carlsson sade i sitt anförande har vi i Sverige skärpt narkotikalagstiftningen. Jag hoppas att han också vill erkänna att vi i regeringsställning var de som tog initiativ till detta. Vi har alltså tillsammans arbetat med dessa frågor.

Jag vill också understryka vad som tidigare sagts i debatten om det som följer i narkotikans spår i vårt land och i alla andra länder: kriminalitet, prostitution, utslagning, sjukdomar av allehanda slag – för att inte nämna de allvarliga situationer som barn till prostituerade narkotikamissbrukare hamnar i. Detta gäller för den delen också barn till kvinnor som enbart är narkotikamissbrukare, men ofta följer ju prostitution i narkotikamissbrukets spår. Varje år föds många barn handikappade på olika sätt, därför att modern varit missbrukare.

Detta händer i en situation där vi vet att produktionen av olika narkotiska preparat världen över ökar. Vi vet att nya preparat vinner nya marknader, att missbruket på många håll som en följd härav också ökar. När skördarna bl. a. i Fjärran Östern är goda blir utbudet av heroin mycket stort, och nya missbrukargrupper kommer till.

Men det narkotiska preparat som i dag har den största spridningen i världen är cannabis. Det är också det narkotiska preparat som fått ett helt oförtjänt rykte om sig att vara ofarligt, när det i själva verket är det preparat som på lång sikt är det farligaste. Det är omkring haschet som förljugenheten ofta är störst.

I detta sammanhang måste man också nämna de fattiga människor som från början producerar de narkotiska preparaten. Det är människor i de thailändska bergsbyarna och i Anderna i Sydamerika. Det är fattiga, slitna människor som får väldigt litet med av alla de pengar som följer med narkotikahandeln. Därför måste vi också ha dessa människor med i bilden när vi diskuterar narkotikaproblemen här hemma. Det är fråga om solidaritet med människorna, både i början av och i slutet av narkotikahandelns kedja.

Vi kan därför inte stå passiva inför vetenskapen om att alltmer narkotika produceras i världen. En viktig del av det internationella narkotikarbetet måste därför vara att stödja de människor som producerar t. ex. opium och ge dem möjligheter att producera andra grödor, höja deras utvecklingsnivå och ge dem en värdigare tillvaro.

Produktionen av narkotika kan inte definitivt stoppas utan att politiska, ekonomiska och sociala frågor samt hälsofrågor i producentländerna får en lösning. Det är därför viktigt att arbetet inom alla FN-organ får gå vidare i detta syfte. Det är en betydelsefull solidaritetsgärning, som vi kan medverka till. Vårt land kan vara pådrivande alltfört i dessa frågor såsom vi har varit tidigare.

När det gäller de åtgärder som regeringen har föreslagit – och jag skall i första hand tala om dem som justitietskottet har behandlat – har intresset såsom tidigare sagts kommit att kretsa kring frågan om man skall ha kriminalisering eller ej. Men jag vill understryka att det inte är min eller centerens avsikt att tala om narkotikafrågan endast i form av en diskussion om kriminalisering eller ej av bruket. Våra gärningar – om jag får yttra mig så högtidligt – under den tid vi satt i regeringen visar att vi har en helt annan bredd på de åtgärder som vi vill vidta för att bekämpa narkotikamissbruket.

Vi delar självfallet den uppfattningen att man måste skapa ett narkotikafritt samhälle. Jag vill peka på det uttalande som gjordes av de nordiska socialministrarna under min tid såsom socialminister om att vi måste ha såsom mål att göra Norden till ett narkotikafritt område. Min förhoppning är – och jag har ingen anledning att betvivla det – att den nuvarande regeringen arbetar på samma sätt tillsammans med de nordiska länderna för att fullfölja detta mål. Vi lever ju inte i någon isolerad värld utan är beroende av varandra och av gemensamma åtgärder, inte minst i Norden med dess öppna gränser.

Vi kan i dag skönja vissa tendenser hos de unga människorna. T. ex. skolungdomar och värnpliktiga är mindre benägna att frestas av narkotika. Jag vill inte förhäva mig, men jag tror att det till en del är en följd av de insatser som vi gjorde för några år sedan för att öka kunskapen om narkotikans skadeverkningar. Vi var då ense om att dessa åtgärder var viktiga. Vi spred hundratusentals utbildningsbroschyrer till skolorna för att

de unga människorna, som är förståndiga om de får kunskap, skulle veta att bruk av narkotika innebär att man missbrukar och förstör sin egen kropp, sitt eget liv.

Jag tror mig veta att kunskap är en mycket viktig utgångspunkt i detta arbete och kan ge resultat, om vi samtidigt också satsar på förebyggande och stödjande åtgärder av olika slag samt alternativa sysselsättningar. Ungdomarna måste få känna att de verkligen behövs i samhället. Vi måste samtidigt motverka profitörernas härjningar i vårt samhälle och på olika sätt stoppa narkotikan vid vårt lands gränser. Vi måste komma åt langare och andra som inte aktar för rov att gratis dela ut narkotika till unga människor för att göra dessa beroende.

Det är minst sagt litet förmätet av statsrådet Carlsson att påstå att vi på den icke-socialistiska sidan bara kommer med munväder. Vad vi har föreslagit tidigare och vad vi föreslår nu vittnar om någonting helt annat. Det vore hedersamt om man i denna debatt tog fasta på realiteterna och ägnade sig mindre åt denna typ av polemik. Denna fråga är för allvarlig för att hanteras på det sättet.

När det gäller frågan om kriminalisering eller ej är det som Björn Körlof tidigare sade: även statsråden Wickbom och Carlsson anför i propositionerna att de har vägt skälen för och emot en kriminalisering av bruket.

Det har ju, som också sagts här, kommit in olika svar från remissinstanserna, låt vara att de som inte vill ha en kriminalisering av bruket överväger. Men tunga instanser – jag tänker på skolöverstyrelsen t. ex. tycker att en kriminalisering av bruket skulle vara ett stöd i kampen mot narkotikan. Det är ju här skillnaden ligger. Jag tycker att vi inte skall överdriva detta utan snarast se till det som förenar.

När vi vill ha en kriminalisering även av bruket, är det för att få klarhet i vad som är straffbart eller inte. Jag tycker att det exempel som statsrådet Carlsson tog fram här tidigare egentligen visar någonting annat än det han själv ville visa. Om ett gäng sitter och röker hasch och endast den som har haschet på sig kan få ett straff, kan det ju vara en ren tillfällighet vem i den här gruppen som har begått ett brott.

Däremot delar jag uppfattningen att alla de unga människorna i det här exemplet självfallet skall ha vård och rehabilitering. Det är inte fråga om att slänga varje ung människa i fängelse som brukar narkotika. Helt andra åtgärder måste till, men vi vill ha rena och klara linjer, att all befattning med narkotika är straffbar.

Jag tror inte för min del att det här har den största betydelsen för dem som är mycket beroende av narkotika. Dem måste vi på olika sätt ge vård, omsorg och rehabilitering inom socialtjänstens ram, inom kriminalvården om det skulle vara aktuellt och i samverkan mellan socialtjänsten och kriminalvården.

En kriminalisering av bruket skulle ha psykologisk betydelse, inte minst i de grupper som jag tidigare nämnt där man försöker legalisera bruket av narkotika och säger att det här är inget farligt, grupper där man talar i flummiga ordalag och leder in ungdomar på en felaktig väg. Kriminalisering

är ett stöd för dem som vill säga nej men som nu inte vågar göra det.

Gränsdragningar talade statsrådet Carlsson om. Det skulle vara så svårt att dra gränser. Men alla omvittnar ju hur svårt det är att dra gränserna med det system som vi har nu. Det blir faktiskt enklare om man kriminaliserar bruket av narkotika. Då blir gränserna klara.

Vi har från centerns sida anslutit oss till fem reservationer vid justitieutskottets betänkande. Den första reservationen talar om samordning av insatserna när det gäller narkotikans bekämpande, framför allt centralt. Vi menar att det som regeringen har föreslagit och som utskottsmajoriteten anslutit sig till är inte tillräckligt, även om det är en bit på vägen. Det förekommer utomordentligt bra samarbete på många håll lokalt, och det är att hoppas att kommunerna går vidare på den vägen. Även regionalt behövs det ett samarbete, men vi tycker att på central nivå borde det också finnas ett närmre samarbete mellan myndigheter – jag tänker på skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen – och att där borde finnas ett samordningsorgan.

Reservation 2 handlar om kriminalvården. Vi reser menar där att man måste gå ännu hårdare in för att på alla anstalter ha narkotikafria avdelningar och att målet, narkotikafri kriminalvård, måste läggas fastare in i programmet när det gäller kriminalvårdens utveckling. Vi har därför krävt att ett åtgärdsprogram för att uppnå en narkotikafri kriminalvård skall läggas fram för riksdagen. Det olyckliga är ju att somliga blir narkomaner inom kriminalvården, och det förhållandet är oefterrättligt.

Reservation 3 handlar om kriminaliseringen, och detta har jag redan varit inne på.

I reservation 4 begär vi ett uttalande när det gäller straffmätningen. Vi menar att denna måste ändras i en skärpande riktning, vilket tillsammans med en skärpt påföljdspraxis skall kunna uppfattas som en logisk utveckling.

Reservation 5 gäller de olika gärningsformerna i narkotikalagstiftningen. Vi har sagt att det straffbara området skall omfatta varje förvärv, och redan försök eller förberedelse till förvärv av narkotika för eget bruk, liksom varje olovlig framställning av narkotika.

Beträffande övriga reservationer vill jag korrigera statsrådet Ingvar Carlsson. Vi från centerns sida har faktiskt inte anslutit oss till reservationen när det gäller tullundersökningar av handväskor m. m, utan vi har anslutit oss till regeringens förslag. Vi är medvetna om att ifrågakvarande åtgärder av många kan uppfattas som integritetskränkande. Vi har dock den uppfattningen att uppslutningen i kampen mot narkotikan i vårt land är så stor att människor är beredda att göra uppoffringen att visa vad de har i handväskan också när de går igenom tullen för att vi skall kunna komma åt narkotikahandlingen på det sättet. När man är ute och reser i dag får man ofta öppna sin handväska i säkerhetskontrollen. Jag kan inte se det som mera integritetskränkande att göra det också inför tullmyndigheterna. Därför har vi inte anslutit oss till de två sista reservationerna.

När det gäller kampen mot narkotika skall de förebyggande åtgärderna vara de viktigaste. Vi måste satsa på en familjepolitik som gör det möjligt för

föräldrarna att ge sina barn en bra start i livet.

Vi måste satsa på en social omvårdnad om varandra på solidarisk grund och eftersträva att ingen människa skall behöva stå utanför i samhället. Vi måste inom skolväsendet ge barn och unga en sådan utbildning att de får integritet och trygghet och en egen identitet. De måste också kunna se fram emot ett arbete när yrkesutbildningen är avslutad. Arbetslöshet är ett gissel och många gånger inkörsport till narkotikan.

Framför allt måste vi tillsammans ständigt inta en sådan attityd gentemot narkotikan att det för alla framstår att den är en farsot som vi måste värja oss emot med alla medel. Vi måste solidariskt ställa upp för varandra och för dem som hamnat i narkotikans våld. De får inte vara några utanförstående. De är våra medmänniskor. Ingen vet när narkotikan slår ned i det egna grannskapet eller i den egna familjen. Då vill vi gärna ha andras stöd. Låt oss ställa upp för varandra innan det hela drabbar oss själva. Det är en solidaritetshandling som också kan ge resultat.

I detta anförande instämde Lennart Brunander, Birgitta Hambræus, Ella Johnsson, Ulla Ekelund, Stina Gustavsson, Marianne Karlsson, Rosa Östh, Kersti Johansson och Sigvard Persson (alla c).

Anf. 5 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Tillåt mig att börja med en kort historisk översikt.

Narkotikan vann insteg på allvar i vårt land under början av 1960-talet men hade i vissa kretsar funnits under lång tid dessförinnan. Vid denna tid representerade den till en början en viss livsstil och förekom huvudsakligen i våra större städer.

I storstäderna spred sig missbruket till nya kategorier människor. Under denna period förekom samtidigt en kraftig kulturpåverkan. Genom olika massmedia spreds den nya ungdomsstilen rakt in i hemmen. Denna livsstil, som företrädesvis var influerad från USA, syftade till en brytning av det traditionella rollsystemet i skolor och på universitet.

Missbruket spreds snabbt från storstäderna ut över hela landet. Till en början var man ganska omedveten om de olika preparatens skadlighet. Det fanns t. o. m. opinionsbildare som öppet propagerade för att det var skönt att hascha. Även bland en del läkare rådde en viss osäkerhet om haschets farlighet. I mitten av 1960-talet var man så omedveten om narkotikans skadlighet att man försökte tillgodose en del narkomaners behov av narkotika genom receptförskrivning.

Numera är vi medvetna om att varje bruk av droger leder till missbruk, som medför negativa konsekvenser för såväl den enskilde missbrukaren och hans anhöriga som samhället i dess helhet.

Med missbruket följer i regel kriminalitet, eftersom missbrukaren får allt svårare att finansiera sin narkotikakonsumtion. För att kunna köpa den behövliga narkotikan gör sig missbrukarna skyldiga till omfattande brottslighet. Det kan gälla tillgreppsbrott, såsom stöld och rån. För kvinnliga narkomaner är prostitutionen ofta den enda möjligheten att finansiera sitt

missbruk. De bryts därigenom ner på två sätt. Även om de kan rehabiliteras från missbruket får de kanske för all framtid genomlida den förnedring som prostitutionen betytt för dem.

Genom narkotikamissbruket har det uppstått en vitt förgrenad brottslighet, i mindre skala av missbrukarna och i stor skala av dem som gör sig förmögenheter på andras olyckor, dvs. av dem som villigt tillhandahåller narkotikan.

Från 1960-talets mitt har samhället i ökad omfattning satsat stora resurser för att stoppa eller åtminstone minska missbruket. Ett stort grepp togs i och med tillkomsten av narkotikastrafflagen 1968. Ändringar i denna har skett tid efter annan för att avskräcka narkotikahandlarna i deras suspekta gärningar och för att ge dem allt strängare straff. Ett led i denna utveckling är att riksdagen i dag kommer att ytterligare skärpa straffskalorna. Således försvinner brottsbeteckningen narkotikaförseelse för brott som är ringa. Det är ett förslag som är lätt att biträda. Tyvärr tycks det mest bli en skärpning på papperet, eftersom departementschefens motivuttalande innebär att straffmätningen skall vara densamma som tidigare.

Enligt narkotikastrafflagen är varje innehav av ett narkotiskt medel straffbart, oavsett hur liten kvantitet det är fråga om. Trots detta fördes under hela 1970-talet en diskussion om hur stor mängd en missbrukare kunde inneha för eget bruk utan att åtalas. Genomgående betonades från såväl statsmakterna som berörda myndigheter en stark social känsla för missbrukets offer. Man betonade värden, fastän man hade litet vård att erbjuda. Denna inställning framhölls av departementschefen och av riksåklagaren. Riksåklagarens olika cirkulär från slutet av 1960-talet och framåt speglade den allmänna inställningen som den framfördes i debatten.

Narkotikalagarna blev snart medvetna om att åtal kunde underlåtas om man inte medförde narkotikakvantiteter som var större än vad som kunde anses vara till för eget bruk. En konsekvens av detta blev att missbrukare som finansierade sitt eget missbruk genom langning kunde ombesörja denna verksamhet under ganska ostörda förhållanden.

I riksdagen påtalades diskrepansen mellan lagstiftningen och förhållandena i samhället. Lagstiftaren hade närmast tänkt sig att möjligheterna till åtalsunderlåtelse i första hand skulle användas för att underlåta åtal mot vårdbehövande narkotikamissbrukare. Så småningom kom en förändring till stånd.

Kampen mot narkotikamissbruket intensifierades från mitten av 1970-talet. Inom polisväsendet påbörjades en uppbyggnad av regional karaktär för att få bättre slagkraft i kampen mot denna brottslighet. Allt fler och allt bättre utbildade poliser har efter hand satts in, tills vi har fått nuvarande organisation. Tullens möjligheter har förbättrats, och i och med dagens beslut kommer tullväsendet att ha tillgång till dataterminaler och spaningsregister för att bättre kunna fullfölja sin uppgift och helst se till att narkotikan över huvud taget inte kommer in i landet.

Herr talman! Med denna översikt har jag velat visa hur lagstiftningen har skärpts sedan 1968, hur stora resurser har insatts inom polisväsendets och

tullens område och, framför allt, hur synen på narkotikamissbruket har förändrats. Slutmålet finns emellertid fastställt sedan mycket länge, långt före denna regerings tillkomst. Det finns i propositioner och i olika betänkanden från justitieutskottet: Narkotikabruket kan aldrig accepteras som en del av vår kultur. Målet måste vara ett narkotikafritt samhälle.

Trots ståtliga målformuleringar, trots ofta återkommande straffskärpningar, trots attitydförändringar till sådana begrepp som innehav av narkotika för egen konsumtion och trots kraftiga förstärkningar av samhällets brottsbekämpande insatser, är vi dock oändligt långt från det narkotikafria samhället. Vi står kvar med vårt största samhällsproblem. Antalet uppdagade brott har fortsatt att öka. De från tillvänjningssynpunkt allvarligaste preparaten har vunnit insteg på den svenska marknaden i en allt större omfattning. Nya och än allvarligare preparat synes vara på väg in i vårt land.

Meningarna om ökningarna är emellertid delade. Vissa experter hävdar att den ökade uppdagningen av narkotika främst beror på större polisinsatser och att någon faktisk ökning inte skett. Man hänvisar också till attitydundersökningar i våra skolor. Andra experter hävdar emellertid att narkotikakonsumtionen och den därmed hörande kriminaliteten ökar för varje år. Ingen vet den absoluta sanningen.

Däremot vet vi att illegal narkotika är lättillgänglig över hela landet. Den finns t. o. m. i mycket små samhällen. Vi vet också att narkotikan inte bara drabbar ungdomar med en besvärlig social bakgrund, utan även ungdomar som har känslomässigt väl fungerande relationer med sina föräldrar. Genom undersökningar har vi också fått klart för oss att "helgknarkarna" står för en mycket stor del av narkotikakonsumtionen. De faller utanför lagstiftningen som inte kriminaliserat konsumtionen, och de står – åtminstone ganska länge – vid sidan av socialvårdens insatser.

Folkpartiets inställning i lagstiftningssammanhang är att vi har mer än tillräckligt av lagar, men samtidigt har vi haft svårt att förklara denna ologiska lagstiftning. Lagen säger alltså att det är straffbart att inneha, framställa, förvärva, förpacka, överläta eller transportera narkotika. Där- emot är inte själva bruket straffbelagt.

Mot denna bakgrund, och med hänsyn till att utvecklingen ingalunda fört oss närmare det narkotikafria samhället, intog vi för några år sedan inställningen att även bruket av illegal narkotika bör straffbeläggas. Den linjen har vi fullföljt i motioner och reservationer, bl. a. i en reservation till dagens betänkande från justitieutskottet.

Tidigare väckte vårt ställningstagande föga uppseende. Nu framställs vi som reaktionärer av de experter vilkas metoder ingalunda fört oss fram till det samhälle utan narkotika som vi alla eftersträvar. Dessutom anklagas vi för att rasera socialpolitiken, demokratin och jämlikheten. Experternas uttalanden må gärna vara ett stöd för socialdemokratin inför dagens omröstning, men de är ett fullständigt onödigt angrepp på folkpartiet.

En kriminalisering av bruket av narkotika raserar varken demokratin eller jämlikheten. För vilken människa i narkotikaträsket är jämlik med den som kan leva ett normalt och lyckligt liv? Vilken narkoman uppskattar demokra-

tin eller dess strömningar, om den ständiga kampen handlar om att få tag på narkotika?

Det finns i detta sammanhang skäl att erinra om att den successiva uppstramningen av narkotikapolitiken inte har skett utan invändningar. Alltsedan narkotikan framträdde som ett samhällsproblem har det funnits grupper som har påstått sig sätta missbrukaren i centrum genom att förorda en mjukare attityd från samhällets sida.

De som har haft denna syn på narkotika har alltid kallat oss andra för reaktionärer. När de i dag försöker få det att framstå som att vårt krav på att kriminalisera all icke-medicinsk användning skulle vara ett uttryck för ett nytt betraktelsesätt som avviker från någon tidigare enighet är detta falskt. Den debatt som vi för här i dag har förts många gånger tidigare, fast då har debatten gällt sådant som vi nu anser självklart, t. ex. att allt innehav skall vara kriminaliserat.

Herr talman! Jag vill alltså hävda att det finns en röd tråd hos vissa av dem som i dag motsätter sig kriminalisering. Successivt har deras politik fått vika för ett konsekvent agerande från samhällets sida. Jag är övertygad om att när den sista luckan i lagen har täppts till, det straffria bruket, kommer våra vapen i kampen mot narkotika att bli effektivare.

Till Ingvar Carlsson vill jag säga följande. Ingvar Carlsson talar om låtsaslösningar. Att kriminalisera bruket av narkotika skulle enligt statsrådet vara ett slag i luften. Samma tongångar hördes för en del år sedan, då opinionen krävde att allt innehav av narkotika skulle beivras.

Ingvar Carlsson talar om att kasta 16-åringar i fängelse. Det brukar vi inte göra i vårt land. Det trodde jag statsrådet kände till. Det gör vi ju inte i dag när 16-åringar påträffas med narkotika och döms för innehav. Det finns ingen anledning att göra det i framtiden heller, bara för att vi kriminaliserar bruket.

Herr talman! Folkpartiet inser givetvis att reservationen inte innebär den slutgiltiga lösningen i kampen för att uppnå det narkotikafria samhället. Lagstiftning är inte alltid lösningen på det vi inte gillar och tar avstånd ifrån. Men i detta fall anser vi inom folkpartiet att det är nödvändigt att samhället visar sitt avståndstagande genom en skärpning av lagstiftningen. Det är dags att riksdagen slutgiltigt fördömer allt vad som har med knark att göra, och då även konsumtionen.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga reservationer i utskottsbetänkandet.

I detta anförande instämde Jan-Erik Wikström, Kerstin Anér, Kjell Johansson, Per Arne Aglert, Börje Stensson, Linnea Hörlén, Eric Hägelmark, Karin Ahrland, Kerstin Ekman, Olle Grahn, Lars Ernestam, Hugo Bergdahl och Rune Ångström (alla fp).

Anf. 6 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det finns skilda sätt att driva politik här i världen. Ett sätt är att spekulera i stämningar av rädsla och vilshenhet inför svåra sociala problem – för att sedan komma med skenbart enkla lösningar: här behövs krafttag,

här skall sägas ifrån, här skall straffbeläggas, här skall göras rent.

För den som har anslutit sig till arbetarrörelsen är hela detta synsätt främmande. Vi driver inte med i sådana strömningar och försöker inte exploatera dem. Vi har en kompass som bestämmer vår kurs. Inför svåra sociala problem frågar vi alltid: Vad för slags människosyn leder en viss politik till, vad för slags samhälle får vi, vilken syn har vi på utstötta och utslagna?

Vi har lärt oss att lita på vår grundsyn och på vår ideologiska kompass. Arbetarrörelsen känner utstötningens och främlingskapets problem. Det är människor i dess egen samhällsklass som utgjort dess flesta offer genom tiderna. Arbetarrörelsen känner också myndighetsvåldets och tvångslagarnas karaktär – alltifrån försvarslöshetsstadgan och munkorgslagen till den gamla nykterhetsvårdslagen och LSPV. Vi har sett och upplevt vad hundra års tvångslagar inneburit och hur maktlöst detta straff- och tvångstänkande varit inför problemen.

Därför har arbetarrörelsen i all tid slagits för att få bort sådana lagar. Den har slagits för den nya socialtjänsten – den som skulle byggas på respekt också för de nergångna och utslagnas medborgerliga fri- och rättigheter, som skulle skapa förtroende och tillit mellan socialmyndighet och medborgare, som skulle stödja i stället för att slå ner, som skulle uppmuntra individens frigörelse i stället för att straffa hans utslagenhet. Vi skall försvara och utveckla denna socialtjänst, dess anda och metod, mot alla angrepp.

Vi ser i dag viktiga initialframgångar för de nya metoderna. Äntligen ser vi en begynnande återgång av missbruket, särskilt klart bland skolungdomen. Vi ser hur breda missbrukargrupper nu kommer och söker kontakt med socialtjänsten, därför att de känner förtroende. Vi ser hur en snabb metodutveckling har tagit fart på behandlingens område. Och just i det läget skulle man sätta in ökad repression och straff. Just i ett läge där vi har övervunnit de utslagnas alienation och rädsla, då skulle vi slå till med lagens hot och sätta kriminalitetens kainsmärke i pannan på tusentals utsatta ungdomar. Just i ett läge där jämlikhets- och solidaritetstanken har slagit rot i det socialpolitiska arbetet, då skulle vi införa en klasslag, riktad mot de mest utlämnade och oskyddade av klassamhällets ungdomar. Just i ett läge när vård och behandling kräver ökade resurser, då skulle vi tvinga oss att satsa mer pengar på brottsutredningar, domstolsverksamhet och häktningslokaler. Vad skulle en sådan strafflag gagna, annat än den cyniska, politiska opportunisten?

Om man använder kriminalisering av sociala avvikelser som medel, då tappar man bort hela den insikt och den respekt för individer som det tagit så lång tid att kämpa sig fram till. Det har tagit mycket lång tid att nå djupare insikt om den sociala utslagningsprocessens sammanhang. Nu skulle vi då bryta sönder denna mänskliga helhetssyn för att i stället fixera uppmärksamheten vid en akut missbrukssituation och vid lagföringen och straffet. Vad som är en social problematik skulle vi förvandla till ett polisiärt problem.

Här har vi äntligen långt om länge förstått vad det sociala stigma, som man kallar det, stämplingen, särskiljandet av de utslagna, betyder för att

utslagningen och missbruket skall bestå. Och i det läget skulle vi sätta kriminalitetens stämpel på tusen sinom tusen människor, för vilka ångesten och känslan av isolering och värdelöshet redan är en övermäktig börda.

I den politiska debatten talar vi ständigt om rättssäkerheten och om individens rättigheter. I detta läge skulle vi skapa en ny stor kategori, som till följd av sitt drogberoende kunde gripas. Vi skulle skapa en ansvällning av den repressiva delen av statsapparaten. Och så skulle vi tro att detta skulle kunna försiggå utan att i grunden påverka det sociala klimatet – synen på människor och människors värde.

Här talar vi om hur viktigt det är att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, den som bl. a. styr och behärskar handeln med narkotika över länders gränser. Vi skulle då koncentrera omfattande resurser för att gripa och lagföra inte huvudmännen utan offren för deras skändligheter. Detta innebär ju ett övergivande av våra förvärvade insikter och värderingar. Det är ett steg tillbaka i medvetande och civilisation.

För oss i arbetarrörelsen är socialtjänstlagen en historisk landvinning. Den är något av det bästa i vilket arbetarrörelsetraditionen här i landet någonsin har manifesterat sig. Därför skall vi försvara den mot reaktionen, mot det primitiva och ytliga tänkandet, och vi skall inte bete oss som de vacklande socialliberaler som i dag på ett så tragiskt sätt låter binda sig som slavar vid högerns triumfvagn.

Det kan vara på sin plats att ställa ett par frågor till det statsråd som är ansvarigt för denna del av det sociala reformverket. Vi hoppas att statsrådet Sigurdsen i dag skall ge en klar solidaritetsförklaring till socialtjänsten och dess synsätt. Det kan behövas, för nog är det litet luddiga och tvivelaktiga passusar i en del avsnitt i socialutskottets betänkande. För vår del stämmer vår uppfattning faktiskt något bättre med tankarna i den motion som väckts av Lars-Erik Lövdén, Lena Öhrsvik och andra socialdemokrater.

Jag vänder mig till Gertrud Sigurdsen av en speciell anledning. Det ryktas att hon skall lägga fram ett förslag i vår. Och det ryktas att det i detta förslag skall öppnas portar för olika former av påtryckningsåtgärder mot utslagna och missbrukare – man skall göra rätten till bostad beroende av behandlingskontrakt och nyttja medborgerliga och sociala rättigheter som slagträ mot den utslagne.

Det är lika bra att vi ger besked på den punkten redan nu. Är det till äventyrs sådana tankar på gång, bör Gertrud Sigurdsen inte räkna med stöd hos vpk. Hon får söka stöd hos något högerparti, för det är nog där sådana synsätt bättre hör hemma. Vi för vår del skall bekämpa sådana tendenser med all kraft. Vi gör det därför att vi just i dessa tider känner en särskild trohet mot den socialtjänstlag som är arbetarrörelsens stolthet och ögonsten.

I detta anförande instämde Tore Claeson, Alexander Chrisopoulos, Marie-Ann Johansson, Per Israelsson, Björn Samuelson, Hans Petersson i Hallstahammar, Bertil Måbrink, Paul Lestander och John Andersson (alla vpk).

Anf. 7 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Björn Körlof tog upp de internationella aspekterna och klagade över brist på engagemang på den punkten. Låt mig säga att det var den första punkten där jag blev förvånad, och det av två skäl.

För det första torde Sverige vara det land som relativt sett gör de största insatserna i världen i form av internationellt samarbete när det gäller narkotikamissbruket.

För det andra väcktes en moderatmotion i riksdagen, där det yrkades avslag på att Sverige skulle anslå pengar till FN:s narkotikafond. Det var bra att det fanns en majoritet, som röstade ned den moderatmotionen, eftersom det skulle ha inneburit mindre pengar till FN:s narkotikabekämpande verksamhet.

Jag vill också än en gång läsa in till protokollet vad jag sade om den internationella situationen, vilket klart visar att jag ser allvarligt på den. I vår omvärld framställs nämligen mer narkotika i dag än någonsin tidigare. Att smugla och sälja denna narkotika i de rika länderna ger extremt höga vinster. För de mäktiga kapitalintressen som ligger bakom droghandeln är Sverige följaktligen en intressant marknad. Hela tiden löper vi risk att få in ännu större mängder heroin och cannabis. Hela tiden löper vi risk att nya droger plötsligt introduceras och sprids.

Jag har alltså i mitt inledningsanförande uttalat en klar varningssignal för de risker som vi löper med anledning av den internationella situationen.

Björn Körlof sade också att vi har fört en flumpolitik under 1960-talet, att det har förts en valhänt och oskicklig politik under årtiondenas lopp.

Jag tycker det är litet trist att också på detta område uppleva hur moderaterna, som satt i regeringsställning under sex år och då hade alla möjligheter att göra något positivt, inte tar sitt ansvar, utan även på denna punkt skyller ifrån sig på mittenpartierna genom att säga: Vi moderater ville så mycket – underförstått mittenpartierna hindrade. Ni satt i regeringsställning, och då skall man ta sitt ansvar. Annars skall man avgå ur regeringen. Det gjorde ni i och för sig också, men inte på grund av detta.

Sanningen är, som Karin Söder mycket riktigt har påpekat, att det har bedrivits ett arbete. Själv ledde jag under julen 1968 ett arbete med att utarbeta det första tiopunktsprogrammet. Och jag tror att det var 1977 som en borgerlig regering lade fram ett antal mycket bra förslag som vi kunde rösta för. Nu kommer narkotikakommissionens stora förslag, efter ett intensivt arbete.

Med det som bakgrund förvånar det mig att folkpartiet och moderaterna inte nu vill vara med om att man skall få undersöka handbagage för att leta efter narkotika. Om moderaterna och folkpartiet får bestämma kommer det att vara mycket lätt att smugla in betydande kvantiteter narkotika utan risk för att detta upptäcks. Hur kan man förena det med de avslutningsfraser som Hans Petersson i Röstånga kom med om att man kraftfullt skall fördöma all befattning eller kontakt med narkotika? Man skall ju inte ens få vidta dessa åtgärder för att försöka förhindra att narkotika kommer in i landet! Jag måste säga, Hans Petersson i Röstånga, att det känns ynkligt att läsa er reservation

på den här punkten. Och jag är glad, Karin Söder, att centern stödjer regeringens förslag i det här avseendet. Jag ser det som en styrka att vi kan gå tillsammans här.

Sedan måste jag också fråga: Om kriminalisering av konsumtion är en så viktig del som ni anser för att stoppa narkotikan, hur kunde ni sitta med majoritet i riksdagen under sex år och inneha regeringsmakten lika lång tid, och ändå inte genomföra denna mycket enkla lagändring? Här behövs inga stora utredningar – det är bara fråga om en bedömning.

Jag skall gärna redovisa min egen bedömning. Den är att jag inte tror att vi vinner några stora fördelar genom den ytterligare lilla grupp som skulle drabbas av en sådan kriminalisering. En stor majoritet av remissinstanserna och en stor grupp organisationer har däremot varnat och sagt: Gör ni detta, får det en rad skadliga effekter. Detta har varit avgörande för att regeringen inte har lagt fram ett förslag om kriminalisering av denna grupp.

Jag talade i inledningen om att det råder förvirring i debatten. Efter de borgerliga företrädarnas inlägg i dag har den totala förvirringen inträtt – de talar inte längre för sin reservation. Jag måste därför, herr talman, läsa upp vad som sägs i reservation 3:

”De överväganden som utskottet nu har redovisat leder utskottet till uppfattningen att all icke-medicinsk befattning med narkotika bör kriminaliseras. Någon straffbeläggning av själva berusningstillståndet anser dock inte utskottet vara lämplig. Straffvärdet inom det område som utskottet sålunda anser bör bli täckt av straffansvar kommer självfallet att kunna variera högst avsevärt: såväl böter som fängelse bör ingå i straffskalan.”

Samtliga era inlägg i dag har gått ut på att också berusningstillstånd skulle kriminaliseras. Men i denna reservation sägs att så icke skall vara fallet. Ni säger själva att ”såväl böter som fängelse bör ingå i straffskalan”. Jag utgår då från att människor i viss utsträckning hamnar i fängelse på grundval av denna lagförändring.

Jag måste, herr talman, ställa följande fråga: Hur skall gränsen mellan att kriminalisera konsumtion och att icke kriminalisera berusningstillstånd dras? Hur skall det praktiseras av ansvariga myndigheter? Ni har talat om oklarhet i den nuvarande lagstiftningen, men hur i all sin dar skall polis och myndigheter hantera detta med er lagstiftning? Jag kan förstå att ni i kammardebatten har valt att tala som om ni vore för en kriminalisering även av berusningstillstånd. Men det har ni alltså inte skrivit i er reservation.

Jag är helt övertygad om att när denna debatt har klarat ut en del missförstånd, kommer föräldrar att säga att det inte är i böter eller fängelse, vid en kriminalisering som de borgerliga partierna talar om, som man ser lösningen, utan genom en bättre och mera handfast vård. Det är vad man kräver av samhället. Jag menar att det är på denna punkt som vi skall försöka bättra oss.

Jag skall nu göra en sammanfattning, herr talman.

För det första: Det är icke tillåtet att knarka i Sverige, och det skall inte heller bli det. Med anledning av några inlägg här i dag vill jag påpeka att varje innehav av narkotika är kriminaliserat.

För det andra: För att ytterligare trappa upp kriget mot knarket föreslår regeringen straffskärpningar, ökade satsningar på tull, polis och åklagare samt effektivare förebyggande arbete.

För det tredje: För att föräldrar skall kunna vara säkra på att de får en tidig signal och samhällets hjälp om deras barn börjar missbruka droger har regeringen även för avsikt att överväga vissa tvångsåtgärder, vilka statsrådet Sigurdsen senare i dag kommer att redovisa.

Jag vill ställa två frågor till mina borgerliga meddebattörer: Varför såg ni inte till att få till stånd en kriminalisering under den tid ni satt i regeringsställning? Hur skall en sådan gräns kunna dras att det är kriminellt att konsumera narkotika men inte att vara drogpåverkad?

Anf. 8 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först tala litet om handväskor. Det handlar inte om tullundersökning av handbagage, herr Carlsson, utan av handväskor. Damernas eventuella handväskor skulle alltså likställas med herrarnas plånböcker. I fråga om integritet är dessa saker någonting helt annat än handbagage.

Man skall nog vara mycket aktsam när det gäller att dra stora växlar på de attitydundersökningar som har gjorts om narkotikan, om tillgången har minskat eller inte. Bara för några dagar sedan läste jag i tidningen att polisens samtliga narkotikarotelchefer hade varit samlade. Enligt deras uttalanden är tillgången på narkotika fortfarande stor i hela landet. Möjligtvis har den trängts undan på ett par mindre orter. De säger vidare att tillgången på amfetamin är mycket riklig och påstår att herointillgången är väldigt god. Det är mycket svårt att tala om vad som är rätt och riktigt i det här fallet. Dessutom säger man att en ny s. k. helvetesdrog har nått oss från Amerika. Redan detta kan skrämma vem som helst.

Sedan vill jag vända mig till Ingvar Carlsson. Ingvar Carlsson har refererat grupper som motsätter sig en kriminalisering av själva bruket. Vi skall inte slå varandra i huvudet med vilka grupper och vilka organisationer som säger sig eller så, låt mig bara påminna om några synpunkter som kommit fram från dem som arbetar i fronten mot narkotika – polis och åklagare. De anser att den nuvarande ordningen är orimlig, och en del säger att den är närmast löjeväckande.

Anf. 9 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Statsrådet Ingvar Carlsson har fel på en väsentlig punkt. Varje innehav av narkotika är inte kriminaliserat i vårt land. Det förhåller sig nämligen på det viset att blir man bjuden på narkotika direkt – genom att röka en pipa, genom att tugga det eller genom att få det med en injektionsspruta – är innehavet i denna mening inte kriminaliserat. Faktum är att det är på detta sätt som så oerhört många ungdomar börjar missbruka narkotika. Det är just därför och just där kriminaliseringen måste sättas in.

En helt annan sak är att den som har låtit injicera narkotika eller har rökt mycket hasch kan vara förgiftad i flera timmar efteråt – och när det gäller

hasch stannar giftet kvar åtskilliga veckor i kroppen. Men det är inte det tillståndet vi är ute efter att kriminalisera. Man skall alltså inte kunna gripa någon på gatan en vecka efter det att vederbörande har haschat och säga: Du är en missbrukare, följaktligen skall vi sy in dig nu. Det handlar inte om det. Det är i en situation då polisen slår till i en knarkarkvart och finner många som har missbrukat narkotika akut som man skulle kunna få till stånd en samhällsreaktion. Om den skall vara social- eller kriminalpolitiskt inriktad kan diskuteras, men bruket som sådant måste kunna kriminaliseras.

Ingvar Carlsson kallar i sitt anförande – jag noterade många citat – detta för låtsaslösning, han sade att det var ett slag i luften och att de borgerliga pratade munväder. Men jag måste faktiskt ställa en fråga till statsrådet Carlsson, eftersom justitieministern också sitter i kammaren. I propositionen om ändringar av narkotikastrafflagen, nr 46 i år, gör justitieministern en genomgång av vad som har sagts i den allmänna debatten om kriminaliseringen av bruket av narkotika. Han slutar detta anförande med att säga: Jag har förståelse för dessa synpunkter. Ingvar Carlssons egen justitieminister stannar vid en vägning av de olika synpunkterna fram och tillbaka för att inte kriminalisera, men säger sig ändå ha förståelse för dessa synpunkter. Hur kan då Ingvar Carlsson säga att vi som har ännu större förståelse för dessa synpunkter pratar munväder, att det är ett slag i luften och att det är låtsaslösningar? Det är, Ingvar Carlsson, ingen seriös debatt. Vad debatten handlar om är att det inte är få människor som börjar sitt missbruk på det sätt som jag har redogjort för. Det gör flertalet ungdomar. De börjar sitt missbruk med att hascha precis på det sättet. Även om det straffrättsligt sett är en mycket liten frizon vi talar om, så berör den oerhört många. Det är därför det är så viktigt att man kriminaliserar missbruket på den punkten.

Anf. 10 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är en litet säregen debattordning. Jag är egentligen för utskottslinjen, men hamnar på oppositionslinjen i replikrundan. Men det må väl vara mig tillåtet att ändå göra en liten kommentar i anslutning till det Ingvar Carlsson sade om vården och vårdens betydelse. Det är där tyngdpunkten skall ligga.

Det finns ju en missuppfattning hos en del debattörer när det gäller sättet att se på vad som är en ansvarig hållning från samhällets sida i förhållande till missbruk och utslagning. Vissa debattörer framställer saken så, att man tar ett större ansvar ju mera straff och ju mera tvångslagar man har. Detta skulle alltså vara ett sätt att ta större ansvar.

Men det är ju precis detta vi har haft under hundra år. Långt om länge har vi nu kommit till insikt om att det här i själva verket är ett sätt att skjuta ifrån sig ansvaret. Genom tvångslagar och genom fängelsestraff tvingar man ju inte missbrukaren att ta något ansvar för sig själv. Han eller hon kommer ju bara i händerna på myndigheterna.

Det är därför som hela tvångstanken – hela tvångslagstiftningen och kriminaliseringen – i grunden är så felaktig, även om vi naturligtvis när det gäller vissa beteenden måste ha en kriminalisering och ett bestämt straffrätts-

ligt avståndstagande. Men i relation till missbruket som sådant, utslagningen som sådan, är det ju felaktigt att göra på detta sätt, för vi skall inte ha en lagstiftning som tvingar bort missbrukaren från ansvaret. Vi skall i stället ha en vård och en behandling, något som i själva verket är mycket svårare för missbrukaren och den utslagne, mycket allvarligare – något som tvingar honom eller henne att ta ett ansvar för sig själv. Det är nämligen ingen svårighet för en missbrukare att så att säga ge sig i händerna på den repressiva delen av statsapparaten och låta den förfoga över sig. Det är ett sätt att vara icke ansvarig. Men när vederbörande kommer till en skicklig och erfaren behandlare, på en behandlingsinstitution eller ett kollektiv eller vad det nu kan vara, och man där ställer krav på honom eller henne, att nu skall du ta ansvar för din situation – detta kräver vi av dig – är detta mycket svårare och tyngre att bära. Det innebär nämligen att missbrukaren själv måste förhålla sig aktiv. Det är också den vägen som enligt vad all erfarenhet visar leder till bestående framgång, därför att den tvingar fram individens resurser, den tvingar fram en personlig ansvarighet för den egna situationen och förhållningssättet till samhället.

Anf. 11 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Får jag först svara på statsrådet Carlssons frågor.

Det är ju på det sättet att all lagstiftning sker steg för steg. När det gäller kriminalisering av bruket av narkotika är vi alla, hoppas jag, medvetna om att det i Mora – det var väl där – hände sig att en dom på det här området upphävdes just därför att man ansåg att bruket icke var straffbart. Detta har alltså hänt under de senare åren, och det gav upphov till en debatt som har lett fram till att vi anser att man bör kriminalisera även bruket, för att få klarhet i förhållandena.

Vidare vill jag säga att i fråga om påföljden – det gäller framför allt unga människor, men det kan gälla också andra – är det riktigt som statsrådet Carlsson framhöll, och han läste ju även ur utskottsbetänkandet, att böter och fängelse nämns i betänkandet. Men självfallet är det på det sättet att man skall se till att dessa människor får vård och behandling. Här finns olika former, och jag hoppas att de kommer att utvecklas – t. ex. kontraktsvård. Det är ju ingen som i och för sig önskar att vederbörande skall få ett hårt straff, utan i själva verket önskar vi att dessa personer skall komma under samhällets ansvar och få behandling även när de inte själva söker sådan behandling.

Är det på det viset – vilket vi hoppas sker i flertalet fall – att man söker sig till socialtjänsten för att få vård och behandling, så är ju detta belagt med sekretess, och bruket kommer aldrig till allmän kändedom, om man inte själv ger upplysning om det. Detta är alltså inget hinder för den frivilliga vården, utan här får vi ett psykologiskt tryck, så att allt fler ungdomar kommer att avstå från att inleda låt mig säga en missbrukarkarriär.

Eftersom man i Finland och Norge har denna kriminalisering, vore det intressant om vi kunde få en mer ingående analys och att det inte bara rakt upp och ned sägs att missbruket i Finland har ökat. Det är ett aldeles för

enkelt svar på denna fråga. I Finland har man i detta avseende en helt ny situation, och det är säkerligen många andra faktorer som här spelar in. Vi bör eftersträva att så långt det är möjligt harmonisera lagstiftningen i de nordiska länderna. Därför tycker jag att det ligger i sakens natur att vi i Sverige bör kriminalisera bruket av narkotika.

Anf. 12 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag konstaterar att Björn Körlof gjorde sig skyldig till en felsägning, så att han faktiskt hamnade på rätt ståndpunkt, nämligen: Bruk är inte kriminaliserat, innehav är det. Det är den regeln som gäller.

Jag sade i mitt inledningsanförande att jag har förståelse för de föräldrar som i desperation säger: Låt oss ändå försöka med en kriminalisering! Det är riktigt att vi i regeringen därför seriöst har diskuterat frågan, såsom justitieministern anger. Men som jag också sade tidigare har vi, när vi prövat denna fråga sakligt, inte kunnat finna att det skulle tillföra oss någonting väsentligt positivt. En lång rad remissinstanser varnar. Får jag för kammarens ledamöter och andra som lyssnar räkna upp vilka remissinstanser som faktiskt varnar oss på den här punkten och säger: Kriminalisera icke bruket, för det får icke önskvärda konsekvenser! Det är riksåklagaren, kriminalvårdsstyrelsen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges länspolischefer och Föreningen Sveriges polischefer.

Herr talman! Detta är inga flummare. Bakom dessa instanser står människor med stort ansvar för situationen i vårt land. Jag tycker att det är beklagligt när Björn Körlof och även Hans Petersson i Röstånga framställer det som om det bara är flummare och knarkliberaler som har denna tveksamhet till kriminalisering kvar. "Knarkliberaler" – det ordet har, Hans Petersson i Röstånga, använts i detta sammanhang just på grund av agerandet i ett visst skede hos vissa grupper inom ert eget parti. Vi tar inget ansvar för någon knarkliberalperiod, vare sig nu eller tidigare.

Jag ställde bara tre frågor i mitt inledningsanförande. Jag har inte fått svar från något av de borgerliga partierna på en enda fråga. Bara två av frågorna gällde centern.

För det första: Om detta med kriminalisering enligt er uppfattning är så viktigt – jag vill inte ifrågasätta att ni av någon anledning tror på detta – varför vidtog ni då inte denna åtgärd under de sex långa år som ni hade majoritet? Detta kan ju inte vara någonting nytt för er eller en möjlighet som ni då inte hade en aning om. Varför vidtog ni inte denna åtgärd? Varför vill ni göra det först när ni är i opposition och är tämligen säkra på att åtgärden inte kan genomföras?

För det andra: Vill ni nu öppet erkänna att er reservation inte leder till en kriminalisering av berusningstillståndet på det sätt som ni gett intryck av? Jag har i dag läst upp er reservation. Ni säger där klart att det inte är fråga om en kriminalisering av berusningstillståndet. Då blir, herr talman, min fråga: Hur skall myndigheterna kunna dra en gräns om det blir kriminaliserat att konsumera men icke att vara berusad av narkotika? Hur skall polismannen

klara den situationen?

Björn Körlof talar om att "vända bort blicken". Polisen skulle nog få gå med förbundna ögon över Sergels torg, om den regel skulle gälla som föreslås i den borgerliga reservationen.

För det tredje. Ni talar om kraftfullhet och om att göra rent hus med knarket. Men ni vågar inte ge de svenska myndigheterna möjlighet att, som det står i er reservation – det gäller alltså folkpartiet och moderaterna, så att jag inte säger fel nu, fru Söder – undersöka handväskor och liknande väskor för att kontrollera om där finns knark. Sträcker sig handlingskraften inte längre, tycker jag att det inte finns anledning att ta alltför stora ord i munnen när det gäller kriminaliseringsfrågan. Den har tyvärr blivit en stor fråga i debatten.

En kriminalisering kan ha ingen eller ringa positiv effekt. Den kan emellertid enligt många få betydande skadeverkningar. När vi nu tar ytterligare ett stort steg i narkotikabekämpningen – för det mesta under betydande enighet – skymms detta av denna deldiskussion, som har fått breda ut sig så oerhört, inte minst i massmedia, och skapat direkt felaktiga föreställningar om vad som gäller i dag. Det är därför väldigt värdefullt att denna debatt TV-sänds så att fakta på det sättet når ut till svenska folket. Det har varit farligt med de missvisande besked som här och var tidigare har givits.

Anf. 13 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Det viktigaste i det som Ingvar Carlsson senast sade är att det borgerliga kravet på kriminalisering inte är munväder, inte låtsaslösningar och inte slag i luften. Vi har nu fått bekräftelse på detta. Det framgår även av propositionen att regeringen faktiskt mycket seriöst har övervägt en kriminalisering. Det har inte varit tal om munväder, låtsaslösningar och slag i luften, utan det har varit en seriös fråga.

Ingvar Carlsson framhöll att åtskilliga remissinstanser – han refererade flera stycken – var emot en kriminalisering. Jag återgav ett antal remissinstanser som talade för kriminalisering. Det visar att frågan inte är helt lätt. Det skall vi vara seriösa nog att inse. Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt och Göteborgs tingsrätt, vilka bl. a. dömer i många sådana här mål, länsåklagaren i Stockholms län, rikspolisstyrelsen, som rimligen bör känna till narkotikasituationen och därmed sammanhängande brottslighet, skolöverstyrelsen, som rimligen bör veta hur det står till i skolorna, och åtskilliga ideella organisationer kräver en kriminalisering. Vi kan alltså inte ha helt fel vi heller. Hur skall då gränsen dras? Ja, hur dras den i dag? Är det ett lyckligt tillstånd i dag? Vet vi exakt var gränsen går? Ja, i en dom från högsta domstolen – det var ett fall från Mora – konstaterades att om polisen inte kunde gripa vederbörande med narkotika i handen och detta innehav var av storleken att det var straffbelagt, gick det inte heller att gripa någon annan i den knarkarkvarten. Detta tillstånd är inte bra och måste åtgärdas genom en kriminalisering.

Nu försöker emellertid Ingvar Carlsson blanda ihop korten. Själva

kriminaliseringen av bruket av narkotika är en sak. Man kan naturligtvis både vara brukare och befinna sig i ett pågående berusningstillstånd. Men berusningstillståndet som sådant är inte intressant för kriminaliseringsfrågan. Lägg berusningstillståndet åt sidan, Ingvar Carlsson, så pratar vi bara om när, var och hur vi skall kriminalisera. Det intressanta är att man då skall kriminalisera den situationen att någon just innehar eller brukar narkotika. Det är detta hela debatten egentligen handlar om. Det har emellertid regeringen sagt nej till. Den vill ha kvar det nuvarande tillståndet, vilket faktiskt innebär att polisen i våra storstäder inte kan ingripa mot ett pågående bruk, annat än om man kan gripa den som just då har narkotika i sin hand. I övrigt kan polisen inte ingripa. Tyvärr måste polisen nu vända bort huvudet vid uppenbara konsumtionstillfällen, eftersom man inte kan bevisa att någon har narkotika i sin hand. Det är emellertid det tillståndet som är det intressanta och som vi skall diskutera. Ta bort berusningsdebatten, för den är inte relevant.

Sedan sade Ingvar Carlsson – jag vet inte om han försade sig – att det är mycket enkelt att införa en sådan lagstiftning som vi vill ha och han frågade varför den inte hade genomförts under de borgerliga regeringarnas tid. Om det är så enkelt, borde väl den nuvarande regeringen kunna dra gränsen på samma sätt som vi.

Anf. 14 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Ingvar Carlsson till dels måste skylla sig själv, om debatten här har kommit att handla om kriminalisering av bruket eller ej. För mitt vidkommande uppehåll jag mig längre tid vid andra frågor än just kriminaliseringen. Jag delar uppfattningen att skall man få en ordentlig narkotikadebatt, måste den omfatta hela fältet, från produktionen och ända fram till själva bruket lika väl som vård och andra åtgärder. Det är först då den kan bli fullödig. Frågan om kriminalisering är en mycket liten del, om än viktig, av hela narkotikapolitiken.

Varför kriminaliserade ni inte under den tid ni satt i regeringen? frågar Ingvar Carlsson. Ja, kära hjärtanes, det är den obotfärdiges förhinder att diskutera det. Jag skulle kunna läsa upp allt som står i papperen om vad vi gjorde på missbruksområdet när vi satt i regeringsställning och fråga Ingvar Carlsson: Varför gjorde inte ni detta under de 44 år ni hade regeringsmakten? Det politiska livet är ju ingenting statiskt, utan tid efter annan får man ta nya initiativ. Här har alltså påvisats vilka händelser som inträffat som gjort att vi har intagit vår ståndpunkt.

Rune Gustavsson och jag motionerade om kriminalisering under allmänna motionstiden, långt innan propositionen kom. Vi har inte alls tagit upp detta som något partipolitiskt jippo utan som ett seriöst inslag i den politiska debatten om narkotikaproblematiken. När vi skrev motionen var det inte alls någon stor debatt kring detta. Jag tycker att saker och ting skall ha sin rätta plats.

Vi vänder inte bort blicken från realiteterna. Tvärtom ser vi realiteterna i ögonen och har alltså kommit fram till de ståndpunkter vi intagit. Jag anser

mig ha svarat på frågorna som Ingvar Carlsson har ställt.

När det gäller frågan om berusningstillstånd kan jag ansluta mig till de förklaringar som Björn Körlof har givit. De behöver inte upprepas. Det blir faktiskt enklare att dra gränserna enligt vårt förslag än det är i den situation som råder i dag.

Det är min förhoppning att vi skall kunna få ett verkligt seriöst system för behandling av missbrukare, där samarbetet mellan kriminalvård och sociala myndigheter blir betydligt bättre än det är i dag. En fråga som jag skulle vilja vidarebefordra till Gertrud Sigurdsen, som kommer senare i debatten, är vad vi kan göra på det området. Det är egentligen en knäckfråga när det gäller förebyggande narkotikapolitik.

Anf. 15 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson sade att det är bra att denna debatt sänds i TV. Det instämmer jag i, för där framgår då att Ingvar Carlsson använder en del ojusta debattknep. Han parar ihop folkpartiet med det vedertagna ordet knarkliberal.

Låt mig tala om för Ingvar Carlsson att folkpartiets hela ideologi bygger på liberalism. Det betyder frihet – inte frihet till knark utan frihet från knark. Ingvar Carlssons sätt att diskutera en sådan här allvarlig fråga är alltså mycket ojust.

Ingvar Carlsson återkommer till frågan om handväskorna. Låt mig förtydliga vad jag sade förut. Vi vänder oss emot att handväskor skall kunna bli föremål för stickprovskontroller – observera ordet!

Självfallet skall handväskor, lika väl som plånböcker kunna kontrolleras, om tullarna finner anledning att misstänka att någon för in narkotika.

I praktiken har ju vi män våra pengar och personliga tillhörigheter i en plånbok, förvarad i fickan. Motsvarande saker bär kvinnor oftast i en handväska. Utskottsmajoritetens förslag innebär att mannens plånbok inte utsätts för stickprovskontroll, men väl kvinnans handväska. Tar kvinnan på sig kavaj och lägger handväskans innehåll i fickorna, slipper också hon bli föremål för stickprov.

Detta är självklart en orimlig ordning, men det är detta statsrådet Ingvar Carlsson gör så stort nummer av i denna debatt.

Herr talman! Detta är min sista replik till statsrådet. Låt mig till slut säga att narkotikakommissionen är och var ingenting annat än en politisk skapelse. Det hade varit bättre med en parlamentarisk utredning, med representanter från alla politiska partier. Då hade delar av denna debatt kunnat undvikas.

Anf. 16 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ber att ånyo få göra en kommentar till statsrådet Ingvar Carlssons anförande.

Det har talats mycket om vikten av att missbrukarna erbjuds vård. Alla betygar sitt stora intresse för att så skall ske, alldeles oavsett om man är för eller emot kriminalisering av ett visst beteende.

Men man måste faktiskt då påminna sig – och det gäller alla i denna diskussion – att man inte kan vara för kriminalisering, med alla de ökade utgifter för rättsapparaten som det medför, och samtidigt säga att man vill spara mera pengar än regeringen på de offentliga utgifterna. Och hur kan man tro att det i en sådan motsägelse kan bli mer pengar till vård? Konsekvensen blir givetvis att vården återigen kommer på undantag.

Låt mig till belysande av vad jag tidigare sade om vikten av en genomtänkt människosyn och samhällssyn när det gäller utstötningen och missbruksproblemen läsa ett par rader ur en av de reservationer som är fogade till betänkandet. Där står följande:

”Beaktas bör även dels att det är förhållandevis ovanligt att narkomaner frivilligt söker vård för sitt missbruk, dels att de vårdsökande normalt har så långt gånget missbruk med därav föranledd kriminalitet av skilda slag att det helt torde sakna betydelse om de dessutom gjort sig skyldiga till ett straffbelagt missbruk.”

Tänk efter vad där står!

Först och främst är det inte sant att narkomaner inte söker frivillig vård för sitt missbruk. Tvärtom upplever vi med den nya socialtjänsten att de börjar komma. Men det allvarligaste är den människosyn som lyser igenom i dessa rader. Man säger att dessa människor är så djupt nere i smutsen att det inte spelar någon roll om vi stämplar dem litet till och kastar litet mer smuts på dem.

Hur kan man skriva på det sättet i ett officiellt betänkande? Vad är det för värdesystem och för människosyn som där talar?

Anf. 17 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! När man tagit del av den allmänna debatten omkring dessa frågor under det senaste halvåret har man blivit mycket förvirrad. Jag trodde att jag i dag i denna debatt med de borgerliga ledamöterna skulle bli mindre förvirrad. Jag läste klart i reservation 3 vid justitieutskottets betänkande att det inte var berusningstillståndet man skulle kriminalisera.

Alla inlägg i dag från de borgerliga ledamöternas sida visar dock klart att det är berusningstillståndet man vill kriminalisera. I reservationen tar man alltså inte konsekvenserna av det som man egentligen pläderar för. Vad ni ger en bild av inför svenska folket är ju att polisen skall ta flummare som går ute på Riksgatan eller Drottninggatan och ålägga honom eller henne straff. Mot alla dem som vi märker är narkotikaberusade – det är inte svårt att se det – skall polisen alltså ingripa. De har ju konsumerat någon form av narkotika. Men det är inte det ni i dag kommer att rösta för, när ni röstar för bifall till reservation nr 3.

Björn Körlof sade inledningsvis att vi i regeringen i vissa fall i dessa sammanhang är blåögda och okunniga. Vad gäller mig själv är det möjligt att jag är både blåögd och okunnig i många politiska frågor. Jag vill dock hävda att jag inte är vare sig blåögd eller okunnig när det gäller narkotikafrågor.

Jörn Svensson har befarat att det skulle komma en proposition som innehöll vissa tänkta saker. Vad Jörn Svensson tog upp är sådant som redan

finns med i den proposition som riksdagen i dag behandlar. På s. 37 i propositionen tas upp frågor som gäller metodutveckling och även vilka metoder som socialtjänsten bör arbeta efter. Rubriken lyder "Uppsökande verksamhet och påtryckningar av olika slag". Det sägs där att man bör undvika former för biståndet som kan underlätta eller befästa ett pågående missbruk. Att t. ex. passivt betala ut socialbidrag till en klient som glider allt längre bort från arbetslivet och in i ett missbruk kan inte vara förenligt med socialtjänstens mål.

Såvitt jag vet har Inga Lantz i samband med behandlingen av propositionen i socialutskottet inte reserverat sig mot de skrivningar som återfinns i denna. De här, som jag tycker, självklara principerna för socialtjänsten står således även vpk-gruppen bakom.

Det finns alltså inte något direkt krav i era reservationer på en kriminalisering av bruket av narkotika – dvs. av den som är påverkad av narkotika. Men det är just på den punkten som föräldrarna kräver hjälp av samhället. Den hjälpen skall de också få. Ett arbete med att effektivisera socialtjänsten har redan inletts. Ytterligare åtgärder föreslås i den proposition som vi i dag skall ta ställning till.

Socialtjänsten har lagar att leva efter – nämligen socialtjänstlagen och de båda tvångslagarna LVU, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, och LVM, lagen om vård av missbrukare i vissa fall. De här lagarna är föremål för en översyn av socialberedningen.

Narkotikakommissionen påpekar att det finns vissa brister i sociallagstiftningen. Man uttalar sig för att det borde finnas någonting emellan den totala frivilligheten och ett tvångsombändertagande. Men sedan kommer det intressanta. Jag tycker att Hans Petersson i Röstånga skall lyssna nu. Socialberedningens majoritet ställde sig helt avvisande till den här tanken. Inte ens folkpartiets eller centerns representanter i denna parlamentariska utredning, vilka i dag kräver böter eller fängelse, ville uttala sig för någon ny tvingande, mild form inom socialtjänstlagens ram. Personligen är jag övertygad om att det är den vägen vi måste söka oss fram till en lösning.

Narkotikakommissionens promemoria nr 7 och socialberedningens betänkande är ute på remiss fram till den 15 januari. Självfallet kommer vi från regeringens sida att vara lyhörda för de förslag som kommer från myndigheter och organisationer. Inte minst kommer vi att vara lyhörda för de synpunkter Riksförbundet Föräldraföreningen mot narkotika kommer att ha. Det kommer säkert att anlägga värdefulla synpunkter på hur sociallagstiftningen bör utformas. Det är där man anser att åtgärder bör sättas in. Det är inte socialtjänstlagen, Jörn Svensson, som då kommer i fråga utan det är i så fall LVU.

Eftersom vi i dag har den här viktiga debatten, vill jag redovisa för kammarens ledamöter att jag är beredd att överväga sådana åtgärder i fråga om utvecklingen av sociallagstiftningen som gör det möjligt för socialtjänsten att ingripa med milt tvång på ett tidigare stadium än som tycks vara möjligt i dag. Jag tror att vi med ett sådant förslag tillmötesgår den föräldraopinion som vill ha stöd och hjälp – inte straff – åt sina missbrukande ungdomar.

Anf. 18 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är alltid svårt att veta vad statsråd egentligen menar med allmänna uttryck som "milt tvång", "hur långt det skall gå", "var gränserna skall gå", osv.

Ingen förnuftig människa tror att en socialsekreterare bara sitter och betalar ut pengar till en person som befinner sig i en missbrukssituation. Någoting sådant vore ju absurd. Om så sker skulle jag tro att det närmast är att beteckna som ett svek mot de förpliktelser som en socialsekreterare har. Naturligtvis skall det vara aktiva åtgärder, och naturligtvis skall dessa aktiva åtgärder innebära att man ställer krav på missbrukaren. Han eller hon skall ta ställning till sin situation.

Det är ju ändå fastlagt vilka tankar som döljer sig bakom socialtjänstlagen. Det gäller hela dess anda. Man skall eftersträva en situation av tillit och förtroende mellan socialmyndigheten och medborgaren, dvs. den utslagne missbrukaren. Han eller hon är ju också en medborgare med medborgerliga rättigheter. Det får vi inte glömma. Det är inte på något sätt fråga om missbrukare av klass B, för några sådana känner icke den svenska grundlagen till.

Jag är inte riktigt på det klara med vad Gertrud Sigurdsen egentligen avser när hon talar om milt tvång. Skall man t. ex. kunna säga följande till en missbrukare? Du får ingen bostad med mindre än att du gör så och så. Du har inte den och den sociala rättigheten med mindre än att du gör som vi säger på en viss punkt.

Om det är på det sättet man skall möta missbrukaren, har tilliten och de bestämda krav på självansvarigheten som socialmyndigheten skall ställa på medborgaren på något sätt åsidosatts. Ett annat element har kommit in i bilden som jag tycker inte riktigt kan stämma överens med tankarna bakom socialtjänstlagen. Jag medger att vi här rör oss inom ett gränsområde. I och med varje aktiv handling från socialmyndighetens sida påverkas naturligtvis medborgarens situation. Det kan t. o. m. gälla många behandlingssituationer, där missbrukaren mycket hårt så att säga ställs mot väggen. Följande typ av frågor kan förekomma: Varför gör du så och så? Vad är det du gör med ditt liv? Det hela kan upplevas som oerhört tungt och påfrestande av missbrukaren – men det är också avsikten.

Här föreligger dock en mycket stor skillnad. Om man börjar luckra upp detta med sociala och medborgerliga rättigheter och använder olika argument som någon sorts påtryckningsmedel, är det fråga om något annat. Jag är emellertid enbart glad om min oro därvidlag är omotiverad. Jag vill framhålla att ingen är gladare än jag i så fall.

Vidare har jag ingenting emot de förslag som finns i propositionen i dessa avseenden, även om jag är litet oroad över de något luddiga skrivningarna i socialutskottets betänkande, som ju behandlas i detta sammanhang. Jag anar en viss oklarhet i fråga om detta betänkande. Vad jag här försöker få fram är just vad som döljer sig bakom den oklarheten.

Anf. 19 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det står faktiskt klart utsagt i reservationen, statsrådet Sigurdsen, vilken avgränsning som gäller för kriminalisering. Det har upprepats flera gånger här i kammaren – jag behöver inte gå in på det mera. Båda statsråden försöker hävda att vi talat mot bättre vetande. Det är alldeles fel. Vi har sagt exakt detsamma som står i reservationen.

Sedan blev jag mycket glad över det som statsrådet Sigurdsen sade om utvecklingen av socialtjänsten. Jag delar fullständigt uppfattningen att socialtjänsten skall vara till stöd och hjälp för de människor som behöver stöd och hjälp.

Min uppfattning är den att även om man kriminaliserar bruket av narkotika, så har socialtjänsten självfallet en mycket stor uppgift att fylla. Det arbetet måste utvecklas. Även om socialtjänsten har arbetats fram under lång tid är det först när den tillämpas i praktiskt arbete som man vet hur den fungerar. Vi är eniga om att socialtjänsten ständigt måste förbättras och utvecklas i enlighet med de behov som människorna har. Detsamma gäller LVU.

Det är intressant att höra Gertrud Sigurdsen säga – även om jag med kännedom om fru Sigurdsens tidigare ståndpunkt i tvångsfrågan inte är förvånad – att man kan överväga ett milt tvång för att få unga människor som är i behov därav under vård och behandling. Jag ser inte att det står i något motsatsförhållande till det förslag i justitieutskottets betänkande som jag personligen har anslutit mig till.

Jag kanske inte uttryckte mig tillräckligt tydligt i den fråga jag ställde tidigare och vill därför betona att jag anser att det finns ett mycket stort behov av ett närmare samarbete mellan kriminalvården och socialtjänsten. Jag tror att mycket står att vinna både för samhället och för de människor som är berörda, om man finner lämpliga former för ett sådant samarbete. Jag beklagar att vi under den tid som jag hade ansvaret för detta arbete inte hann med att utveckla denna samarbetsform. Om den nuvarande regeringen kan gå vidare med det arbetet, tycker jag att det vore utomordentligt bra. Är det bra förslag som kommer skall de få mitt helhjärtade stöd. Om vi fick ett bättre samarbete mellan kriminalvård och socialtjänst tror jag att en stor del av kampen mot narkotikan skulle kunna föras där.

Anf. 20 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Låt mig först kort instämma i Karin Söders anförande och säga att Gertrud Sigurdsen begagnar samma debattmetod som statsrådet Ingvar Carlsson gjorde tidigare. Man förvränger meningsmotståndarens uppfattning, och så slår man på den förvrängda bilden.

Vi har inte krävt att själva förgiftnings- eller berusningstillståndet skall kriminaliseras. Det är det ingen som har gjort. Det står inte i reservationen, det har heller inte förekommit i den allmänna debatten, utan debatten har hela tiden handlat om den straffria zon – jag upprepar det – som ligger i det förhållandet att man t. ex. i en snarkvart inte kan ta den som just då inte har narkotika i sin hand. Detta är vad den debatten handlar om.

Sedan tog tydligen Gertrud Sigurdsen litet illa vid sig, när jag sade att regeringen var blåögd och okunnig. Att Gertrud Sigurdsen är blåögd det vet vi – det är en vacker färg. Vad jag var ute efter var att den del av propositionen som handlar om den internationella narkotikasituationen är okunnigt skriven. Jag hoppas att jag uttrycker mig rakare nu. Det framgår inte om regeringen är kunnig eller okunnig, men det avsnittet i propositionen är okunnigt skrivet. Det handlar egentligen bara om FN-samarbetet, det nordiska samarbetet och det europeiska samarbetet. Man beskriver inte den internationella narkotikasituationen. Det finns inte någon beskrivning av hur produktionen går till i Gyllene Triangeln eller i Latinamerika, inte heller av transportvägarna och de hemliga fabrikererna, där man tillverkar opium, heroin och kokain. Det står ingenting om hur mycket pengar det rör sig om, vilka som är involverade i denna handel, vad den leder till för annan typ av kriminalitet, osv. Det finns ingen ansats till en sådan beskrivning, så att vi vet vad det är för någonting vi kämpar mot. Det var i den meningen jag ansåg att propositionen var blåögd och okunnigt skriven, och det vidhåller jag.

Anf. 21 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill till Jörn Svensson säga att jag naturligtvis inte i dag kan redogöra för vilka åtgärder som kommer att föreslås inom ramen för lagen om vård av unga. Jag kunde emellertid inte underlåta att i den här debatten, som nu präglas av diskussionen om vad för slags åtgärder som bör vidtas, säga att detta övervägs inom socialdepartementet. Jörn Svensson behöver inte känna någon oro inför vilka förslag som kommer att läggas fram. Förslagen kommer i vanlig ordning att föreläggas riksdagen – riksdagen får alltså ta ställning till dem.

Till Karin Söder vill jag säga att socialtjänsten naturligtvis är det instrument som vi skall använda oss av när det gäller att ta hand om de här ungdomarna. Det finns brister i socialtjänsten. Utan att det är fråga om någon ny lagstiftning så behöver socialtjänsten effektiviseras.

Det var intressant att höra att Karin Söder inte har någonting emot att det blir ett milt tvång inom sociallagstiftningens ram. Men den inställningen hade inte centerns representant i socialberedningen utan röstade emot detta. Men jag noterar med tillfredsställelse att Karin Söder kommer att stödja regeringen, när vi lägger fram ett sådant förslag.

Jag har fortfarande mycket svårt att se vad det är som ni vill kriminalisera. Ni talar ju om att kriminalisera konsumtionen. Men de människor som vi möter ute på gatan och som vi ser är påverkade har väl konsumerat narkotikan? Hur har de annars blivit påverkade? Det är otroligt svårt för mig och för alla människor att begripa hur ni resonerar. Jag tror inte ni förstår själva vad det är ni vill kriminalisera.

Sedan var det så, Karin Söder, att jag nu gick upp i en replik. Vi har insatser på gång när det gäller samarbetet mellan polis, kriminalvård m. fl., men det skall jag be att få återkomma till i mitt anförande.

Anf. 22 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag är förvisso inte någon misstänksam natur, men nog är det litet lustigt att Gertrud Sigurdsen å ena sidan säger att Jörn Svensson inte alls behöver vara orolig och å andra sidan säger att hon inte kan tala om vad det är för förslag hon kommer att lägga fram. Trots att hon inte vet vilka förslag hon tänker komma med, så säger hon att vi inte skall vara oroliga.

I den här situationen, när denna obestämda fras "milt tvång" cirkulerar i luften och väcker jublande instämmanden från Karin Söder, hade jag önskat och det hade varit motiverat, att Gertrud Sigurdsen hade uttalat att de åtgärderna – sådana kan förvisso behövas för ett mer aktivt socialpolitiskt handlande på det praktiska planet – icke kommer att stå i strid med socialtjänstens anda och grundval sådan den har arbetat sig fram i vår tid.

Anf. 23 LISA MATTSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 12.

Det finns en mening i en av narkotikakommissionens PM som jag verkligen har fäst mig vid. Den lyder så här: Vi får aldrig glömma bort att narkotika i samhället är en förutsättning för narkotika i fängelset. Den viktigaste fronten i kampen mot narkotika i fängelser går utanför fängelserna – den går ute i samhället. Jag tror att det är en sanning som också avspeglar sig i den här riksdagsdebatten, även om debatten har börjat med justitieutskottets betänkande, med lagstiftningen för kriminalvård, strafförelägganden och straffmätningar och sedan skall fortsätta med socialutskottets betänkande, utbildningsutskottets betänkande och skatteutskottets betänkande. Det visar att det är en väldig bredd på de åtgärder som regeringen har föreslagit. Vi har ju var och en, med de olika uppgifter vi har, granskat det förslag som vi så småningom skall ta ställning till.

Vårt betänkande från justitieutskottet är bara en av de bärande väggarna i det material från olika utskott vilket skall ligga till grund för ett riksdagsbeslut för fortsatt gemensam kamp emot narkotikan. Som en av de socialdemokratiska företrädarna för majoriteten i justitieutskottet vill jag säga att Lars-Erik Lövdén efter mig kommer att ta upp en hel del av de problem och frågeställningar som redan har diskuterats och även kommer att anföra ytterligare synpunkter på de reservationer som har fogats vid betänkandet.

Det kan vara på sin plats att peka på att det, trots att det redan har framställts en del yrkanden om bifall till de sju reservationer som föreligger, råder en ganska stor enighet i utskottet. Jag tycker att detta är värt att betona. Vi är ju helt överens om att narkotikamissbruket otvivelaktigt har kommit att bli ett av vår tids största sociala problem. Vi slår fast att grundsynen i kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas.

Här har visserligen valts ett annat uttryckssätt än vad som många gånger kommer till användning från talarstolen, men det är samma tankegångar som ligger bakom.

Vi är helt eniga med regeringen och med dem som lagt fram förslag och utarbetat betänkanden på andra avsnitt: vårt samhälle vill icke acceptera narkotika. Det förtjänar också att betonas att vi ser positivt på de förslag som regeringen underställt riksdagen och kan ansluta oss till huvudlinjerna i dessa.

Det är rätt väsentligt att trycka på detta, eftersom man t. ex. i reservation nr 1, där man tar upp de centrala insatser som skall göras, egentligen inte har något att föreslå utöver det centrala samordningsorgan som redan är tillsatt, med socialdepartementet som bas och det arbete som där planeras, utan bara talar om att det behövs ett system. Jag tror att det behövs mycket mer än ett system, i synnerhet som hälften som landets kommuner, i samarbete med bl. a. sociala myndigheter, redan har utarbetat aktionsprogram mot drogmissbruk, medan däremot många kommuner som inte har utarbetat sådana står ganska tveksamma inför hur de skall lägga upp arbetet på detta område. Jag tror därför att det måste lämnas utrymme för hänsynstagande till regionala och lokala förutsättningar, och jag tror att vi kommer att få höra om detta av statsrådet Sigurdsen längre fram.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

Det kan också vara värt att betona att vi har fört mycket långa diskussioner inom utskottet. Det framgår även av att utskottsbetänkandet omfattar många sidor. Vi har därvid blivit överens om någonting så viktigt och väsentligt som att tullen skall få tillgång till polisens spaningsregister. Vi är helt överens om slutsatserna vad gäller reglerna för resp. myndighets åtkomst till registren. Dessa regler är viktiga bl. a. från integritetssynpunkt, säger utskottet. Vi framhåller också att de måste tillmätas utomordentligt stor betydelse för hantering och utformning av informationssystemet i framtiden.

I fortsättningen tänker jag, herr talman, enbart något beröra kriminalvården. Lars-Erik Lövdén kommer att ta upp den övriga problematiken.

Vi har redan under denna debatt hört hur Björn Körlof talat om att främst moderaterna har försökt trycka på för att få till stånd ännu strängare regler och ännu större kontroll. Jag tror också att det är rätt viktigt med vissa skärpningar. Jag vill betona att mycket av det som står i reservation nr 2 faktiskt redan är genomfört, och det gäller också det som har anförts i de motioner som ligger till grund för reservationen.

Men jag tycker också att det kan vara på sin plats att något varna för alltför stor tilltro till enbart kontroll och skärpningar av regler. Under den borgerliga regeringstiden framlades ett utredningsförslag enligt vilket alla grova brottslingar med återfallsbenägenhet och med långa straff skulle i stort sett totalisolas på vissa speciella anstalter. De skulle knappast få ta emot några besök, knappast några telefonsamtal och knappast några brev. De skulle inte heller få några permissioner. Vi sade oss att det skulle skapa ett omöjligt klimat både för de intagna och för dem som arbetar på dessa avdelningar.

Jag tror fortfarande att man skall gå ganska varligt fram, i all synnerhet som väldigt mycket har hänt sedan oktober 1982. Vi har därvid inte bara tänkt på kontroll och skärpningar, utan alla nyintagna med en strafftid över

två månader får numera en behandlingsplanering, varvid alkohol- och narkotikamissbruk beaktas. Man kan också konstatera att antalet missbrukare bland de nyintagna är konstant eller rentav har börjat gå ned.

De personliga aspekterna får aldrig glömmas bort i något sammanhang inom socialtjänsten, inom frivården och inom den behandling som internerna får på anstalterna. Man kan inte enbart kräva och lita till kontroll. Kontroll föder nämligen motdrag. Uppfinningsrikedomen blir knappast mindre när man sitter i fängelse utan blir kanske tvärtom större. Det har de alltmer förfinaade metoderna att dölja narkotika visat. Narkotikahundarna har på grund av de nya och sofistikerade metoderna många gånger inte längre samma möjligheter som tidigare att komma åt narkotikan.

Detta hänger ihop med att kontrollen aldrig kan bringas till en sådan nivå att den blir fullkomligt säker. Framför allt skulle sådana ambitioner troligen leda till en outhärdligt hård miljö för både personal och intagna, till upprepade aggressioner och våld samt till att våra viktiga mål i fråga om en human och människovärdig fångvård skulle slås i spillror.

Vi vill inte detta, utan vi vill arbeta inom det system som har vuxit fram sedan 1974 då den nya behandlingslagen infördes. Man kan inte lita alltför mycket på en kontroll med "hundar och urinprov". Den måste, herr talman, kompletteras av en medveten personal som arbetar tillsammans med de intagna och som ingår i den stora utbildningsdrive som kriminalvårdsstyrelsen har satt i gång med på alla sina anstalter. Det är en informations- och utbildningskampanj som man inom narkotikakommissionen helt enkelt kallar för en mobilisering, där man slår sig ned och tillsammans med de intagna diskuterar narkotika. Personalen gör iakttagelser i mindre regelstyrda former. Personalen måste kunna sitt fängelse, känna fångarna och utföra den nödvändiga kontrollen under former som innebär en så litet kränkande kontroll som möjligt.

Detta är en del av de synpunkter som jag och utskottsmajoriteten vill anlägga på de av oss tillstyrkta förslagen till lagstiftning och åtgärder. Vi återkommer om bara några veckor till dessa frågor. Justitieministern har ju sagt att han återkommer med förslag till åtgärder i den budgetproposition som läggs fram när riksdagen åter samlas i början av januari.

Anf. 24 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det var välgörande att lyssna till justitieutskottets vice ordförande, till skillnad från vice statsministern. Lisa Mattson betonar den enighet som råder inom alla politiska partier. Vi är alltså alla emot narkotikamissbruket. Vi är alla emot narkotikamissbruk inom våra fängelseanstalter. För mig har det varit lätt att ansluta mig till kravet att regeringen skall komma med ett åtgärdsprogram och förslag till hur man slutgiltigt skall kunna befria fängelserna från narkotika. Det är till förmån naturligtvis för samhället men kanske allra främst för dem som är intagna i dessa anstalter.

Anf. 25 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det är nu två år sedan som den då nyligen tillträdde socialdemokratiska regeringen tillsatte narkotikakommissionen med uppgift att göra en bred genomgång av samhällets åtgärder mot narkotikamissbruket samt lämna förslag på insatser i syfte att samordna och intensifiera kampen mot missbruket.

De båda propositioner som vi i dag har att ta ställning till bygger på de förslag som narkotikakommissionen arbetat fram. Förslagen i propositionerna utgör ett samlat program mot narkotikan och syftar till att skapa den samordnade, fasta och konsekventa politik som är nödvändig för att tränga tillbaka missbruket.

Jag skall i det här anförandet i första hand uppehålla mig vid de frågor som behandlas i justitieutskottets betänkande och då naturligtvis bemöta de reservationer som avlämnats i utskottet. Men innan jag gör det finns det ändå skäl att mot bakgrund av den debatt som hittills har förts säga några ord om narkotikaläget och narkotikapolitiken i stort.

Det har sagts många gånger, men det tål att upprepas: Narkotikamissbruket är ett av våra allvarligaste samhällsproblem. Bakom siffror om missbruksutveckling döljer sig en djup social misär och enskilda tragedier, unga, ensamma, utstampade människor som lever ett liv utan normala familjekontakter, utan kontakt med arbetslivet och utan varje form av mänsklig gemenskap utanför missbruksledet.

Till detta skall man lägga den omfattande kriminalitet som följer i missbrukets spår – inbrott, bedrägerier, butiksstölder och häleri och en stor grupp människor som profiterar på andra människors elände, en organiserad ekonomisk brottslighet med starka samband med narkotikahandlingen.

Detta är naturligtvis en dyster skildring. Men låt mig trots detta göra ett par viktiga markeringar, som visar att situationen inte är hopplös.

För det första: Som narkotikakommissionen visat och som bekräftas av en rad undersökningar, finns det skäl att hysa en viss, behärskad optimism när det gäller missbruksutvecklingen. Andelen ungdomar i årskurs 9 som prövat narkotika var 1983 bara en tredjedel av vad den var i början av 1970-talet. Andelen ungdomar som har ett aktuellt narkotikamissbruk visar också en minskning. När det gäller det tunga missbruket tyder mycket på att heroinmissbruket minskat.

Denna positiva utveckling är internationellt sett unik. I stora delar av västvärlden har narkotikaproblemen fortsatt att öka. Det finns mot denna bakgrund skäl att hävda att det svenska samhällets insatser mot narkotikamissbruket givit resultat. Resultaten har uppnåtts genom en drogpolitik som baseras på information, förebyggande arbete och förbättrad vård. Till grund för denna politik ligger den demokratiska inriktning och helhetssyn som präglar missbruksvården i vårt land.

Ett glädjande tecken är också att det bland ungdomen samtidigt växer fram en ökad medvetenhet och avståndstagande till drogkulturen, och det är något vi måste ta fasta på i vårt arbete för ett narkotikafritt samhälle.

För det andra – och det är också en viktig markering: Det har gjorts stora

framsteg inom vård- och behandlingsområdet. Det är med kvalificerade vård- och behandlingsinsatser möjligt att bryta missbruk, även om det är fråga om ett långvarigt, tungt missbruk. Allt fler narkomaner har via behandlingsinsatser slussats ut ur sitt missbruk till en socialt fungerande tillvaro. Också den öppna vården och rådgivningsklinikerna har börjat vinna framgång i sitt arbete.

Herr talman! Målet för samhällets narkotikapolitik måste vara att skapa ett narkotikafritt samhälle. Samhället – både myndigheter och enskilda – kan rätt gärna inte ha någon annan målsättning i vad gäller synen på den illegala hanteringen av narkotiska preparat.

I elva särskilda promemorior har narkotikakommissionen utifrån detta synsätt presenterat förslag till åtgärder för intensifierad kamp mot missbruket. Det är åtgärder som gäller polisen, tullen och åklagarna, åtgärder inom kriminalvårdens område, lagstiftningsfrågor, förebyggande insatser och opinionsbildning samt det internationella samarbetet.

Jämsides med arbetet i narkotikakommissionen har vårdfrågorna beretts inom socialdepartementet. Det är således fråga om en bred genomgång av samhällets insatser på narkotikaområdet.

När det gäller polis, tull och åklagare har det föreslagits effektivare insatser genom dels ökade resurser, dels bättre utnyttjande av befintliga sådana. Det innebär ett väsentligt personaltillskott till polisens lokala och regionala narkotikarotlar för framför allt ett effektivt arbete mot gatulangningen. Nivån på tullkontrollen föreslås höjd. Ansvarsfördelningen mellan tull och polis klarläggs, och samarbetet mellan dessa föreslås förbättras.

I två promemorior har narkotikakommissionen behandlat kriminalvården. Promemoriorna omfattar placeringsfrågor, åtgärder för att minska belastningen på fängelserna, arbets-, fritids- och studiefrågor, hur de intagna själva skall kunna mobiliseras för narkotikafria anstalter, utslussningen från anstalterna med social träning, frigivningskurser samt andra åtgärder för att underlätta frigivningen. Också förslag som rör frivården och socialtjänstens arbete har lagts fram. Inom de här områdena föreslås även en rad resursförstärkningar.

Det är inte sant, som Hans Petersson i Röstånga nyss sade i talarstolen, att det inte har utarbetats ett program för åtgärder inom kriminalvårdens område. Narkotikakommissionen ägnade mycket stor uppmärksamhet åt situationen på våra anstalter och lade fram en rad förslag, som nu följs upp i praktiken, till hur vi skall kunna nå målet narkotikafria anstalter.

Förslagen om förebyggande insatser är omfattande. Skolans roll när det gäller såväl information som förebyggande arbete har ingående behandlats av narkotikakommissionen. En fråga är hur organisationerna och föreningslivet skall kunna öka sitt engagemang för att skapa drogfria miljöer, drogfria alternativ. Det gäller att ta till vara ungdomarnas eget intresse av att hålla drogerna borta från sin fritidsmiljö. Särskilda anslag föreslås för att utveckla ett socialt synsätt inom barn- och ungdomsidrotten och för att engagera icke-föreningsansluten ungdom. Olika förslag på hur kommunerna tillsammans med organisationerna så tidigt som möjligt skall kunna nå utsatta

grupper och människor har lagts fram. Drogpolitiska handlingsprogram och en bättre samverkan mellan olika myndigheter ute på det lokala planet är några inslag i detta arbete.

Herr talman! Jag har så här översiktligt velat ge en bild av det arbete som bedrivits av narkotikakommissionen. Kommissionens breda genomgång av samhällets insatser mot narkotikamissbruket är av mycket stor betydelse när det gäller att skapa en samordnad narkotikapolitik präglad av konsekvens, samverkan och tidiga insatser.

Jag har gett den här bakgrundsbeskrivningen i syfte att sätta in de frågor som behandlas i justitieutskottets betänkande i sitt sammanhang. Det finns nämligen inga enkla, raka lösningar på narkotikaproblemen.

Ur den synpunkten måste man beklaga den slagsida som debatten haft, där man försökt ge sken av att åtgärder inom kriminalpolitikens ram löser grundläggande samhällsproblem. Det är en falsk, bedragande debatt, som döljer de verkliga orsakerna till missbruket.

Det är inte – och detta skall ses som en viktig markering mot vissa skrivningar i motionerna – genom främst kriminalpolitiska och straffrättsliga förändringar som vi kan tränga tillbaka missbruket, utan genom samordnade, breda åtgärder av det slag som propositionerna anger.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att behandla själva utskottsbetänkandet och därtill fogade reservationer.

Det som under senare tid tilldragit sig störst uppmärksamhet på narkotikaområdet är frågan om kriminalisering av missbruket – det har också framgått av den debatt som vi hitintills har fört i kammaren. I en rad motioner som väckts med anledning av propositionerna reses också kriminaliseringskravet.

Lagstiftningen mot illegal hantering av narkotika har skärpts i olika omgångar sedan narkotikastrafflagen infördes i Sverige för drygt 15 år sedan.

Regeringens förslag, som utskottet tillstyrker, innebär att lagstiftningen ändras på bl. a. följande punkter:

1. Brottsbeteckningen narkotikaförseelse ersätts av rubriceringen narkotikabrott som är ringa.
2. Straffmaximum för sådant brott blir sex månaders fängelse.
3. För normalgraden av narkotikabrott slopas möjligheten att döma till böter.
4. Motsvarande lagändringar föreslås när det gäller smuggling av narkotika.

Enligt narkotikastrafflagen är således all hantering av narkotika förbjuden. Varje innehav av narkotika är kriminaliserat. Det gäller hur litet det än är och oavsett om det är för eget eller andras bruk. Det är mycket viktigt att göra denna markering för det förekommer så många missförstånd i narkotikadebatten. Allt innehav av narkotika är kriminaliserat.

Mot den bakgrunden är det en djupt osaklig och direkt oansvarig kampanj som bedrivits i massmedia av framför allt moderata debattörer, där man hävdar motsatsen och dessutom påstår att samhället accepterar narkotikamissbruk. Dessa påståenden är falska.

Allt innehav – även för eget bruk – är kriminaliserat. Det finns praktiskt

taget ingenting som väcker så stora reaktioner från omgivningen som narkotikamissbruk. För ungdomar som känner sig lockade att pröva narkotika torde det stå fullkomligt klart att samhället inte tolererar narkotikamissbruk.

Men, säger då de borgerliga reservanterna – själva konsumtionen, missbruket faller ju utanför det kriminaliserade området. Den narkotika som finns i kroppen räknas ju inte som innehav. Så föreslår man då kriminalisering av missbruket med både böter och fängelse i straffskalan. Sätt ungdomarna i fängelse så får de sig en ordentlig näsbränna, säger många av kriminaliseringens förespråkare. Man tycks fullständigt ha glömt bort att straff inte är den enda politiska metod som finns för att komma åt missbruket. Långt större betydelse torde socialpolitiken i vid mening ha för människors handlande. En aktiv och kunnig socialtjänst är betydligt mer effektiv och en lämpligare metod än ett trubbigt straffrättsligt tvång.

Om man tycker att socialtjänsten saknar tillräckliga möjligheter att med tvång ingripa för att ge missbrukarna vård och behandling, tycker jag att man skall säga det. Man skall lägga fram sådana förslag och ta en debatt om dem. Man skall inte tillgripa metoden att sätta missbrukande tonåringar inför skranket med urinprov som bevis, stämpla dem som kriminella och sätta dem i fängelse när det är stöd, hjälp och kanske vård och behandling de behöver.

Samhället har i dag instrument för att entydigt markera hur allvarligt man ser på narkotikamissbruk. För att använda det populära exemplet med den brinnande haschpipan som går runt när polisen kommer, så kan och bör polisen vid sådana tillfällen ta med de närvarande till polisstationen och förhöra dem om de närmare omständigheterna. Ett brott har ju begåtts, någon har innehaft narkotika. Polisen skall också enligt lag lämna uppgifterna vidare till socialtjänsten för nödvändiga och kraftfulla åtgärder. Det finns ett bestämt avståndstagande från narkotikamissbruket. Samhället har också möjligheter att visa detta avståndstagande i dag.

Herr talman! Ett viktigt skäl mot kriminalisering av missbruket är konsekvenserna för narkomanvården. Det har tidigare rätt en bred samstämmighet om att lagstiftningen och kontrollorganisationen måste utformas så, att den inte motverkar utan i stället understöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. En kriminalisering som riktar sig mot själva missbruket skulle kunna äventyra ansträngningarna att erbjuda vård och avhålla många ungdomar från att söka vård och behandling, vilket är något som allvarligt skulle motverka våra satsningar mot narkotikamissbruket.

När en människa söker vård måste den veta att det inte står en polis bakom vårdaren och väntar. Kommer en missbrukare över huvud taget att våga vända sig till vårdapparaten och låta sig frivilligt kontrolleras, om han vet att hans missbruk är kriminaliserat?

Också bevisproblemen negligeras av reservanterna. Hade man bemödat sig att fråga medicinsk expertis, skulle man snart fått klart för sig den brist på säkerhet som finns i analysmetoderna vid urinprov.

Någon har uttryckt sig så här: "Ett förslag vars praktiska konsekvenser är

att en utsatt grupp kommer att tvingas till integritetshämmande urinprov, och med detta som bevis ställas inför domstol och dömas till fängelse kommer att få betydelse för missbruksarbetet i stort. Som läget är i dag är ingen betjänt av att denna strykgrupp jagas allt djupare ner i underjorden. Samhället måste kunna nå denna grupp inte bara med järnåven.”

Jag yrkar avslag på reservation nr 3.

I reservation nr 5 återkommer de borgerliga partierna till en fråga som riksdagen behandlade för några år sedan, nämligen frågan om de straffbara gärningsformerna. Riksdagen beslöt 1983 att väsentligt utvidga det straffbara området. En rad nya gärningsformer tillkom. Även oaktsamma förfaranden kriminaliserades. Samtidigt tillkom också de osjälvständiga gärningsformerna, exempelvis försök, förberedelse och medverkan.

De förslag som lämnas i reservation nr 5 om en ytterligare vidgning av det straffbara området genom att man tar bort begränsningen att förvärvet skall ha skett i överlåtelsesyfte, att framställningen skall vara avsedd för missbruk, att förfarandet skall vara ägnat att främja narkotikahandel etc., skulle, särskilt i beaktande av att de osjälvständiga gärningsformerna – försök, förberedelse m. m. – blir tillämpliga, skapa en stor oklarhet om vilket det straffbelagda området är.

Förslaget är ogenomtänkt, både när det gäller rättsteknik och rättssäkerhet. Det skulle medföra en betydande dubbelkriminalisering. Innehavsbrottet, som nu är det centrala i lagstiftningen, skulle egentligen förlora sin betydelse. Man skulle i stället kunna straffa för förvärv eller osjälvständiga gärningsformer därav. Det blir helt oklart vad man skall döma för i olika situationer och var gränserna går. Skall exempelvis narkomanen som hämtar pengar på socialbyrån straffas för förberedelse till förvärv med eventuell uppsåt? Det kan bli en konsekvens av det borgerliga förslaget när det gäller utvidgning av gärningsformerna.

Visserligen är det möjligt att tänka sig situationer som i dag, med propositionens lagtextförslag, faller utanför det straffbelagda området. Men det är svårt att föreställa sig vilka *straffvärda* sådana situationer som skulle falla utanför. De borgerliga partierna ger inga exempel på det.

Det borgerliga förslaget i reservation nr 5 har knappast något med praktisk narkotikapolitik att göra. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 5.

I reservationerna nr 6 och 7 vänder sig de moderata och folkpartistiska ledamöterna i utskottet mot förslaget till utvidgade möjligheter till tullundersökning. I propositionen föreslås att tullen skall ha möjligheter att utföra rutinkontroller av handresgods, såsom resväskor, portföljer, handväskor och liknande, som resande för med sig vid inresa till eller utresa från Sverige.

De moderata och folkpartistiska ledamöterna vill inte tillåta sådana undersökningar av handväskor och menar att undersökningar i övrigt bara skall få omfatta sticksprovvis utförda kontroller av enstaka resande. Reservanternas motiv är skyddet av den personliga integriteten.

Man kan i all stillsamhet göra reflexionen: att tvinga varje misstänkt missbrukare till urinprov, vars bevisvärde är osäkert, är tydligen inte integritetskränkande, men att skapa en effektiv tullkontroll skall förhindras

med hänvisning till integritetsskäl, även om det leder till en betydande införsel av narkotika i landet.

Jag yrkar avslag på reservationerna 6 och 7.

Herr talman! Det gick sex borgerliga regeringsår utan att man tog det samordnade övergripande grepp på narkotikapolitiken som togs i och med narkotikakommissionen. Vi har i dag att ta ställning till ett omfattande åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket. Det är ett program som entydigt markerar samhällets avståndstagande mot och beslutsamhet att bekämpa missbruket. Målet är ett narkotikafritt samhälle. Det är en proposition som präglas av en restriktiv narkotikapolitik. Sverige har hårdare lagar och en hårdare tillämpning än praktiskt taget alla andra västländer.

Som grund för arbetet att nå målet måste solidariteten med den enskilda människan ligga. Det går att stoppa ett missbruk och att rehabilitera även den svåraste missbrukaren. Det går också att driva tillbaka narkotikan. Ingenting är hopplöst och ingen är ett hopplöst fall.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställen i utskottets betänkande och avslag på de borgerliga reservationerna.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén gick igenom alla reservationerna. Jag skall bara bemöta honom när det gäller kriminaliseringen av missbruket. Andra moderater kommer att kommentera de andra reservationerna.

Lars-Erik Lövdén gjorde sig skyldig till samma debattekniska fint som Ingvar Carlsson i Tyresö och Gertrud Sigurdsen tidigare gjorde. Man förvränger meningsmotståndarens uppfattning och slår sedan på den förvrängda bilden.

Sätt ungdomarna i fängelse så att de får sig en näsbränna, citerade Lars-Erik Lövdén. Finns det någon ansvarig från den borgerliga sidan här i kammaren som har sagt detta? Kan det beläggas att någon av oss har uttryckt sig på det viset? Har vi sagt det offentligt i debatten? Icke! Det handlar inte om detta.

Jag förstår inte varför socialdemokraterna vidhåller att allt går ut på att vi borgerliga skulle vilja kasta dessa ungdomar i fängelse. Det är sant att fängelse ingår i straffskalan, men jag kan inte se att detta skulle ske annat än i mycket få undantagsfall. I flertalet fall kommer det naturligtvis att handla om böter och villkorlig dom, i förening med någon vårdåtgärd.

Det intressanta som Lars-Erik Lövdén var inne på – vilket jag tycker är ett erkännande – är att det är sant att om man slår ned i en knarkarkvart kan man ta med sig alla ungdomar som finns där, men man kan bara fälla den som har pipan eller narkotikan i sin hand för innehav av narkotika. De andra vet om detta. Regelmässigt har ingen pipan i sin hand. Det är detta som är så svårt för polisen, att man inte kan få tag i den som är gärningsmannen, eftersom pipan ofta släpps och ingen vet vem som var pipans innehavare.

Det är denna situation som vi vill komma åt genom att kriminalisera missbruket. Alla dessa ungdomar kan då följa med till polisen, precis som Lars-Erik Lövdén sade, men de kan också underkastas blodprovstagning och urinprovstagning. Kan man då konstatera att det är vid detta tillfälle som narkotikan är intagen, kan det finnas förutsättningar för att fälla någon för detta brott.

Bevisvårigheter står vi emellertid alltid inför. Det gäller vid rattonykterhet, sexualbrott och vid mängder av andra brott. Som vanligt, vilket bara är att konstatera, gäller i svensk rätt att om man inte kan bevisa någons skuld skall vederbörande frias. Detta gäller även i detta fall. Bevisningen måste vara klar och övertygande om den skall kunna leda till en fällande dom.

Bevisvårigheter tycker jag dock inte är en argumentering mot att man just i detta sammanhang skall kriminalisera. Det viktigaste argumentet för kriminalisering är och förblir att denna fortfarande innebär ett stöd i kampen mot narkotikan just på basplanet, bland de ungdomar som löper risk att dras in i denna hantering. Detta är det viktiga med kriminaliseringen, eftersom samhällets norm därmed etableras.

Anf. 27 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag har tidigare argumenterat för de fem första reservationerna till vilka jag yrkar bifall. Jag tänker inte ta mer tid i anspråk för dem nu. Däremot måste jag säga att Lars-Erik Lövdéns historieskrivning lämnar mycket övrigt att önska.

Det är ju faktiskt på det sättet, Lars-Erik Lövdén, att vid regeringsskiftet 1976 och därefter sattes en intensiv kampanj i gång mot droger i det här landet. Detta är ett faktum som icke går att förklara bort på något sätt. När Lars-Erik Lövdén berättar om narkotikakommissionens åtgärder och diskussioner av olika slag, är det en reflex av det som hände under de sex icke-socialistiska åren – i varje fall under fem av dem. Det var först då som arbetet satte i gång. Det var en samordnad politik när det gäller droger som innefattade information och opinionsbildning, en bred insats i alla ungdomsgrupper och beträffande föräldrar och lärare. Det var insatser i fråga om utbildning och narkotikaforskning. Det gällde strafflagstiftningen beträffande narkotikabrott. Det rörde missbruksvården, en utbyggnad av LVM, behandlingshem av olika slag. Polis och tullmyndigheter fick ökade resurser. Det inrättades narkotikarotlar hos polisen. Det blev en utökning av antalet åklagare.

På alla områden gjorde vi insatser, ungefär i linje med vad narkotikakommissionen har föreslagit.

Jag är glad att arbetet fortsätter, men jag beklagar att kommissionen höll på i hela två år, innan man fortsatte detta arbete. Vi har förlorat tempo på detta.

Jag tycker att vi i den här debatten också kan vara generösa mot varandra och inte försöka bortförklara vad andra har uträttat. Det är förvisso så, att vi när det gäller drogproblematiken verkligen behöver dra åt samma håll i stället för att förnedra varandra.

Till slut beträffande kriminalisering av bruket: Det är ingen bedragande debatt som har ägt rum. Detta är faktiskt en del av en helhet. De förebyggande insatserna, tillsammans med allt det andra som jag har nämnt, måste till för att det skall bli en riktig helhet.

Här har jag nu glömt de internationella insatserna – de arbetade jag också med som socialminister. Det är inte mycket nytt som kommit fram genom narkotikakommissionens arbete – det är en fortsättning efter riktlinjer som redan hade dragits upp.

Anf. 28 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker kanske det är något tragiskt att Lars-Erik Lövdén fortsätter att debattera på samma sätt som vice statsministern startade med att göra i dag, dvs. förvränga fakta. Därför skall jag ställa en direkt fråga till Lars-Erik Lövdén där svaret måste bli antingen ja eller nej.

Vi har en lagstiftning som säger att det är straffbart att inneha, framställa, förvärva, förpacka, överlåta och transportera narkotika – däremot är själva missbruket inte straffbelagt. Är detta sant eller inte? Är det sant, då kan vi fortsätta att diskutera med den utgångspunkten. Det är ju detta dagens debatt handlar om – ingenting annat. Men man försöker hela tiden misstänkliggöra människor med annat synsätt och förvränga fakta. Det tycker jag är upprörande.

Lars-Erik Lövdén säger att det är svårt att ta urinprov på misstänkta narkomaner – de kan inte finna sig i det. Men vi oförvitliga medborgare får finna oss i att blåsa i ballonger när polisen stannar oss på vägarna. Vi får finna oss i blodprov när vi är misstänkta för rattfylleri. Och det gör vi gärna, därför att vi inte vill ha rattfyllerister på vägarna. Då måste väl också de människor som blir utsatta för urinprov kunna säga att de gärna går med på det, eftersom vi inte vill ha fler narkomaner i vårt samhälle.

Till slut måste jag varna för den stora optimismen när man säger att narkomanin är på nedgång, att det finns undersökningar gjorda som visar på det. Jag behöver bara hänvisa till gårdagens nummer av Dagens Nyheter, där man skriver om att narkotikamissbruket bland de värnpliktiga ökar.

Anf. 29 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag sade, Hans Petersson i Röstånga, att det finns skäl till en viss behärskad optimism, men inte någon överdriven optimism, om att de åtgärder som vi har vidtagit och kommer att vidta på narkotikaområdet ger effekt när det gäller narkotikamissbrukets utveckling. Det finns en rad belägg för detta, t.ex. undersökningar av missbruket i årskurs 9 och värnpliktsundersökningar. Det är alltså en behärskad optimism – man skall inte göra det för enkelt för sig.

Vi kan naturligtvis tvista, Karin Söder, om vem som har varit bäst när det gäller åtgärder på narkotikaområdet. Jag medger att det hände en rad saker under de borgerliga regeringsåren, men när vi socialdemokrater tog över regeringsmakten 1982 konstaterade vi snabbt att det behövdes en bred genomgång av samhällets åtgärder på narkotikaområdet. Denna breda

genomgång har vi fått genom narkotikakommissionens olika förslag i de elva promemorior som har arbetats fram.

Jag måste återkomma till kriminaliseringskravet och ta upp samma fråga som Ingvar Carlsson gjorde. Det är litet märkligt att ni i de borgerliga partierna nu koncentrerar och fixerar hela debatten till kriminaliseringen, när ni satt i regeringsställning under sex år och inte lade fram något förslag om kriminalisering av missbruket. Så sent som 1981 uttalade ni i justitieutskottet: "Det saknas anledning att kriminalisera själva nyttjandet av narkotika." Det är därför ganska märkligt att ni i dag gör frågan om kriminalisering av missbruket till en huvudfråga.

Jag har läst reservationen och de moderata motionerna ganska noga, Björn Körlof. Om man tolkar motionerna så som jag tror att man skall tolka dem, innebär de att någon skall kunna dömas och sättas i fängelse med ett urinprov som bevis. Ni föreslår ju att fängelse skall ingå i straffskalan vid kriminaliseringen av missbruket. Jag måste be Björn Körlof att ge ett exempel på en situation när någon skall dömas till fängelse för själva missbruket.

Herr talman! I en situation där vi kan konstatera framgångar för det vård- och behandlingsarbete som bedrivs, är det märkligt att man reser kravet på kriminalisering av missbruket. Hur går det med dem som söker frivillig vård i ett sådant läge? Hur går det med de urinprovstagningar som används som ett led i ett vårdprogram om vi kriminaliserar missbruket? De borgerliga partierna skall ge svar på dessa frågor innan de reser sådana här krav.

Anf. 30 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén driver debatten om kriminalisering alldeles för långt. Vad som krävs i den borgerliga reservationen, som är grundad på motioner, är att regeringen snarast skall återkomma till riksdagen med ett förslag till hur en sådan lagstiftning skall se ut. Frågan om hur gärningsbeskrivningen i detalj skall vara kan inte jag eller någon annan svara på nu. Den exakta gränsdragningen måste naturligtvis juridisk expertis reda ut, men att det går att dra en sådan gräns är helt klart.

Bevisvärigheter står vi alltid inför – om det skall vara blodprov eller urinprov eller en kombination, vilken grad av säkerhet i bevisningen osv. som skall krävas. Detta är också frågor som ytterst måste avgöras av domstolarna. Anser de att bevisningen är för svag, att det inte går att grunda en indiciekedja eller klar sannolikhet på eventuella bevis, skall vederbörande naturligtvis frias. Detta är helt uppenbart.

Vi har föreslagit att fängelse skall ingå i straffskalan. Jag kan möjligen tänka mig att man vid upprepade fall av missbruk – seriebrott – i ett sent skede kan tvingas ta till ett lätt fängelsestraff, men naturligtvis inte vid normalbrott. Det kommer i flertalet fall att handla om böter, villkorlig dom m. m. Jag anser dock att fängelse måste vara med i straffskalan.

Socialdemokraterna talar om kriminaliseringen och driver debatten alldeles för långt och alldeles för mycket i detalj. Det blir en juridisk-teknisk debatt som är svår att föra. Det är emellertid helt klart att det måste gå att dra

en gräns som innebär att man kan fälla någon för ett bruk. Hur stark bevisningen skall vara osv. är inte någonting som vi behöver diskutera nu. Det är precis samma sak som med all annan bevisning i straffsammanhang, dvs. att det måste överlätas åt domstolarna.

Anf. 31 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill återvända till det som Lars-Erik Lövdén sade i sitt anförande, att de stora insatserna har lett till framsteg när det gäller vård och behandling. Det tycker jag är mycket bra att kunna konstatera. Det måste vara en följd av de insatser som gjordes under de sex åren före 1982, för snabbare än så får man inte resultat av sina insatser. Det är i och för sig ett kvitto på att Lars-Erik Lövdén menar att det var en progressiv och framåtsyftande drogpolitik som fördes under de här åren. Det är bra att det har blivit konstaterat.

Därutöver kan man se att den djuplodande – eller hur Lars-Erik Lövdén nu uttryckte sig – undersökning som kommissionen företog efter 1982 har lett till åtgärder som i stort sett är av samma art som de som tidigare föreslogs. Jag tycker att det är bra med kontinuitet och utveckling i drogpolitiken. Låt oss enas om att det är viktigt att vi drar åt samma håll. Jag tycker också att vi i politiska sammanhang och i en debatt som denna skall ha råd att vara generösa mot varandra och erkänna att det faktiskt inte bara är det egna partiet som kan komma med bra idéer, utan man kan faktiskt hjälpas åt i viktiga frågor. Det skulle vara ganska roligt att få höra från Lars-Erik Lövdén att det hände saker och ting under dessa sex år. Jag kan berätta att när jag slutade som socialminister fick jag brev från troende socialdemokrater som tackade för det som hade hänt under de här åren. Jag var glad att få höra det från politiska motståndare. Det kunde kanske också sägas i den här kammaren någon gång.

Anf. 32 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Detta är förmodligen mitt sista inlägg i dagens debatt, en debatt som kanske inte har skapat någon som helst klarhet bland de människor som har lyssnat. Men jag vill betona det som Lisa Mattson förde fram, nämligen den värdegemenskap som finns mellan alla partier. Vi vill stoppa narkotikan, vi vill befria människor från narkotikans elände.

Jag vill till allra sist erinra om det slutmål som vi en gång för alla har fastställt i riksdagen. Narkotikabruket kan aldrig accepteras som en del av vår kultur. Målet måste vara ett narkotikafritt samhälle.

Anf. 33 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag vänder mig först till Karin Söder. Jag sade i min föregående replik att det visst hände en hel del saker under den borgerliga regeringstiden, många saker som var bra. Men vi konstaterade vid regimskiftet att det behövdes en samlad genomgång av samhällets åtgärder mot narkotikamissbruket, och det är det som narkotikakommissionen har stått för. Därför har vi också fått ett åtgärdsprogram som markerar en kraftfull

attityd mot narkotikamissbruk.

Björn Körlof! Vi kan i dag, som även Karin Söder var inne på, konstatera att vi har haft betydande framgångar när det gäller vård- och behandlingsarbetet. Det är ett vård- och behandlingsarbete som till stora delar sker i frivillig regi. Jag måste reagera mot skrivningen i den borgerliga reservationen, för många ungdomar söker sig faktiskt frivilligt till samhällets vård- och behandlingsinrättningar. Man söker sig till öppenvårds- och rådgivningsklinikerna. Det är alltså inte sant, som man säger i den borgerliga reservationen, att ungdomarna inte gör det. Att i ett läge där vi har framgångar för det vård- och behandlingsarbete vi i dag bedriver kräva en kriminalisering av missbruket och med urinprov som bevis sätta missbrukare i fängelse för att de just är missbrukare och ingenting annat tycker jag är ganska beklämmande.

Herr talman! Detta är mitt sista inlägg i den här debatten. Jag vill som avslutning göra några markeringar.

För det första: Det är icke tillåtet att knarka i Sverige i dag. Detta är en viktig markering att göra i den här debatten.

För det andra: Allt innehav av narkotika är kriminaliserat.

För det tredje: Regeringens proposition och utskottsförslaget innebär en kraftfull markering och ett kraftfullt åtgärdsprogram mot narkotikamissbruket. Programmet innehåller ökade resurser för polis och tull – en satsning på det förebyggande arbetet, på vård- och behandlingsarbetet och en skärpt lagstiftning.

Med en fortsatt narkotikapolitik som har den här inriktningen finns det goda förutsättningar för att pressa tillbaka missbruket och nå målet: ett narkotikafritt samhälle.

Anf. 34 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Efter inläggen från justitieutskottets representanter – anföranden och repliker som jag till skillnad från Hans Petersson i Röstånga tycker har varit klarläggande på åtskilliga punkter – vill jag ändå som ansvarig inom regeringen för rättsväsendet ytterligare lägga till och kanske framför allt stryka under tre saker.

För det första: Narkotikafrågan är högprioriterad inom rättsväsendet. Stora resursförstärkningar har skett, och ytterligare sådana kommer att ske om regeringens proposition i dag godtas av riksdagen. Det gäller bl. a. polisen och åklagarna. Vi får t. ex. ökade möjligheter att angripa gatuhandel och kan på det sättet och på andra sätt störa och på sikt strypa själva den marknad som de stora narkotikahajarna tjänar sina pengar på. Inom kriminalvården intensifierar vi behandlingsprogram för missbrukare. Narkotikastrafflagen har skärpts.

För det andra: En given utgångspunkt för rättsväsendets insatser mot narkotikan är att samhället aldrig – inte på några villkor – accepterar narkotikabruk som inte är medicinskt motiverat. Den här fasta hållningen måste f. ö. inte bara samhället inta, utan också vi alla som enskilda människor – i familjerna, i skolan, i föreningslivet och i folkrörelserna. Vi måste ingripa tidigt, vi måste i verklig mening bry oss om.

För polisens del innebär denna utgångspunkt – Lars-Erik Lövdén har redovisat det här på ett utmärkt sätt, men det förtjänar att upprepas – att man alltid får och i princip skall ta med en person som misstänks bruka narkotika till förhör. Ett narkotikabrott måste ju ha begåtts – på något sätt har han eller hon fått tillgång till narkotikan. Det är verkligen inte meningen att polisen skall – som Björn Körlof har sagt här i dag – vända bort blicken i den situationen. Sedan är polisen – om han på polisstationen finner att detta behövs – skyldig att omedelbart låta socialtjänsten veta vad som har hänt, och det skall ske alldeles oavsett om den gripne själv begått något brott. Vederbörande blir då registrerad hos socialtjänsten, och socialtjänsten övertar ansvaret för de åtgärder som är befogade.

Jag är medveten om att det ibland kan brista i kontakten mellan socialtjänst och polis. Men jag verkar för min del för att man, som redan sker på många håll, skall bokstavligt talat arbeta sida vid sida – polis och socialarbetare.

För det tredje, herr talman, gäller det frågan om att kriminalisera själva bruket av narkotika. Av vad jag här sagt framgår, att det inte är sanning om man säger, att det är tillåtet att knarka i Sverige. Den som säger så tar på sig ett stort ansvar – ansvaret att vilseföra människor i denna oerhört viktiga fråga. Men vad som formellt är straffbart resp. straffritt är ändå inte oväsentligt. I den frågan finns en oro bland människor – en oro som vi måste ta på allvar. Men frågan har absolut inte den ödeskaraktär som man ibland kan få intryck av när man lyssnar till diskussionen. Vad som skiljer utskottet och reservanterna – i varje fall som det framstår när man läser innantill i reservationen – är i själva verket ett fåtal mycket speciella situationer.

Min utgångspunkt har varit att den nuvarande gränsdragningen mellan det straffbara och det icke straffbara är den mest ändamålsenliga från lagteknisk och bevis teknisk synpunkt. Att reservanternas förslag skulle kunna göra det lagtekniskt och bevis tekniskt enklare är det för mig svårt att se. Men framför allt har det ur rehabiliteringssynpunkt bedömts ha större nackdelar än fördelar att vidga det straffbara området.

Som jag redan har sagt har samhället de medel som behövs för att ingripa effektivt, och de medlen skall polis och socialtjänst använda – och det kraftfullt och konsekvent. Vad förtvivlade föräldrar och andra efterlyser med en kriminalisering är i själva verket inte straff utan andra insatser.

Jag har i propositionen sagt att jag noga skall följa denna fråga och att jag är beredd att förutsättningslöst återkomma om det behövs. Detta, herr talman, är inga tomma ord från min sida.

Anf. 35 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Jag trodde uppriktigt sagt inte att justitieministern skulle hoppa in i debatten i detta skede, när vi nästan är färdiga med debatten om justitieutskottets betänkande.

Justitieministern påstår att debatten skapat klarhet. Jag talade om de människor som eventuellt orkar lyssna på hela denna debatt. Har debatten skapat någon som helst klarhet för dem? Man påstår alltså någonting som

inte är sant. Man utgår sedan från det påståendet och anklagar sina motståndare. Detta kan inte skapa någon klarhet över huvud taget.

Jag tycker nog att justitieministern är litet världsfrånväänd. När polisen kommer in i en knarkarkvart, finns där aldrig någon som kan gripas för ett innehav. Den narkotika som man eventuellt haft har man spolat ned i toaletten. Då är det praktiskt taget omöjligt att fälla någon för innehav. Om polisen skulle anteckna namnen, inleds ett oändligt diskuterande mellan polis och sociala myndigheter huruvida de antecknade använder narkotika eller ej.

Det finns alltså nu en lucka i lagen, och det är den luckan vi vill täppa till. Det är om detta och ingenting annat som debatten i dag har handlat.

Anf. 36 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Socialutskottets del av dagens debatt om droger handlar om insatser för att upplysa om alkoholens och narkotikans risker och skadeverkningar. Däri ligger den viktiga pedagogiska tanken, att alkohol och narkotika diskuteras samtidigt. Båda är droger som bokstavligt talat är livsfarliga.

Att narkotikan snärjer sina offer så hårt att många inte kommer ur missbruket med livet i behåll vet alla. Att alkoholbruket i ett mycket stort antal fall leder till samma resultat erkänns nog inte lika öppet. Men de alkoholrelaterade dödsfallen är en stor andel av för tidigt bortgångna människor. Och därtill ligger alkoholmissbruk bakom ett stort antal olycksfall med dödlig utgång. Vidare är för hög konsumtion av alkohol den bakomliggande orsaken till dödsfall som ges en annan medicinsk beteckning. Till det kommer de många familjetragedier som följer i alkoholmissbrukets spår.

Vetskapen om dessa effekter föder olika reaktioner. Vissa människor passiviserar och tycker att det verkar som en övermäktig uppgift att försöka rehabilitera och återanpassa dem som har blivit missbrukare. Andra skjuter vetskapen från sig, därför att de inte vill ta intryck för egen del. Men det föder också – och dess bättre – aktivitet och otålighet.

Den senare reaktionen är rätt vanlig. Det finns två glädjande inslag att lyfta fram därvidlag. Jag tänker dels på de frivilliga och ideella organisationernas ökade verksamhet, dels på läkarnas ökade engagemang för att sprida information om alkoholens skadeverkningar.

Ett stort antal professorer inom medicinska discipliner har nyligen föreslagit att ransonering av alkohol skall införas på nytt för att stävja missbruket. Det är ett uttryck för otåligheten bland dem som ser verkningarna.

Mot denna bakgrund kan kravet på information tyckas vara en alltför måttfull reaktion på användning av droger, som har så ödesdigra konsekvenser som alkohol och narkotika har. Men de senaste årens utveckling har visat att massiva informationsinsatser om drogernas skadeverkningar kan ge resultat.

Sedan några år har totalkonsumtionen av alkohol minskat, med sammanlagt nära 20 % på sex sju år. Det kan och bör diskuteras i vilken utsträckning

detta är en följd av ökad information och en effektivare användning av prisinstrumentet etc. Men att det finns ett samband mellan den mer beslutsamma alkoholpolitik som riksdagen antog 1977 och denna utveckling torde vara ostridigt.

Även om man skall vara försiktig med tolkningen, finns det också ett glädjande inslag i narkotikabekämpningen. Från flera håll rapporteras att ungdomarna inte i samma utsträckning som för några år sedan börjar använda narkotika. Motaktioner på alla plan – från effektivare jakt på storlangare till polisens och socialtjänstens insatser för att komma åt försäljning på bl. a. skolgårdar och informationen till ungdomar och deras föräldrar – ligger bakom dessa resultat.

För att komma vidare är det av oerhörd vikt att målen för samhällets insatser på drogbekämpningens område är klart preciserade. Här finns en skillnad mellan narkotika och alkohol som berusningsmedel. Målet för bekämpningen av narkotikan skall vara att bli kvitt detta nedbrytande otyg. Målet är ett narkotikafritt samhälle. På detta mål finns ingen prutmán. Det är oerhört viktigt att vi inte slappnar av i detta avseende. Det faktum att knarket finns i vårt samhälle år efter år får inte innebära att vi börjar acceptera det som en ofrånkomlig del av vår kultur.

Vi kan se i andra länder vad som händer när uppmärksamheten avtar. Starka och kriminella ekonomiska intressen bearbetar också det svenska samhället för att få oss att inta en mer förstående attityd till t. ex. hasch och kokain.

Bl. a. i det perspektivet skall man se kravet på att all icke medicinsk användning av narkotika skall kriminaliseras. Som framgått av den tidigare debatten är innehav i dag förbjudet men inte alltid användning. Det är precis så konstigt som det låter. Hur vårdfilosofin skulle kunna äventyras genom att lagen i detta avseende blir logiskt uppbyggd är svårt att förstå.

Ett beslut om att all befattning med narkotika är brottsligt skulle vara en värdefull information i sig till alla ungdomar, som av nyfikenhet lockas att pröva. Att göra också användande – inte bara innehav – straffbelagt borde vara en självklar signal till alla om hur allvarligt samhället ser på narkotika och hur farligt narkotika är för den enskilde. Ändå utpekas vi som vill förbjuda all icke medicinsk användning av narkotika såsom nära nog reaktionära av de grupper som försvarar den nuvarande ordningen.

Det är inte – låt mig understryka det ännu en gång – för att straffa utan för att kunna hjälpa på ett tidigt stadium som också konsumtionen av narkotika borde förbjudas. Statsrådet Carlssons grova anklagelse mot oss är mot den här bakgrunden ledsam att höra. Han talade om att partitaktik låg där bakom, när det handlar om ett djupt engagemang för människor i nöd. Ju tidigare vi kan sätta in motåtgärder, desto större är våra chanser att komma dem till hjälp.

De som kanske har de allra närmaste och grymmaste erfarenheterna av narkotikans verkningar, de vet vad det handlar om. Jag tänker på föräldrarna till ungdomar som gått ner sig i narkotikaträsket, föräldrar som sett polis och socialarbetare sakna tillräckliga möjligheter att ingripa mot haschrökarna

eller mot den som just injicerat heroin.

Riksförbundet Föräldraföreningarna mot narkotika och Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle har väddat till oss som riksdagsmän att ge dem den hjälpen som ett förbud mot all befattning med narkotika skulle vara.

I det "Svar på tal" som dessa föreningar delade till alla riksdagsledamöter i går har de samlat argumenten mot kriminalisering och tillbakavisar dem ett efter ett. Det som uppgetts vara huvudargumentet mot, nämligen att missbrukaren inte skulle våga söka vård bemöter dessa organisationer så här: "Socialtjänsten har, liksom sjukvården, tystnadsplikt och därmed ingen rapportskyldighet till polisen för annat än mycket grova brott. De flesta missbrukare är dock inte i behov av någon vård. För de som då och då röker en pipa hasch skulle en lagstiftning ha en förebyggande effekt." Att det förhåller sig så har ännu inte regeringen insett och tydligen inte heller vpk. Men den som arbetar mycket med förebyggande åtgärder inom socialpolitiken borde inse att det förhåller sig på det viset. Kan Inga Lantz biträda den linje som hennes parti intagit härvidlag, som ändå vet hur det ser ut i många av Stockholms förorter, för att ta ett exempel?

Statsrådet Sigurdson säger att hon skall lyssna på de här organisationernas synpunkter i remissomgången. Varför inte börja lyssna på dem redan nu? Varför inte ge dem den hjälp de ber oss om, att förbjuda all befattning med narkotika?

Herr talman! Upplysningen om alkoholens skadeverkningar måste relateras mot ett annat mål. Här är inte ett utrotande realistiskt men väl en fortsatt minskning av konsumtionen. Det är vetenskapligt styrkt, att skadorna stiger långt mer än proportionellt mot stigande alkoholkonsumtion, och omvänt. De senaste årens minskade konsumtion har räddat många människor från social utslagning och för tidig död. En beräkning går ut på att vi har 100 000 färre alkoholister än vi skulle haft om utvecklingen av alkoholkonsumtionen från början av 70-talet fortsatt.

För att de fortsatta insatserna mot alkoholbruk och alkoholmissbruk skall bli effektiva, är det nödvändigt att bättre precisera målet än vad som nu är fallet. Vi borde för den närmaste tioårsperioden sätta upp ett konkret mål, t. ex. att ytterligare sänka konsumtionen med en tredjedel. Den som tycker att det är för ambitiöst kan föreslå en lägre siffra, men viktigt vore att bli överens om vad vi skall sträva mot, därför att det skulle underlätta att välja medel och att anpassa de ekonomiska insatserna.

Att information och tillhandahållande av alkoholfria miljöer ger effekt visar utvecklingen av händelser kring Luciafirandet. För några år sedan trodde man det var oundvikligt med allmänna fyllefester Lucianatten igenom och med stängda gymnasieskolor dagen efter. Så satte fritidsförvaltningar och föreningsliv in motåtgärder och vände utvecklingen. Det går om man låter sig skrämmas till aktivitet i stället för passivitet.

Informationen måste föras ut via många kanaler. Folkrorelsernas insatser är här ovärderliga. Jag menar då folkrörelser i dess bokstavliga mening, dvs. en folklig resning för att skaka av sig det ok och förtryck som slaveri under en drog innebär. Organiserade eller oorganiserade har vi alla ett ansvar för att

delta i en bred upplysningskampanj om narkotikans och alkoholens skadeverkningar.

För ett antal människor i vår omgivning är ingen information mer direkt och effektiv än vårt eget föredöme. Inga statliga informationsanslag kan ersätta det.

Regeringen föreslår nu att ett särskilt råd inrättas för uppföljning av den förda alkohol- och narkotikapolitiken och för att initiera nya medel. Utskottet tillstyrker detta förslag. Det är viktigt att rådet får kansliresurser, så att verksamheten inte stannar vid ett antal sammanträden med redan mycket upptagna människor i olika organisationer.

Folkpartiet har i sin motion föreslagit, att staten med vissa mellanrum skall ta initiativet till särskilda kampanjer för att höja uppmärksamhetsvärdet vid olika delar av budskapet. För några år sedan bedrevs kampanjen Stoppa langningen. Det råder inget tvivel om att den gjorde effekt. Uppföljningen av kampanjen visar att föräldrarnas benägenhet att köpa ut vin och sprit till sina ungdomar under 18 år minskade klart.

Det finns många delfrågor som förtjänar motsvarande kampanjer, t. ex. frågan om de risker som är förknippade med alkoholförtäring under graviditeter, eller om sambandet mellan olycksfallsrisker och alkoholkonsumtion.

Utskottet säger om folkpartiets förslag att det nyinrättade rådet bör överväga detta. Jag hoppas att rådet snart kommer i gång och tar sig an den uppgiften. Lämpliga ämnen står på kö. Mottagligheten bland allmänheten är, tror jag, större än på länge. Vi har en klar chans att fortsätta att driva tillbaka knarket och minska totalkonsumtionen av alkohol. Ingen tid får försittas i det arbetet.

Förebyggande åtgärder är första försvarslinjen. Ett långsiktigt arbete som siktar till att undvika alkoholmissbruk är det primära. Men det behöver inte och får inte gå ut över hjälpen till dem som redan fastnat i missbruket.

För dem som arbetar med att hjälpa arma medmänniskor från ett narkotika- eller spritmissbruk gäller inga vanliga arbetsvillkor. För att lyckas i det arbetet krävs ett engagemang och en hängivenhet bortom det vanliga. Det finns både i den offentliga och i den av enskilda organisationer drivna rehabiliteringen. Många offentliganställda lägger ned ett beundransvärt arbete. Men värdet av ett ideologiskt innehåll i vården ger här olika icéburna organisationer ett försteg. Det visar också behandlingsresultaten.

Verksamheten vid t. ex. LP-stiftelsens anläggningar, liksom RIA-byråernas verksamhet, där omvändelse till kristen tro är ett viktigt element i rehabiliteringen, har räddat många människor till livet. Också andra behandlingsformer som bygger på total attitydförändring och tillägnande av nya värderingar visar på liknande resultat om än i mindre skala.

Debatten om hur mycket tvång och hur mycket frivillighet som bör tillämpas i vården böljar fram och tillbaka. Det finns ingen slutlig lösning i denna gränsdragningsfråga. Grundprincipen skall naturligtvis vara att missbrukaren frivilligt skall underkasta sig rehabiliteringsprogram. Men alla vet att många inte inser sin situation och kan hamna i ett direkt livshotande läge.

Den frihet är inte värd namnet som innebär att en medmänniska lämnas för sig själv för att supa eller knarka ihjäl sig. Då måste vårt ansvar för varandra ta över.

Socialutskottet klargör ånyo att nuvarande lagstiftning medger ett sådant aktivt handlande från socialtjänstens sida, inte bara medger utan förutsätter. Det är en vanföreställning att avsaknaden av tvång skulle göra sociala myndigheter handfallna. Jag noterar att statsrådet Sigurdsen säger i propositionen att krav kan ställas på att socialtjänsten medverkar till att missbrukaren får socialbidrag, egen bostad eller beredskapsarbete.

Från folkpartiet har vi under en följd av år föreslagit ett mellanting mellan frivillighet och tvång som kallas kontraktsvård. Det innebär enkelt uttryckt att den enskilde missbrukaren, när han eller hon inte är drogad, går med på att genomgå ett rehabiliteringsprogram och medger samtidigt, att om han eller hon avviker, får vederbörande föras tillbaka med tvång. Det finns ett färdigt utredningsförslag där denna tanke utvecklats. Det borde därför vara enkelt att förelägga riksdagen förslaget. Det är vad som föreslås i en gemensam reservation av de borgerliga partierna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 37 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Från moderat sida har vi under mycket lång tid drivit den uppfattningen att kampen mot narkotikan måste föras utifrån en samlad bedömning i vad gäller såväl de kriminalpolitiska åtgärderna som de socialpolitiska insatserna. Det är nödvändigt att den övergripande synen stämmer oaktat vem som står för insatserna i fråga.

Jag vill också här mycket klart slå fast att familjen utgör grunden i samhället. En satsning på familjen, baserad just på denna uppfattning, är därför primär också i detta sammanhang. Vi från moderat sida har utarbetat ett familjepolitiskt reformpaket som skulle stärka familjens ställning. Inom ramen för detta reformpaket föreslås också en ökad valfrihet, som i sig innebär att familjen får större chanser att bestämma huruvida man själv vill ta hand om barnen, huruvida båda makar vill förvärvsarbeta. Familjen måste också få ökad möjlighet att välja bostad, bostadsform och boendemiljö. Vi måste se familjens situation från denna totalbild i de stora sammanhangen. Det är alldeles klart, att om familjen hamnar i svårigheter, måste samhället gå in och stödja och hjälpa i besvärliga situationer. Det är då framför allt via socialtjänsten, skolan och andra kontakter som stödet ges när det gäller problem med de unga.

När det gäller de förslag som behandlas i socialutskottets betänkande råder det enighet om vikten av en intensifierad droginformation framför allt till de unga. Det är också angeläget att organisationerna deltar i denna information och att detta får ett mycket brett genomslag i informationsarbetet.

Vad beträffar de organisatoriska formerna för denna information har vi sagt att vi ställer oss bakom tankegångarna i propositionen om att socialstyrelsen, alkohol- och narkotikapolitiska rådet samt Centralförbundet för

alkohol- och narkotikaupplysning gemensamt bör ha goda förutsättningar att få fram positiva och bra resultat på detta område.

Beträffande statsbidraget till droginformation anser vi moderater att man bör gå längre än vad som föreslås i propositionen och i betänkandet, där man säger att socialstyrelsen skall fördela anslagen. Man gör emellertid ett undantag, nämligen för anslaget till ungdomsorganisationerna. Vi menar att socialstyrelsen också skall ha hand om anslagsfördelningen när det gäller ungdomsorganisationerna.

Jag ber, herr talman, att med anledning av detta få yrka bifall till reservation 1, som är fogad till utskottets betänkande.

Herr talman! Tidigare under debatten har frågan om kriminalisering av missbruket intagit en central plats. Jag vill beträffande detta understryka vad Björn Körlof har sagt. Jag vill göra detta även utifrån behandlingen av socialutskottets betänkande. Det har nämligen gjorts gällande att det skulle finnas ett motsatsförhållande mellan detta kriminaliseringskrav och den socialpolitiska rehabiliteringsmöjligheten. Jag vill hävda att så ingalunda är fallet. Jag vill också fästa framför allt herr Lövdéns uppmärksamhet på att vi från moderata samlingspartiet har ställt långtgående krav på förändringar inom socialtjänstlagens ram i syfte att förstärka denna och förbättra rehabiliteringsmöjligheterna. Jag återkommer till detta.

Inte minst för ungdomarna är det angeläget att få klara besked om vad samhället anser om narkotikan som sådan. Det får inte bli så att de unga uppfattar våra ställningstaganden som kompromisser. Det är inkonsekvent att själva användandet av knarket inte är kriminaliserat. Rehabiliteringsmöjligheterna behöver inte minska genom en kriminalisering.

Socialtjänsten arbetar utifrån sina förutsättningar, och det är väl ganska uppenbart att socialtjänstens krav på vårdinsatser inte skall minska genom denna ändring i brottsbalken. Som jag ser det blir det precis tvärtom – detta kräver snarare ännu mera ökad aktivering från socialtjänstens sida när det gäller de enskilda fallen. Det skall inte bli så att "socialtjänsten" skall känna sig befriad från ansvar via, eller på grund av, kriminalvårdslagstiftningen. Så är det inte menat.

Herr talman! Låt mig fortsätta med vårdkedjan utifrån den moderata synen på den övergripande narkotikapolitiken.

Familjen, skolan och informationsverksamheten är primära delar i kampen mot knarket. Inom kriminallagstiftningen menar vi att stränghet och konsekvens är nödvändiga. Detta gäller de stora narkotikahajarna, men konsekvens krävs också när det gäller gatuhandel och när det gäller missbruk.

Rehabiliteringsarbetet skall vara personrelaterat och primärt bygga på ömsesidigt förtroende och ansvar och även baseras på frivillighet.

Här går sedan meningarna isär på viktiga punkter. Jag måste, herr talman, beröra LVU och LVM, även om dessa frågor återkommer i senare sammanhang för behandling i riksdagen. Jag vill göra detta, därför att utifrån vår uppfattning måste de nuvarande bristerna inom socialtjänstlagstiftningen rättas till. Det är också denna helhetssyn som ger oss vår syn på själva

kriminaliseringen av missbruket som sådant.

Jag konstaterar att såväl statsrådet Ingvar Carlsson som statsrådet Gertrud Sigurdson här deklarerade att de kommer igen och lägger fram förslag som innebär ökade möjligheter till tvångsomhändertaganden – eller någon form av milt tvång, som sjukvårdsministern uttryckte sig. Jag hälsar detta med tillfredsställelse. Jag förutsätter att regeringen har tagit intryck av de krav som moderaterna vid flera tillfällen har framfört i riksdagen och som jag också har gett uttryck för i en reservation till det senaste betänkandet från socialberedningen.

Vad gäller LVU, lagen om vård av unga, vill vi ha tillbaka de möjligheter som fanns i tidigare lagstiftning i vad gäller föreskrifter och övervakning. Det är enligt vår uppfattning fel att man nu inte kan tillgripa någon form av lindrig åtgärd, mellan å ena sidan absolut frivillighet och å andra sidan tvångsomhändertagande. Utvecklingen och erfarenheterna har visat att sådana mellanformer behövs.

Det har också visat sig att ingripande mot missbrukarens vilja nu oftast används i ett alltför sent skede, när den unga människan utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara. Vi ser hur de unga blir mycket nergångna innan socialmyndigheterna kan ingripa. Detta är djupt otillfredsställande. I ett läge när möjligheten att lösa problemen på frivillig väg är uttömda måste den unga människan räddas med andra åtgärder.

Förtvivlade föräldrar vänder sig till de sociala myndigheterna och säger: Varför gör ni ingenting? Varför ingriper ni inte mot vår son eller dotter? Ni ser väl att han eller hon inte själv har förmåga att bryta sig ur sitt missbruksmönster? De ungas föräldrar har varit och är besvikna på de sociala myndigheterna, därför att de i dag inte har förutsättningar att ingripa.

Jag vill i detta sammanhang understryka att socialtjänstens grunder givetvis inte behöver raderas därför att vi inför nya bestämmelser i LVU och LVM. Vi får inte så topprida principer att vi inte har förmåga och styrka att rätta till felaktigheter i socialtjänsten. Om vi skall välja mellan förändringar i socialtjänstlagen och möjligheterna att rädda enskilda människor måste vi självfallet slå vakt om de enskilda människorna.

Bristerna är allvarliga också i LVM. Vårdtiderna är för korta. Omhändertaganden måste kunna göras även om missbrukaren inte utsätter sig själv för allvarliga sociala skadeverkningar. Vi vill återinföra möjligheten till s. k. vilande resolution. Vi anser vidare att socialtjänsten åter skall ha ansvaret för utredning och ansökan. Vi menar också, liksom de andra borgerliga partierna, att möjlighet till kontraktsvård skall införas.

Jag vill, herr talman, med anledning av detta yrka bifall till reservation nr 2 som är fogad till socialutskottets betänkande.

När det gäller rehabiliteringsåtgärderna vill jag understryka de ideella organisationernas möjligheter på detta område. Jag tror att det ute i vårt land finns en mycket hög ambition att hjälpa till i rehabiliteringsarbetet. Därför måste vi mera aktivt ta till vara dessa förutsättningar. Se på LP-stiftelsen och de positiva resultat som den har åstadkommit! Låt oss gå vidare på den vägen och stödja ideellt verkande organisationer i rehabiliteringsarbetet.

De förslag till ändringar som jag här redovisat är gamla moderatkrav, som i sig är uppbyggda med utgångspunkt i en ambition att motarbeta knarket samtidigt som rehabiliteringsansträngningarna och återanpassningen till samhällslivet intensifieras.

I återanpassningsarbetet är utsikten att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden en mycket viktig faktor. Därför bör vi införa en möjlighet till provanställning av missbrukare, så att en ung missbrukare kan få chansen att pröva ett arbete ute på den reguljära arbetsmarknaden – i stället för att redan från början bli utslagen på grund av de trygghetslagar som för den enskilde missbrukaren i realiteten har blivit otrygghetslagar.

Herr talman! Till sist vill jag än en gång understryka att en konsekvent lagstiftning av det slag som jag nu skisserat vad gäller kriminallagstiftningen å den ena sidan och sociallagstiftningen å den andra inte innebär en sänkning av den sociala ambitionsnivån, vilket somliga har menat här i debatten. De unga måste räddas från knarket! Detta är den viktigaste sociala uppgiften. De kompletteringar som vi föreslagit skulle öka möjligheterna att nå resultat i denna räddningsaktion. Det är alldeles klart att en bred allmänhet, många föräldrar och många som arbetar inom socialtjänsten stöder våra krav på detta område.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till de tidigare nämnda reservationerna.

Anf. 38 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Först ett par ord till statsrådet Ingvar Carlsson.

Det är viktigt att denna debatt sänds i TV så att fakta når ut till svenska folket, sade Ingvar Carlsson i dag. Men när Ingvar Carlsson senare i sitt anförande påstod att de borgerliga partierna agerar av partitaktiska skäl för att få politiska poänger är Ingvar Carlsson långt utanför saktighetens gränser. Jag tycker att det borde ligga under statsrådets värdighet att slunga ut sådana grundlösa påståenden och beskyllningar.

Ingvar Carlsson! Beskylld inte mig och centerpartiet för att driva en kamp mot narkotikan i syfte att samla partipolitiska poänger! Jag har jobbat länge – kanske åtta nio år – med dessa frågor. Ingvar Carlsson torde ha föga framgång i denna sin ojulta argumentering.

Herr talman! När den socialdemokratiska regeringen tillträdde för drygt två år sedan, deklarerade Ingvar Carlsson att nu skulle det göras rent hus med knarket. Det lät på Ingvar Carlsson som om stora saker var förestående. Men tiden har gått och tyvärr är inte resultatet sådant att det når upp till Ingvar Carlssons stolta deklARATION för två år sedan – trots de ökade insatser som föreslås. Vi hälsar de nya insatserna med tillfredsställelse.

Vi har i dag ett opinionsläge med en starkt folklig förankring för hårdare åtgärder mot knarkmissbruket. "Lyssna på rörelsen" är ett för Ingvar Carlsson välkänt uttryck. Men det räcker inte. Lyssna också till den opinion som finns i de djupa leden hos svenska folket. Lyssna på de 95 % av svenska folket som i en SIFO-undersökning uttalat sig *för* en kriminalisering av bruket av narkotika. Lyssna på dem som stått bakom namninsamlingen för

kriminalisering av bruket av narkotika och de över 400 000 människor som skrivit på listorna. Bland dessa finns de som upplevt, eller upplever, knarkets gissel i sina hem och i sin omgivning, då deras barn har hamnat i knarkeländet. Lyssna på de människor som är rädda för att deras barn skall hamna i samma situation. Lyssna på alla de ungdomar som stått bakom namninsamlingen och engagerat sig. Många av dessa ungdomar har sett sina kamrater hamna i knarkets misär.

Dessa människor kan inte förstå att knark, som finns i fickan eller annorstädes, kan bli legalt när det hamnar i haschpipan och denna tänds. Konsumtion är straffri. Det har Svea hovrätt fastslagit i dom den 23 mars 1983. De kan inte förstå att politikerna i den svenska riksdagen inte inser denna inkonsekvens.

Det finns både positiva och negativa inslag i de propositioner och de utskottsbetänkanden som vi behandlar. Det positiva är att regeringen bygger vidare på den grundläggande målsättning i kampen mot narkotikamissbruket som regeringen Fäldin lade fast i proposition 1977/78:105, nämligen att grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godtaga något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas. Den målsättningen ställde sig riksdagen enhälligt bakom.

Denna grundläggande målsättning innebar att vi bröt med 1960-talets liberala inställning till narkotikaproblemen och den flummighet som dittills präglade narkotikapolitiken. Vi var då medvetna om att de åtgärder som beslutades inte var tillräckliga för att man skulle åstadkomma ett slutligt resultat som motsvarade målsättningen. Vi var medvetna om att detta skulle ta tid.

Vi arbetade då också i ett opinionsläge som det skulle ta tid att påverka. Det fanns en passivitet hos politiker, ansvariga tjänstemän och hos den breda allmänheten. Många ville inte tro att problemet existerade i deras närhet. Jag reste ganska mycket och talade om narkotikaproblemen under de år som jag hade ansvaret för de sociala frågorna i regeringen.

Det var ett storstadsproblem, menade många. I den offentliga debatten och inte minst från socialdemokratiskt håll var det i stort sett bara en fråga som diskuterades, nämligen frågan om tvång eller inte tvång i socialvården. Något tvång inom socialvården ville socialdemokraterna inte höra talas om. Jag tycker att det finns en viss likhet mellan den debatt som då fördes och debatten här i dag. Det gällde att medvetandegöra människorna om att narkotikamissbruket var ett problem som angick hela svenska folket.

I dag är opinionsläget ett helt annat. Vi har på ett helt annat sätt blivit medvetna om narkotikaproblemets omfattning. Vi har fått ett starkt folkligt engagemang, som vuxit fram inte minst på grund av informationen i skolorna, arbetet i folkrörelserna och i olika samfund, i föräldraföreningarna, inom andra organisationer och inom samhällets övriga organ. Även massmedias insats har varit betydelsefull. Jag hoppas att också politikerna, ärade kammarledamöter, har medverkat i denna information. Nu är tiden mogen att gå vidare. Nu har vi bättre kunskap om vilka insatser som behövs.

Det har sagts i debatten i dag att tyngdpunkten i arbetet skall ligga på värden. Ja, det är en viktig del, men om vi skall kunna klara de här problemen framöver och se till att inte nya ungdomsgrupper kommer in i missbruk, då menar jag att tyngdpunkten måste ligga på arbetet med att förhindra ungdomar att börja med knarket. Där har vi att gå vidare på den grund som är lagd.

Vi vet att det i dag finns mellan 100 och 200 barn – enligt undersökningar som gjorts – som föds med narkotika- och alkoholskador. Ett barn måste ha rätt att födas utan att ha drabbats av narkotika och alkohol. Här finns ett stort område att arbeta på, så att vi skall slippa detta i framtiden.

Det borde vara självklart för oss alla som fattar beslutet att ta till vara det folkliga engagemang som finns i dag. Det är förutsättningen om vi skall lyckas. Därför förvånar det mig att regeringen inte på allvar har insett detta. Jag läste en tidningsartikel där Gertrud Sigurdsen sade att "kriminalisering är ett slag i luften". Ett sådant uttalande, Gertrud Sigurdsen, är ett slag i ansiktet på alla dem som helhjärtat har engagerat sig i denna fråga. Justitiekommittén hävdar att "argumenten för en kriminalisering av bruket bygger på en överskattning av den lilla straffria zonen som finns". Hur kan ledamöterna i utskottet vara så säkra på att zonen är så liten? I en artikel i Svenska Dagbladet den 25 oktober skriver narkotikaåklagare Jerry Mar-tinger:

"Som åklagare och socialpolitiker har jag under de senaste åren fått en vid insyn i det svenska folkets levnadsvanor. Och jag har därvid tvingats konstatera, att vårt land håller på att undergå en kulturell förändring såtillvida, att bruk av narkotika på många håll blivit allmänt förekommande i umgänget människor emellan.

Jag har stött på åtskilliga fall där folk vid privata fester o dyl utan någon som helst tanke på skadeverkningarna för sig själva, sina familjer och samhället rökt hasch eller använt amfetamin, kokain eller heroin på samma sätt som cigaretter och spritdrycker. Det har t o m blivit vanligt att blanda från de båda grupperna."

Ärade kammarledamöter! Haschet – och annan narkotika – är inte klätt i enbart slitna jeans och jeansjackor, det är också klätt i krage och manschett. Varje haschpipa som röks ger marknad för langarna och göder narkotikamaffian.

Utskottsmajoriteten säger vidare: "För ungdomar som känner sig lockade att pröva narkotika torde det stå fullständigt klart att samhället inte tolererar narkotikamissbruket". Om det vore så väl, men tyvärr är det inte så. Har ni frågat föräldrarna? Om ni gjort det kanske ni hade fått svaret att ungdomarna säger att det inte är förbjudet att röka hasch.

I de nu föreliggande propositionerna avvisas kriminaliseringen av narkotikabruket som *en* väg att bekämpa narkotikaanvändningen. Det görs ibland gällande i debatten att detta är en åtgärd som skall leda till resultat. Här fordras det hela batterier av insatser för att vi skall lyckas.

Föredragande statsrådet hänvisar bl. a. till 1968 års lagstiftning och säger:

”Vad som underströks vid narkotikastrafflagens tillkomst (prop. 1968:7 s 107) om att kontrollorganisationens verksamhet måste utformas så att den inte motverkar utan understöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare har sålunda, enligt min mening, fortfarande bärkraft. En kriminalisering som riktar sig mot själva missbruket av narkotika skulle kunna äventyra dessa ansträngningar.”

Dessa uttalanden äger alltså sin giltighet, säger såväl regeringen som utskottsmajoriteten.

Propositionen från 1968 och dessa uttalanden tillkom under en tid då flummigheten och narkotikaliberalismen dominerade såväl debatten som uppfattningen i narkotikafrågan. Det är att beklaga att regeringen 1984 håller fast vid denna kvarleva från 1960-talet.

Om vi skall kunna följa upp och förverkliga målsättningarna från 1978 – och det säger sig regeringen vilja, och jag tvivlar inte i fråga om denna vilja – måste vi ta ett nytt steg i kampen mot narkotikan. Ett av medlen är att kriminalisera bruket och ge klara besked. Den fortsatta kampen mot narkotikan måste få innebära en inskränkning i den personliga friheten att få knarka sig till döds. Det är enligt centerns uppfattning ingen frihet. Det går inte att med skygglappar för ögonen betrakta narkotikamissbruket som den enskildes ensak. En sådan inställning är inhuman. Bruket av narkotika för med sig handlingar som i sin tur medför skadeverkningar för både den enskilde, hans eller hennes omgivning och hela samhället. Vi accepterar inte uppfattningen att knarkandet är missbrukarens ensak – det håller inte.

I propositionen säger Ingvar Carlsson att vi nu har underlag för en samordnad narkotikapolitik, dvs. en politik som innebär att samhället reagerar entydigt och handlar konsekvent, att befintliga resurser utnyttjas effektivare, att ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter och organ blir klarare – men framför allt att samhällets insatser stärks och blir så heltäckande att ingen hamnar utanför den. Jag delar helt denna uppfattning, men jag ifrågasätter om regeringens förslag innebär att samhället reagerar entydigt när det gäller dessa frågor.

Att samhällets befintliga resurser utnyttjas effektivare är en nödvändighet. De utnyttjas inte effektivt nu och kommer inte att kunna göra det om vi inte snarast förändrar den nuvarande vård- och sociallagstiftningen. Den tid som LVM och LVU har varit i kraft ger oss klara besked om detta. Dessa lagar ger inte de möjligheter som erfordras för en adekvat vård och ett bättre utnyttjande av resurserna. Om Ingvar Carlsson vill ge sitt uttalande ett reellt innehåll, har han att medverka till att vi snarast får en förändring. De löften som i dag har utställts av Gertrud Sigurdsen borgar för detta, hoppas jag.

De förhandlingar som nu pågår angående bidragen till kommuner och landsting måste leda till en sådan konstruktion att institutionsvården kan utformas så att varje patient som behandlats akut på sjukhus omedelbart därefter kan beredas plats för fortsatt behandling.

Det är nödvändigt att ställa krav om vi skall lyckas i behandlingsarbetet. Centerns representanter i socialutskottet har i reservation 3 redovisat sina synpunkter för att få en effektivare vård och ett bättre resursutnyttjande.

Ingemar Eliasson har tidigare talat om kontraktsvård inom socialtjänsten. Jag ansluter mig helt till de synpunkter han har framfört och därmed också till reservation 2 i socialutskottets betänkande.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 5 i justitieutskottets betänkande och till reservationerna 2 och 3 i socialutskottets betänkande.

Anf. 39 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! En narkotikaspanare berättade i förra veckan detta för mig. På ett plan som hade startat från Colombia och skulle gå till Frankfurt fanns det en mamma med en baby i en korg. Babyn var mycket lugn och sov under hela den långa flygturen. Ja, babyn var så lugn och tyst att kabinpersonalen fattade misstankar. Mot slutet av flygningen råkade en steward spilla en droppe varmt kaffe på den sovande babyn. Inte heller då reagerade babyn. Flygpersonalen kontaktade Frankfurtpolisen, som väntade på plattan vid landningen. Det visade sig att babyn var död, och vid en närmare undersökning fann man att babyn var fullproppad med kokain.

Det finns ett ämne, förkortat AA, som används för att framställa plastprodukter. Av detta speciella ämne kan man också framställa heroin. 0,05 % av detta ämne räcker för att framställa 2 000 kilo heroin. Detta ämne finns inte i dag i Sverige, men det finns i Österrike och i Västtyskland.

Det finns ett annat ämne som är 40 000 gånger starkare än heroin. Detta ämne finns inte heller i vårt land men väl utomlands. Man kan ta en strösockergrynsstor kristall av detta ämne och fästa bakom ett frimärke på ett brev och sedan skicka brevet med frimärket vart som helst i världen. Vid framkomsten kan mottagaren ta den knappt knappålsstora kristallen och blanda ut den med en hink vatten, tio liter. Den mängd narkotika man då får fram räcker till ett halvårs förbrukning för en narkoman som dagligen använder det.

Om man känner till detta och andra exempel samt vet vilka stora ekonomiska intressen som ligger bakom all narkotikahandling – 1 kilo heroin är i dag värt 3 milj. kr. – förstår man att tull och polis, varken i vårt land eller i något annat land, inte kan göra annat än marginella insatser i bekämpandet av narkotikan, även om de enskilda beslagen kan vara både många och stora.

I propositionen om samordnad och intensifierad narkotikapolitik anslås nya medel till tull och polis på olika nivåer. Kampen mot narkotikan måste föras också inom tull- och polisväsendet, men de stora insatserna för att bekämpa narkotikan måste göras på andra fronter och inriktas på att förebygga ett missbruk. Det måste skapas en folkfront mot narkotikan ute i våra bostadsområden, på våra arbetsplatser, i våra barns skolor, på våra barns fritidsgårdar och på alla andra ställen.

Regeringens proposition angående en samordnad och intensifierad narkotikapolitik förtjänar stöd på flera punkter, främst därför att målet – ett narkotikafritt samhälle – så tydligt läggs fast. Det är bra att inga tvivel råder om att strävan skall vara att skapa ett samhälle, där unga människor ges

möjlighet att växa upp utan att komma i kontakt med narkotika. Det är också bra att regeringen har insett betydelsen av att ett helt nätverk av åtgärder behövs för att stävja narkotikamissbruket.

Men propositionen innehåller också brister, som undergräver de goda ambitionerna. Bl. a. saknas samordningen med de sociala lagarna. Dessa utgör en viktig grund för de åtgärder som kan bli aktuella vid ett uppdragat missbruk. Skapandet av och samordningen mellan en entydig narkotikastrafflag och trovärdiga sociala lagar är en del av den grund varpå en framgångsrik narkotikapolitik kan läggas. Regeringens tal om samordning sker utan dessa viktiga grundvalar.

I propositionen föreslås att ett utökat antal behandlingsplatser skall komma till stånd. Det är bra, men det behövs också, för att möta vårdbehovet, en satsning på nya boendeformer. Aldrig så bra rehabiliteringsmodeller inom öppenvården eller inom institutionsvården kommer inte att lyckas om de inte kompletteras med nya, kollektiva boendeformer. Nya boendeformer behövs för att bygga upp nya, sociala kontaktnät och kan fungera som trygghet och sällskap när den "vanliga" omsorgen är slut. Olika former av gruppboende, integrerat boende eller boende byggt på att människor gör vissa gemensamma sysslor i huset där de bor måste stimuleras ute i kommunerna.

Arbete, studier, social rehabilitering och bostad är fyra lika viktiga komponenter i rehabiliteringsarbetet. I fråga om bostad räcker det ofta inte med en lägenhet – det behövs dessutom någon form av "socialt boende".

Samhället måste klart visa att narkotika inte accepteras, men för att antidrogarbetet skall lyckas måste alla åtgärder mot narkotikan ha ett starkt folkligt stöd. Kärnan i detta stöd måste komma från vanliga människor i bostadsområdena, från föräldrar, från personal i skolan och från folkrörelserna. Det behöver öppnas en folkfront för att kampen mot narkotikan skall lyckas. Utan en sådan kan aldrig kriget mot narkotikan vinnas.

För att vi skall kunna genomföra en samordnad narkotikapolitik krävs kommunala åtgärdsprogram mot narkotikan. Regeringen måste ge tydliga direktiv för hur man på kommunal nivå skall arbeta utifrån den övergripande samordningsplanen. I samband därmed måste också nödvändiga ekonomiska resurser anvisas, så att åtgärderna inte blir slumpmässiga på grund av bristande kommunala resurser. I propositionen sägs att socialtjänsten "inom sina ekonomiska ramar" skall avdela resurser för narkotikabekämpningen. Det är i många fall orimligt att tro att kommunerna av egen ekonomisk kraft skall klara av det stora ansvar som man lägger på dem genom propositionens skrivning. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför att särskilda medel anslås så att varje kommun kan få ett ekonomiskt utrymme för att göra nödvändiga utökningar av den personal som har till uppgift att arbeta med narkotikafrågan.

Narkotikaproblemets lösning ligger främst i valet av strategi. Samordningen och den gemensamma strävan mellan stat, landsting och kommuner har i detta sammanhang en stor betydelse. Genom åtgärdsprogram som siktar till tidiga, humana och mindre resurskrävande åtgärder motverkas utslagning,

kriminalitet och resurskrävande specialvård.

De sociala lagarna och narkotikastrafflagen måste tillsammans bilda den samordnande och restriktiva grund som de andra samhällseliga insatserna skall vila på och utgå ifrån.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk:s reservationer 4 och 5 till socialutskottets betänkande nr 8.

Eftersom jag fick en fråga från Ingemar Eliasson om hur jag ser på frågan om kriminalisering, vill jag här uttrycka en personlig uppfattning. Jag tycker att all befattning med narkotika skall vara förbjuden. Jag ser en kriminalisering som ett medel att stoppa narkotikan. Jag tycker att sociala lagar och narkotikastrafflagen tillsammans skall vara grunden för bekämpandet av narkotikan. Våra barn måste få ett entydigt och ett klart budskap att det är förbjudet att knarka. Det är det inte i dag, och jag skall be att få citera från högsta domstolens dom, som det har talats så mycket om här tidigare. Man säger så här:

”Under hänvisning till vad som har anförts finner Högsta domstolen att – – – hantering av den cannabis – av honom själv uppskattad till 100–150 gram – som han handhaft endast i direkt anslutning till egen konsumtion inte skall anses utgöra innehav i narkotikastrafflagens mening.”

Jag tycker att våra barn skall få ett entydigt budskap, det skall vara förbjudet att knarka.

Inte just nu men för några år sedan förekom det i mina barns skola försäljning av narkotika. Inte mindre än hälften av barnen på den högsta-dieskolan hade blivit utsatta för försök att sälja narkotika. Det var inte bara hasch utan även LSD, opium och amfetamin. Detta är mycket allvarliga saker. Jag tycker att budskapet om narkotika måste vara alldeles entydigt för föräldrar och för våra barn.

Jag tycker alltså att all befattning med narkotika skall förbjudas. Jag skulle vilja att den olovliga befattningen i samband med konsumtion skrevs in i den nya lagparagrafen om ringa narkotikabrott. Som jag ser det ligger vinsten med att förbjuda all befattning med narkotika på det förebyggande arbetet. Jag har lyssnat mycket noggrant på de människor, de föräldrar, som genom ett namnupprop med 435 000 namn krävt att all befattning skall vara förbjuden. Det finns också en Sifundersökning som visar att 95 % av de tillfrågade vill förbjuda all befattning med narkotika.

Regeringen tror att en kriminalisering skulle motverka sitt syfte. Men jag tror att det skulle bli lättare att motivera missbrukare att söka vård om omgivningens attityder och hållning till missbruksbeteendet är entydiga. Den dag samhället genom en mängd åtgärder gör det besvärligt att missbruka narkotika, tror jag att motivationen att söka vård kommer att öka.

Anf. 40 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Med anledning av Inga Lantz svar på mina frågor vill jag säga, att jag naturligtvis är utomordentligt nöjd med att åtminstone *en* ledamot av vpk-gruppen har insett vad det här gäller.

I denna kammar kommer vpk att ha kongress inom kort, några dagar in

på det nya året. Enligt uppgift lär det vara så att vpk:s partistyreelse i handlingarna till denna kongress har intagit hållningen, att all icke-medicinsk författning med narkotika skall förbjudas. Jag skulle vilja fråga om denna uppgift är riktig och om möjligen vpk-gruppen avser att redan före nyår följa den linje som partistyrelsen uppenbarligen har slagit in på. I så fall skulle vi kanske redan det här året kunna förbjuda all befattning med narkotika.

Anf. 41 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Som jag sade från talarstolen är det här en personlig uppfattning som jag har fått, efter att ha arbetat med dessa frågor och mött många människor som har talat med mig om saken.

I mitt parti pågår en debatt, och jag tycker det är litet för tidigt, Ingemar Eliasson, att i dag tala om, vad kongressen kommer fram till. Denna fråga skall behandlas på vår kongress, och när det gäller utgången av det hela får vi vänta och se vad kongressen beslutar. Detta är det svar som jag kan ge på frågan om vad som händer då det gäller vpk i detta fall.

Anf. 42 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! En del av mina kamrater i socialutskottet har tagit upp kriminaliseringsfrågan, som ju tillhör justitieutskottets verksamhetsområde. Jag tänker inte säga någonting i den frågan, annat än att jag stöder justitieutskottets majoritet.

Det har här diskuterats hur länge denna fråga varit aktuell och vem som har gjort vad. Jag vill än en gång påminna om att ungefär vid årsskiftet 1969-1970 togs saken upp i en stor proposition, och jag tror att 350-400 poliser fördes över för att bekämpa narkotikan. Man kan säga att vid det tillfället hejdades det anlopp som var på gång. Sedan kom ärendet tillbaka – det gällde kanske inte i så stor utsträckning narkotikan – i en proposition som Rune Gustavsson lade fram 1977/78, och nu är vi alltså framme vid att ta ett nytt kraftigt tag i frågan. Jag tror, liksom säkerligen många andra, att vi får anledning att återkomma vid flera tillfällen.

Hur svårt det är att lösa dessa problem kan kanske följande belysa.

För några år sedan deltog jag i en diskussion där rikspolisstyrelsen och tullverket var representerade. Man sade att kanske hejdar vi ungefär 5 % av narkotikan vid våra gränser. Ja, det är möjligt att vi kan hejda mer, och det skall vi naturligtvis eftersträva. Men detta säger litet om problemets storlek och svårighetsgrad.

Jag deltog också i socialberedningens arbete när det gällde de barn som är skadade vid födseln på grund av moderns alkohol- eller narkotikabruk. Det kom plötsligt upp i diskussionen, och till allmänhetens och vår kännedom, att kanske ett hundratal barn var allvarligt skadade och måhända upp till 400 lindrigt skadade. Det är klart att man blir chockad av sådana uppgifter och genast frågar: Vad kan vi göra? Vi fick den frågan till socialberedningen, och jag gick till det arbetet med föresatsen att det här gällde att rädda barnen. Det måste självfallet vara huvudinriktningen. Därför, ansågs det på en del håll, skall man ta till det tvång som behövs och t. ex. sätta in den gravida kvinnan

på en anstalt, så att hon inte kan komma åt vare sig narkotika eller sprit. Ett skadat barn kan man inte rädda, men kvinnan har en möjlighet att ändra sitt levnadssätt. Under arbetets gång blev emellertid alla i socialberedningen övertygade om att så kan man inte göra. Då skulle man nämligen skrämma bort mödrarna från mödra- och barnavården. Därmed skulle man missa det man var ute efter.

Jag berättar det här för att något belysa de svårigheter man kan ställas inför. Man kan från början tro att det är enkelt men sedan bli övertygad om att effekten blir motsatt den man avsett när man arbetar på det sättet.

Frågan om frihet eller tvång kommer vi att få tillbaka. Statsrådet Sigurdsen har sagt att man kan tänka sig ett mildt tvång. Detta är ingen ny fråga för oss. Socialberedningen fick som sin första uppgift att klara av just tvångsfrågan. Efter tio, elva eller tolv års diskussion fick vi LVM, som avsåg de vuxna missbrukarna. Den lagen är ju en påhängslag till socialtjänstlagen. Genom den lagen skall man kunna ingripa när socialtjänsten misslyckas i sitt arbete med frivilliga vårdformer. Det är alldeles klart att om socialtjänsten inte har kraft, personal eller pengar att göra det som den skall göra, kommer naturligtvis ropet på tvångsåtgärder, eftersom det då är det enda man har att ta till. I socialutskottets betänkande riktar vi också strålkastarljuset på detta. Man orkar inte ta till vara de möjligheter som finns. Det är ju inte så att socialtjänstlagen talar om passivitet, utan den talar i stället om ett aktivt handlande. Man får också utgå från att de som arbetar inom socialtjänsten har vanligt sunt förnuft och kan göra det som behöver göras. Man skall inte bara lämna ut pengar om de hjälpsökande inte kan betala hyra eller köpa mat för dagen. Det kan aldrig vara fråga om att man skall kunna välja mellan bidrag och arbete. Om arbetsförmedlingen inte kan förmedla ett arbete tycker jag att det är självklart att socialtjänsten går in på det området och hjälper den arbetslöse att få ett arbete.

Det finns alltså mycket att göra inom den nuvarande lagstiftningens ram. Som vi skriver är lagstiftningen inte given en gång för alla, utan den kan naturligtvis ändras. När det förslag som statsrådet talar om kommer till socialutskottet får vi naturligtvis pröva det i vanlig ordning.

Socialtjänstlagens intentioner måste få gälla. Dessa är så bra att vi inte har någon anledning att överge dem.

Jag skulle också vilja säga att det inte går att vårda bort vare sig narkotika- eller alkoholproblemen i samhället. Det krävs andra åtgärder. Därför arbetar i dag flera utskott med dessa problem. Man talar ibland som om man skulle kunna vårda bort dessa problem, men det går inte. Det fordras andra åtgärder. Man måste naturligtvis hjälpa dem som har hamnat i beroendeförhållanden. Socialtjänsten måste utföra ett allmänt förebyggande arbete. Det måste finnas eftervård för den som varit intagen på en institution. Man måste upprätta behandlingsplaner. Över huvud taget måste socialtjänsten stödja och hjälpa de människor det här gäller. Men att tro att man genom vård kan komma bort från alkohol- och narkotikaproblemen i samhället är naturligtvis en illusion.

I socialutskottets betänkande fastslår vi än en gång målsättningen när det

gäller både alkohol och narkotika. Jag skall för säkerhets skull läsa upp den målsättningen:

”Målsättningen för alkoholpolitiken innebär att den totala alltför höga konsumtionen av alkohol skall begränsas, att man skall komma till rätta med alkoholmissbruket samt att alkoholpolitiken skall sättas in i sitt sociala sammanhang. Då det gäller narkotika är målsättningen att allt icke medicinskt bruk skall elimineras.”

Det är alltså två olika målsättningar. Det märks även på debatten att det är på det sättet. Ibland skulle jag önska att man tog litet allvarigare på alkoholpolitiken.

Regeringen handlade berömvärt snabbt, när den tillsatte narkotikakommissionen. Även kommissionen har arbetat fort. Regeringen har nu avgivit en proposition, som har behandlats av olika utskott.

Utskottet och regeringen förordar en samordning på alla nivåer mellan olika berörda myndigheter. Det behövs, även om man skall veta att socialtjänsten och socialnämnden har huvudansvaret på vårdsidan i kommunerna. I stort sett är huvudfrågan hur socialtjänsten skall klara sin uppgift. Det beror på socialtjänsten hur mycket tvång som skall användas. Socialtjänstlagen har inte funnits särskilt länge. Dessutom – och det tål att sägas här – har socialtjänsten belamrats med många uppgifter när det gäller socialbidragen, vilka har gått i höjden. Det har tagit mycket av den tid som socialtjänsten skulle kunna lägga ned på de områden som vi i dag talar om.

Till socialtjänstens uppgifter hör också den uppsökande verksamheten. Socialarbetarna måste ut i bostadsområdena och in bland gängen för att tala med ungdomen. Socialtjänsten måste delta i det förebyggande arbetet och måste samordna verksamheten mellan lokala myndigheter såsom polis, skola, fritidsförvaltning, hälso- och sjukvård samt arbetsförmedling.

Som också sagts här i dag, måste socialtjänsten ha befattning med personer som polisen omhändertagit enligt andra lagar. Socialtjänsten måste vidare ha god kontakt med dem som finns på olika behandlingshem och förbereda och genomföra den plan som är upplagd för behandlingen efter anstaltsvistelsen.

På det allmänt förebyggande planet bör varje kommun upprätta ett drogpolitiskt program, säger utskottet och tillstyrker därmed vad som sagts i propositionen. Många kommuner har sådana program, men de borde finnas i alla kommuner.

I själva verket finns det, herr talman, en väldig potential av krafter som vill hjälpa till. Det visade sig inte minst i A-nämnden – Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor – som fick in massor av ansökningar om bidrag till verksamhet som man vill bedriva i enskilda organisationer och i kommunerna. Ansökningarna blev långt fler än nämnden hade pengar till.

LP-stiftelsen har nämnts, liksom RIA-byråerna. Det kan tilläggas att LO:s och Verdandis uppsökande verksamhet bara växer. Det finns alltså ett väldigt intresse hos människor att göra någonting – låt oss ta vara på det.

Man frågar varför LP-stiftelsen och Hassela har klarat sig så bra i sitt arbete. Det finns naturligtvis många orsaker till det. Den avgörande, tycker jag, är att det finns ett engagemang. Utan engagemang kommer man

egentligen inte långt. Till saken hör att socialtjänsten får ta hand om alla. Det slipper de frivilliga organisationerna, och det bör man ändå ha klart för sig.

A-nämnden upphör i och med beslutet i dag. Den borde ha knutits till regeringen redan från början. Nu blir det i stället ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd med statsrådet som ordförande. Det är viktigt, tycker vi i utskottet, att rådet blir effektivt, och vi har strukit under detta i anledning av en motion av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson och Thure Jadestig i detta ärende. Vi kan naturligtvis inte föreskriva hur regeringen skall ordna sitt inre arbete, men vi har som sagt poängterat att det är viktigt att det nya rådet verkligen blir effektivt.

Propositionen tar också upp frågan om information. Den kommer att handhas framför allt av socialstyrelsen, men det som har intresserat oss mest har varit CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att det kommer att vara kvar som folkrörelseorgan, att det kommer att samla ihop basfakta, att det kommer att samla vetenskapliga undersökningar och utredningar, att det står för undersökningar när det gäller värnpliktiga, skolan m. m. och att det blir ett verkligt expertorgan.

Vi tycker också att det är bra att det internationella arbetet stärks och att FN:s narkotikafond får ett höjt anslag redan nästa år.

Till utskottsbetänkandet har fogats några reservationer. Reservation 1 gäller frågan om ungdomsorganisationerna skall få ha kvar medelsförvaltningen. Moderaterna vill att den skall föras över till socialstyrelsen. Majoriteten i utskottet tycker att statens ungdomsråd har de bästa kontakterna med ungdomsorganisationerna och att medelsförvaltningen bör ligga kvar där.

Reservation 2 tar upp kontraktsvården, som har diskuterats mycket. Om den är att säga att man bör skilja mellan kontrakt som är upprättat emellan personer som kommit överens om någonting och ett kontrakt som är bundet vid en lagstiftning och har sanktioner. Det blir något helt annat.

Vi har sagt att man har LVM och LVU att ta till, och det bör räcka i det läget. Vi avstyrker alltså den motionen.

I reservation 3 talas om behandlingsskyldighet och bidragskonstruktionen. Vi vill understryka hur viktigt det är att man ändrar bidragskonstruktionen, och det pågår nu förhandlingar om den saken.

Med det sagda, som kanske blivit längre än jag hade tänkt mig, vill jag yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande och avslag på de reservationer som är fogade till detta betänkande.

Anf. 43 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Evert Svensson måste vara väldigt glömsk, eller också är han helt ointresserad av vad andra partier gör i denna fråga. Han sade ungefär så, att i propositionen 1978 handlade det inte så mycket om narkotika.

Men, Evert Svensson, 1977 lade vi fram den stora alkoholpolitiska propositionen. Målsättningen var densamma som Evert Svensson nu redovisade, nämligen att minska totalkonsumtionen och därmed missbruket och

skadorna. Det föreslogs en mängd olika insatser.

På nyåret 1977 tillsatte jag som socialminister den s. k. ledningsgruppen, där alla ansvariga myndigheters chefer ingick. Den arbetade snabbt – mycket snabbare än regeringens narkotikakommission – och efter ett år, 1978, kunde vi förelägga riksdagen en proposition som föranledde beslut i maj 1978.

Har Evert Svensson helt glömt vad som behandlats i socialutskottet? Evert Svensson var ju med då.

Och vad fanns då? Där fanns denna målsättning som även nu regeringen har kvar och som är den enda riktiga, att samhället inte kan acceptera något knark.

Där fanns värdfrågorna, utvecklandet av vården både på institutionerna och i enskilda hem. Där fanns stöd till organisationerna, utbildning, arbetsmarknads- och utbildningsfrågor för dem som hade varit på institution. Där fanns insatserna i skolan. Vi anslog medel för särskilda projekt för att utveckla de bästa informationsvägarna. Där fanns forskning och utvärdering.

Där fanns också insatser inom kriminalvården. Under den tid som ledningsgruppen arbetade kom också ökade insatser på narkotikarotlarna.

Evert Svensson bör friska upp minnet litet och läsa på. Det är rätt länge sedan nu, så det kanske är historia, men det finns ju de som har sagt: Gå hem och läs historia.

Anf. 44 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Evert Svensson sade att lagstiftningen inte är en gång för alla given. Det är en generell sanning. Jag hoppas att detta uttalande skulle kunna innebära att socialdemokratin ändrar sin inställning till förslaget om kontraktsvård.

Evert Svensson gjorde en utläggning om kontrakt och kontrakt som jag inte riktigt förstod. I det ena fallet skulle man kunna vidta sanktionsåtgärder, men inte i det andra.

Den som bryter ett kontrakt kan man vidta sanktionsåtgärder mot. Men det intressanta i detta sammanhang är ju att två kontrahenter kommer överens om en sak medan drogmissbrukaren är så att säga vid sunda vätskor – men som vederbörande inte inser är till hans eller hennes bästa när vederbörande är påverkad.

I det läget går missbrukaren med på att bli förd tillbaka till vården. Det är att med öppna ögon gå in i en rehabilitering och att vara medveten om att visst tvång därmed kan användas. Jag tycker att det är ett mildt tvång. Statsrådet Gertrud Sigurdsen talade om detta tidigare i dag. Jag har förstått att Evert Svensson har sympati härför – som någonting som man kunde överväga. Här finns ju ett färdigt förslag som kan föreläggas riksdagen. Vi behöver alltså inte vänta på nya utredningar.

Herr talman! Jag tycker att Evert Svenssons tolkning av betydelsen av ordet "vård" var litet väl pessimistisk. Man kan inte med hjälp av vård komma bort från sitt alkoholberoende, sade Evert Svensson. Jag vill då säga att det naturligtvis beror på vad man lägger in i begreppet "vård". Den rehabilitering som bedrivs av t. ex. LP-stiftelsen och RIA-byråerna ger ändå

mycket positiva resultat. En effekt av deras arbete är att många människor kunnat komma bort från sitt beroende. Jag hörde alldeles nyligen att LP-stiftelsen inte kan ta emot alla dem som skulle vilja komma till stiftelsens anläggning i Venngarn. Varje vecka måste ansökningar avslås. Detta är alltså ett uttryck för att fler anläggningar av det här slaget skulle behövas. Det finns också stort utrymme för ytterligare ideella insatser i syfte att med hjälp av vård och rehabilitering återföra dessa stackars människor till ett mera mänskligt liv och leverne.

Jag ville säga detta för att inte en alltför pessimistisk beskrivning av vad vård och rehabilitering kan åstadkomma skall hänga kvar i luften.

Anf. 45 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Beträffande en eventuell utökning av möjligheterna att använda tvång inom sociallagstiftningen vill jag säga att Evert Svensson verkar vara en aning förbluffad över det som statsråden här redovisat. Han säger: Vi får väl se när propositionen kommer, då får vi ta den här debatten. Samtidigt säger han att det sunda förnuftet får råda när det gäller frågan om i vilken omfattning man skall gå in med eventuella tvångsåtgärder på sociallagstiftningens område.

Men det är faktiskt så, Evert Svensson, att det sunda förnuftet inte kan styra tolkningen av en lag som är alltför begränsad. Om det sunda förnuftet ger vid handen att man inte kan ingripa inom ramen för vad man anser vara vettigt och riktigt, går det inte att bara utvidga tolkningen av lagen utan då måste lagen ändras.

Utifrån den synpunkten är det enda sättet att visa sunt förnuft i det här sammanhanget att man tar ställning till en lagändring på detta område. På det sättet kan man gå in med insatser och rädda människor som nu inte kan nås därför att den nuvarande lagen – det gäller då LVU och LVM – är alldeles för begränsad.

Anf. 46 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det var några väsentliga frågor, Göte Jonsson.

Först beträffande kontraktsvården. Om det inte framgått av vad jag sagt tidigare i debatten, vill jag nu säga att det föreligger en skillnad i fråga om det "kontrakt" som kan upprättas mellan två parter – mellan socialassistenten eller sekreteraren å ena sidan och den person som behöver hjälp å andra sidan. Dessa kommer överens om några saker. De kan ta i hand på det. De kan också t. o. m. skriva under ett papper. Men man är inte bunden vid några som helst sanktioner – någonting sådant är omöjligt.

Den kontraktsvård som de borgerliga ledamöterna i utskottet talar om måste vara rättsligt reglerad. Frågan är då hur man skall gå till väga. Då kommer man in på frågan om rättssäkerheten – och naturligtvis även på frågan om sanktioner, om inte överenskommelsen följs. Det enda som uppges i reservationen är att den som är på ett rehabiliterings- eller behandlingshem och som samtyckt till behandlingen där men sedan avviker, skall kunna komma tillbaka – eller föras tillbaka. Man kan säga att det är ett

relativt litet tvång i detta sammanhang. Men hur många gånger får det hända? Hur lång skall vårdtiden vara? Vilket innehåll skall vården ha? Detta finns klart reglerat i LVM. Om man skall ha en kontraktsvård värd namnet, måste den också regleras på det sättet.

Jag tycker att det är viktigt att man håller isär tvång och det som är en överenskommelse. Dessutom kanske man skall tillägga att det ju är en viss skillnad mellan socialsekreteraren och den person det gäller. Det är nog litet illa att kalla en överenskommelse, om den är bunden vid sanktioner, för ett kontrakt mellan två likvärdiga parter.

Sedan vill jag ta upp den andra frågan. Jag menar att man inte kan vårda bort vare sig alkohol- eller narkotikaproblem. Men man kan hjälpa enskilda människor. Det får vi aldrig ge upp. Det är vår skyldighet i samhället att göra det; både samhällsorgan och enskilda organisationer måste ställa upp.

Sedan kanske jag inte har så mycket att säga till Rune Gustavsson. Det är klart att den proposition han talar om innehöll just den betydelsefulla punkten om att allt narkotikabruk som inte är medicinskt betingat är olagligt. Det var naturligtvis en väsentlig markering i hans proposition.

Anf. 47 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att ett kontrakt som ingås på det här viset måste ha en rättslig grund. När den som avviker från en behandlingsanstalt skall återföras måste det ske utifrån en lagstiftning. Innebörden av detta kontraktstänkande är naturligtvis att kontraktet skall vara rättsligt grundat. Men själva finessen är ju att man inte behöver låta missbrukaren gå ner sig i sitt missbruk så långt att tvång av mera direkt innebörd, det som vi i dag har tillgängligt, behöver tillgripas utan att man kan gå in på ett tidigare stadium och komma överens med missbrukaren om att han eller hon behöver denna rehabilitering. Vederbörande inser ofta det i sina klara stunder. Man kommer då överens om hur det skall gå till. Missbrukaren skall vara medveten om att han eller hon kan bli återförd, om han eller hon avviker från rehabiliteringen. Det är stort nog, och jag tycker att det ändå måste vara någonting av det slaget som ligger i uttrycket "milt våld", eller hur orden föll.

Alla de detaljproblem som Evert Svensson räknade upp måste naturligtvis lösas. Vi har i vår reservation begärt att regeringen skall lägga fram förslag på grundval av det utarbetade förslag som här finns tillgängligt. Saken är alltså inte omöjlig att hantera.

Jag tror att Evert Svensson och jag vid närmare diskussion är ganska överens om att rehabilitering kan återställa människor och återföra dem till ett drogfritt leverne. Jag vill lägga in denna vidare mening i begreppet vård och därmed ge den informationen och intrycket av att de rehabiliteringsinsatser som här görs ingalunda är bortkastade utan kan återupprätta en människa.

Anf. 48 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har själv medverkat till att vi fått en tvångslagstiftning, som är en påhängslag till socialtjänstlagen. När vi nu diskuterar ytterligare

åtgärder måste utgångspunkten vara att hjälpa människorna. När en människa kommer i en svår situation på grund av drogberoende – vare sig det är fråga om alkohol eller narkotika – måste man "ta tag i" vederbörande och så att säga lyfta honom eller henne ur rännstenen. Man måste leta upp honom under presenningen, där han sover om nätterna, och försöka komma till tals med honom. Det är en betydelsefull insats som samhället måste ta ansvaret för.

Hur länge en sådan insats skall pågå, hur långa vårdtiderna skall vara och vilka kriterierna skall vara för uppgörandet av en sådan beslutsväg som vi skall ta ställning till är sedan andra frågor. Här kommer också rättssäkerheten in. I direktiven till socialutredningen och även till socialberedningen talades om behovet av stärkandet av rättssäkerheten, och det är en viktig angelägenhet.

Anf. 49 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Socialtjänsten har – och får detta ytterligare befast i narkotikapropositionen – huvudansvaret för det lokala arbetet mot narkotikan. Regeringen har i propositionen gått igenom vilka som är de svaga punkterna på den sociala sidan. Det finns nämligen svaga punkter inom socialtjänsten. I vilka situationer är det som samhället måste reagera – och reagera blixtnabbt?

Låt mig först inskjuta, eftersom det har varit en del diskussioner härom tidigare i dag, att regeringen står bakom den anda och den samhällsyn som präglar socialtjänstlagen. Det är en fin lag, som vi vill slå vakt om.

Det krävs en omedelbar uppföljning från socialtjänstens sida vid fall av polisingripanden. I många kommuner brister det i samarbetet mellan socialtjänst och polis. Det finns å andra sidan många kommuner som redan nu bedriver ett offensivt ungdomsarbete, där polisens insatser följs upp omedelbart av socialtjänsten. Ett tiotal kommuner har hittills fått statligt stöd för att utveckla mer offensiva insatser. Vi vill fortsätta detta utvecklingsarbete och sprida detta arbetssätt till samtliga kommuner.

På flera orter har man inrättat särskilda enheter inom socialtjänsten med ansvar för ungdoms- och missbruksarbete. När socialtjänsten i de här kommunerna får reda på – via föräldrar, polis, skola eller fritidsgård – att någon ung människa har börjat missbruka narkotika så ingriper socialtjänsten omedelbart. Så måste det gå till i alla kommuner.

En annan svag punkt är samarbetet mellan socialtjänsten och häkten, fängelser och frivård. Fem kommuner har fått regeringens stöd för att utveckla ett sådant samarbete. Under våren kommer ytterligare kommuner att få utvecklingsstöd. Socialtjänsten utvecklar ett nära samarbete med polis och kriminalvård. Socialarbetarna utnyttjar i samarbete med skyddskonsulenterna anstaltstiden till att motivera missbrukarna för vård.

Det här är inte de enda svaga punkterna. Det behövs en skärpt och fortlöpanande kontroll av alla olämpliga ungdomsmiljöer. Det är viktigt med intensifierade insatser mot gatulangningen. Vi måste få fram bra mönster för gemensamma insatser av socialtjänst, skola, fritidsverksamhet och föräldrar

mot skolk och tendenser till missbruk vid t. ex. skolor och fritidsgårdar. Vi måste skapa mönster för tidig upptäckt och tidiga åtgärder i de ungas vardagsmiljö. Och det behövs en intensifierad information och opinionsbildning. Flera har varit inne på betydelsen av det förebyggande arbetet, och jag tycker att det är det allra viktigaste av alla de led som verksamheten på detta område består av.

Det är också viktigt med utslussningen, eller om vi nu kallar det för eftervården. Den måste också förbättras genom att myndigheter och organisationer blir mer aktiva. Missbrukare som genomgått behandling på ett behandlingshem behöver stöd för att kunna etablera sig i samhället. Att komma ut till verkligheten igen är inte lätt. Man behöver hjälp för att kunna skaffa bostad, arbete och för att finna nya vänner.

På alla dessa punkter har regeringen förslag till åtgärder. Jag upprepar att man i många kommuner kommit en bit på väg eller ganska långt på väg. På andra platser är det fortfarande en yrvaken reaktion när man upptäcker missbruksproblem bland ungdomarna. Många socialarbetare redovisar att de saknar möjligheter att tillämpa lagen om vård av unga, LVU, när det gäller mindre ingripande vårdformer än institutions- och familjevård. Det kan t. ex. röra sig om ungdomar med uttalade och kanske t. o. m. allvarliga missbruksproblem som helt enkelt vägrar att medverka i någon som helst frivillig behandling eller som har en så ytlig motivation att det är svårt att skapa kontinuitet inom ramen för en frivillig behandlingskontakt. Samtidigt är inte situationen så allvarlig att ett omhändertagande är nödvändigt. Det finns goda resurser i den ungas vardagsmiljö – föräldrar och andra vuxna som skulle kunna vara ett stöd för den unge, kamrater som inte missbrukar, osv.

Det finns i sådana situationer skäl som talar för att pröva tvångsvård i öppna former – detta var jag inne på tidigare i en replik – i stället för att ta till ett tvångsomhändertagande. Det skulle t. ex. kunna röra sig om att den unge åläggs att hålla en tidsbegränsad kontakt med socialsekreteraren eller en särskilt utbildad kontaktman. Det kan också röra sig om att åläggas att delta i ett särskilt öppenvårdsprogram, dvs. ett program som kombinerar behandling med inslag av utbildning och social träning. Det skall inte vara åtgärder av ren kontrollkaraktär, t. ex. polishämtning eller lydadsföreskrifter. Vi får återkomma till detta när vi har remissvaren och en proposition att förelägga för riksdagen.

I sammanhanget bör nämnas att det i praktiken redan förekommer att yngre missbrukare deltar i "tvångsvård" i öppna former inom socialtjänsten. Det rör sig då om ungdomar som är dömda till skyddstillsyn och som meddelats vårdföreskrifter i domstol eller av övervakningsnämnd.

Man undrade då de mindre ingripande tvångsåtgärderna togs bort ur sociallagstiftningen om detta kanske skulle leda till att fler ungdomar skulle kunna dömas till kriminalvårdspåföljd. Dessa farhågor har delvis besannats. Det är fler ungdomar under 18 år som dömts till skyddstillsyn sedan socialtjänstlagen trädde i kraft. Det är färre ungdomar både i åldersgruppen 15–17 år och i gruppen 18–20 år som överlämnats till vård inom socialtjänsten. Det är fler ungdomar som dömts till villkorlig dom.

Sammantaget rör det sig om en överströmning från socialtjänsten till kriminalvården. Det är ett faktum som vi måste beakta när vi överväger eventuella förändringar i sociallagstiftningen. Det är inte en önskvärd utveckling att ungdomar i situationer där det föreligger uttalade sociala vårdbehov hamnar inom kriminalvården.

Erfarenheterna av sådana instrument som finns inom kriminalvårdens ram visar att de ibland kan vara verksamma i öppenvårdsbehandling, om den bygger på en realistisk behandlingsplan och har ett kvalificerat innehåll. Jag vill påpeka att det ändock är innehållet i behandlingen och kvaliteten på den mänskliga kontakt som uppstår mellan behandlaren och klienten som ytterst avgör den fortsatta motivationen. Sådana instrument kan, rätt använda, vara medel som förmår missbrukaren att påbörja en förändringsprocess, innan situationen blir så allvarlig att ett tvångsomhändertagande till en behandlingsinstitution måste tillgripas.

Socialtjänstreformen har skapat nya förutsättningar för det sociala arbetet. Den har resulterat i ett levande utvecklingsarbete i många kommuner. Men det är också så, att det finns en motsättning mellan principen om frivillighet och kraven på en aktiv uppföljning från socialtjänstens sida beträffande barn och ungdomar som löper risk att utveckla ett allvarligt missbruk. Socialtjänsten misslyckas ibland med de metoder som socialtjänstlagen ger utrymme för. Det är bl. a. den motsättningen den aktuella debatten handlar om. Det är också viktigt att understryka att de som kritiserar socialtjänstlagen inte vill ha en återgång till den gamla sociallagstiftningen. I stället rör det sig om krav på förändringar som, utan att man avstår från frivillighetens prioritet, kompletterar lagstiftningen när frivilliga åtgärder misslyckats. De här kraven måste ses mot bakgrund av den starka tradition av socialt ansvarstagande som vi har i vårt land. Grundhållningen att vi gemensamt måste ta ansvar för att människor inte stöts ut är det som förenar. Åsiktsskillnaderna gäller vilka metoder som är lämpliga för att uppnå detta syfte.

Ingemar Eliasson tyckte att regeringen inte bara skulle lyssna på Föräldraföreningen mot narkotika i januari, när den kommer med sitt remissyttrande, utan också nu. Jag har läst på remissyttrandet inför den proposition som vi nu har att behandla och som beretts av justitiekottet. Föräldraföreningen mot narkotika skriver: "Narkotikakommissionens förslag att inte kriminalisera missbruk av narkotika och med nuvarande hållning inom socialtjänsten, är risken stor för att samhällsingripandena kommer för sent." Man säger vidare att påföljden i de flesta fall skall samordnas med socialtjänsten.

Vi har tagit fasta på detta, som ju innebär en kritik mot sociallagstiftningen. Eftersom där inte finns några medel, menar man att man skall gå via narkotikastrafflagen. Vi får alltså återkomma och diskutera den saken senare.

När Ingemar Eliasson här hänvisar till den reservation som finns om ett "mellantväng" – jag vill påpeka att den reservationen gäller LVM, inte LVU – förvänar det mig i lika hög grad. Karin Söder skulle stödja någon form av mellansteg inom sociallagstiftningens ram. Detta hälsar jag med tillfredsstäl-

lelse, för jag tror att det är en nödvändig utveckling. Men folkpartiets representant, lika väl som centerpartiets, har motsatt sig detta när socialberedningen har haft att behandla narkotikakommissionens tankar i denna riktning. Det är kanske så att Ingemar Eliasson också kommer att stödja en sådan möjlighet för socialtjänsten att ingripa på ett tidigt stadium? Jag tror att vi alla är överens på den punkten.

Socialutskottet har inte att diskutera kriminaliseringen, men flertalet talare har varit inne på den saken.

Efter att ha lyssnat på de borgerliga ledamöterna i justitietskottet tänkte jag att jag kanske skulle förstå vad som egentligen låg bakom kravet på kriminalisering när jag lyssnade på de borgerliga ledamöterna i socialutskottet. Att vara blåögd var vackert, sade Björn Körlof, men inte att vara okunnig. Jag har inte blivit mer kunnig av er debatt. Vad är det egentligen som diskuteras? Rune Gustavsson diskuterade helt klart berusningstillståndet. Det var det som skulle kriminaliseras.

Jag skulle vara tacksam om Ingemar Eliasson och Göte Jonsson kunde tala om var de står när det gäller kriminaliseringen. Är det den lilla straffria zonen som saken gäller? Eller är det konsumtionen, dvs. alla dem som har narkotika i kroppen som avses? Det är den situationen som många av er har talat om.

Om det är den lilla straffria zonen med anledning av HD-domarna, vill jag repetera vad som står i propositionen. Justitieministern skriver där:

"I rättspraxis har emellertid ibland tvekan uppkommit om hur straffriheten för konsumtion --- förhåller sig till kriminaliseringen av innehav."

Han säger också att "innehav i rättspraxis i regel har tolkats på samma sätt som begreppet besittning".

Justitieministern förklarar att han inte tror att tolkningen skall ge upphov till gränsdragningsproblem och säger sedan:

"Jag har svårt att se att några risker för detta skulle föreligga. Om emellertid utvecklingen i rättspraxis skulle ge anledning till det, bör den aktuella gränsdragningsfrågan självfallet tas upp och behovet av lagstiftningsåtgärder övervägas."

Är det detta lilla straffria område som ert förslag gäller? I reservationen står det nämligen klart att det inte är berusningstillståndet som avses. Men flera av er har i diskussionen talat om och argumenterat för en kriminalisering av berusningstillståndet. Jag vill därför ha ett klart besked av Ingemar Eliasson och Göte Jonsson. Vad är det som ert krav gäller?

Jag vill avsluta mitt anförande med ett citat ur Peter Paul Heinemanns bok Skolka från livet. Han är nog en av dem som allra mest har engagerat sig i arbetet mot narkotikan. Citatet lyder:

"Min hållning är *inte* den barmhärtige samaritens. Han har min fulla högaktning och jag vet att jorden skulle rämna om han inte fanns. Men ändå - för min otålighet är det redan för sent. Min strävan är att befria samariten från hans uppdrag att förbarma sig över de krossade.

Jag vill vara där långt tidigare och till en tonåring som är på väg ut ur sitt liv och vår gemenskap vill jag skrika: Stanna! och springa i fatt honom och brotta

ner honom på marken, eftersom jag tar honom på allvar. Och hålla honom kvar tills vi lugnat oss båda. Och aldrig släppa honom. Inte förrän han lever igen.

På fullt allvar: Så måste vi göra allihop!"

Det ligger mycket i denna beskrivning. Vi gör inte "rent hus" med knarket genom en ny lagparagraf. Det finns inga enkla lösningar på narkotikaproblemet. Det är fråga om vad vi gör. Och vi har alla ett ansvar. Det behövs massiva, samordnade insatser från alla i samhället.

Anf. 50 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Citatet från Peter Paul Heinemann var tänkvärt. Det är precis den erfarenheten som gör att han kräver just en kriminalisering av all användning av narkotika.

Statsrådet begärde ett klarläggande. Det handlar inte om att kriminalisera berusningstillståndet, utan att kunna ge hjälp på ett tidigare stadium. Det är alltså fråga om den straffria zonen. Förekomsten av denna gör att HD har kunnat fälla den nämnda domen. Domen sprider uppfattningen att befattning med narkotika inte alltid är straffbelagd och inte alltid är brottslig. Det räcker dock inte med bara ett uttalande. Det är allmänt känt att ett uttalande, om än aldrig så riktigt och fromt, från regering och riksdag som inte är knutet till en lagändring, inte kommer att leda till någon ändrad praxis i domstolsväsendets handläggning. Därför krävs en ändring av lagen i detta avseende.

Jag bad statsrådet att lyssna på föräldraföreningarna och Föreningen Narkotikafritt samhälle på denna punkt. De vädjar om följande, och jag citerar ur deras brev: "Vi uppmanar därför dig som riksdagsledamot att stödja de motioner som kräver att all icke-medicinsk befattning med narkotika skall vara olaglig." Jag hoppas att statsrådet skall lyssna på organisationerna på den punkten redan nu.

Jag vill ta upp frågan om tvångsvård i öppna former, som statsrådet lägger ut texten kring. Jag tycker att det låter intressant i långa stycken. Men precis de frågor som Evert Svensson anförde som invändningar mot kontraktsvård måste också dyka upp i detta sammanhang. Och om man avviker från de program som man har blivit ålagd att delta i – vad händer då? Måste det inte finnas några sanktionsåtgärder också i detta milda tvång? När man överväger dessa vårdformer – kan statsrådet tänka sig att även studera det vi kallar för kontraktsvård? Jag tror att det ligger kloka tankar bakom förslaget om kontraktsvård, och dessa bör inte utan vidare avspisas.

Anf. 51 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp statsrådet Sigurdsens fråga beträffande hur lagtexten skall utformas och hur tillämpningen skall ske när det gäller den utvidgade kriminaliseringen. Jag vill hänvisa till vad Björn Körlof sade under förmiddagens debatt. Han redogjorde klart för vilken utgångspunkt som hade varit bärande i justitiekottet och för den borgerliga reservation som finns fogad till utskottets betänkande. I reservationen står det följande:

"De överväganden som utskottet nu har redovisat leder utskottet till

uppfattningen att all icke-medicinsk befattning med narkotika bör kriminaliseras. – – – Närmare överväganden i fråga om den lagtekniska utformningen av den av utskottet förordade kriminaliseringen bör komma till stånd inom regeringskansliet.”

Vi är medvetna om att alla lagar innebär gränsdragningsproblem. Men för den skull får man inte vara rädd för att förändra lagstiftningen. Så är också fallet i detta sammanhang. Vi kan inte i riksdagen precisera alla de gränsdragningsproblem som den nya lagen kan innebära. Detta betyder inte att vi är så feiga att vi inte vågar begära ett förslag om en utvidgning. Vi vet att frågan är klart förankrad i opinionen.

Det är viktigt att i detta sammanhang slå fast, Gertrud Sigurdsen, att det inte råder något motsatsförhållande mellan å ena sidan utvidgningen när det gäller kriminaliseringen och å andra sidan den sociala ambitionen. Utifrån detta är jag tacksam för de redovisningar som statsrådet redan har gjort angående synen på sociallagstiftningen, synen på LVU och behovet av andra former av åtgärder än omhändertagande, t. ex. ett slags mellanform inom ramen för LVU.

Jag skulle vilja fråga om statsrådet också är beredd att ändra lagen så till vida att man kan gå in och göra omhändertaganden och ingripanden i ett tidigare skede. Även på den punkten har det nämligen visat sig att lagen innehåller brister. Vi behöver både en mellanform och en ändring som möjliggör tidigare ingripanden, så att de unga inte går ner sig så djupt i träsket som de gör i dag. Jag vill också fråga statsrådet om hon är beredd att medverka till de förändringar inom lagen av vård av missbrukare som vi från moderata samlingspartiet lagt fram förslag om i form av motioner till riksdagen i flera sammanhang. Även här finns det uppenbara brister, när man ser på tillämpningen av lagstiftningen. Även när det gäller LVM behöver vi justeringar, utan att vi för den skull gör viktiga avsteg från huvudprincipen när det gäller vår nuvarande socialtjänstlagstiftning.

Anf. 52 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror inte heller att det går att vårda bort narkotikamissbruket. Det har sagts av flera personer här i debatten före mig. Därför blir det förebyggande arbetet så mycket mer viktigt.

Socialtjänstlagen skall tillämpas aktivt, men det görs inte. Socialtjänstlagen är en målinriktad ramlag, som anger mål men inte hur målen skall uppnås.

Gertrud Sigurdsen nämnde att skyddstillsynsfallen har ökat bland de unga. Det är fråga om mycket alarmerande siffror. År 1981 var antalet skyddstillsynsomhändertagna personer 123. År 1982 hade antalet ökat till 228 personer. Dessutom finns 3 000 ungdomar i de här åldrarna i häkte. Det är alltså fråga om ungdomar mellan 15–18 år. När det gäller hjälpen till de här ungdomarna menar jag att detta borde ha fallit inom socialtjänstlagens ansvarsområde.

Många föräldrar uttrycker förtvivlan över att socialtjänstlagen inte kan bidra till hjälp på ett tidigt stadium. I socialtjänstlagen stadgas om ansvar för

uppsökande verksamhet. Detta ligger alltså på kommunernas ansvar.

Det har också här i debatten sagts att hälften av kommunerna har åtgärdsprogram. Det är en mycket bra och positiv utveckling, tycker jag, men det gäller också att kommunerna får möjlighet att förverkliga de här åtgärdsprogrammen. Jag menar att kommunerna behöver resurser för detta. Det saknas i väldigt många kommuner.

I propositionen sägs att när det gäller socialtjänstlagen skall resurser avdelas inom de ekonomiska ramarna för narkotikabekämpningen. Vi vet att det är mycket olika hur stora de ekonomiska resurserna är ute i kommunerna. Jag kan föreställa mig att det kanske är så – även om det inte är något säkerställt samband – att problemen när det gäller narkotika är svårare i kommuner där man har det sämre ställt med ekonomiska resurser. Därför har vi i motionen till samordningspropositionen föreslagit att medel för speciella åtgärder skall utgå som statsbidrag till just denna verksamhet, så att kommunerna får möjlighet att förverkliga de här åtgärdsprogrammen och planerna. Jag tycker det är ett mycket rimligt krav vi ställer, och jag skulle gärna vilja ha en kommentar från Gertrud Sigurdsen när det gäller den frågan.

Anf. 53 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Det har i den här debatten kommit fram en ganska stor enighet om att det inte går att vårda bort narkotikamissbruket. Jag tycker att det är värdefullt att vi kan ha en gemensam linje på den punkten. Det är viktigt med betydande insatser på detta område för dem som redan har hamnat i narkotikamissbruk, men stora insatser måste också göras för att hindra att nya grupper drabbas. Vi kan se att den kunskap många fått, bl. a. den information som getts till ungdomarna, har haft god effekt.

När det gäller kriminaliseringen av bruket vill jag säga att jag i klarhetens intresse har använt uttrycket kriminalisera bruket av narkotika, när jag har talat.

Anf. 54 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Av Ingemar Eliasson har jag fått ett klart besked: det är alltså den straffria zonen det är fråga om för hans och folkpartiets del när det gäller kriminaliseringen. Justitieministern har sagt i propositionen att om lagstiftningen ger upphov till gränsdragningsproblem skall man självfallet ändra den. Det är alltså inte generellt fråga om all konsumtion. Vad hela debatten gäller är att man är påverkad av narkotika. Det är inte en sådan generell kriminaliseringslagstiftning som Ingemar Eliasson vill ha – det var ett klarläggande.

Ingemar Eliasson! Peter Paul Heineman kräver insatser. Men jag deltog för några veckor sedan tillsammans med honom i en debatt om denna fråga. Han kräver inte insatser via narkotikastrafflagen. Vid denna debatt och vid senare tillfällen när jag har träffat honom har han klart redovisat att det är tvingande åtgärder inom sociallagstiftningens ram som han vill ha. Jag tycker att det är i den riktningen vi skall strama upp den narkotikapolitik som vi har.

Göte Jonsson ställde olika frågor om LVM och andra sociala lagstiftningsåtgärder. Göte Jonsson sitter ju själv i socialberedningen som utför detta översynsarbete, och jag utgår från att socialberedningen kommer med ett betänkande där man också tar upp dessa frågor. Hittills har vi bara ett behandla de förslag som har kommit och som nu är ute på remiss.

Anf. 55 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt statsrådet Sigurdsens förvåning när det gäller vad som skall kriminaliseras eller ej. Som många talare i dag har påpekat står det i reservation 3 i justitietskottets betänkande: "Någon straffbeläggning av själva berusningstillståndet anser dock inte utskottet vara lämplig." Det är precis detta som statsrådet frågade om förut. Svaret fanns redan i reservationen. Detta har jag sagt för att inte försöka driva in några kilar mellan reservanterna.

Regeringen har använt litet olika argument för att tillbakavisa vårt krav. I propositionen talas det om att det skulle vara allvarligt för vården och rehabiliteringen. Missbrukarna skulle inte våga söka den vård de behöver om bruket kriminaliserades på det sätt som föreslås. Men jag har förstått att statsrådet Sigurdsen i olika sammanhang har förklarat att detta inte är det verkliga skälet. Det vore bra att i den här debatten få ett enhälligt och auktoritativt besked från regeringen: Vad är egentligen invändningen mot en kriminalisering av allt handhavande med narkotika? Beskeden har växlat.

Får jag till slut ta upp ett annat ämne, där vi möjligen kan vara överens – det vore bra om statsrådet ville kommentera det. Det gäller de lokala handlingsprogrammen. Utskottet har, liksom man gör i propositionen, uttalat sig positivt om detta, och nu sade statsrådet att vi skall försöka förmå alla kommuner att inrätta sådana handlingsprogram. Min fråga är: Hur skall man få kommunerna att göra detta? Har statsrådet några förslag om hur de försumligen kommunerna skall förmås att ta allvarigare på frågan? Vi vet ju att narkotika i olika former numera finns i alla kommuner, stora som små, idylliska som mindre idylliska. Det är alltså angeläget att skapa lokal opinion och ta tag i frågan utifrån de lokala förhållanden som råder.

Det vore bra om statsrådet ville utveckla närmare hur det skall gå till.

Anf. 56 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har svårt att riktigt förstå varför statsrådet hänvisar till justitieministern när det gäller synen på denna kriminalisering. Högsta domstolen har ju kommit med ett klart uttalande och en klar tolkning – det finns ett prejudikat beträffande synen på den fria zonen. Om man då utgår ifrån vad justitieministern har sagt borde en lagstiftning redan vara på väg från regeringens sida – men så är det inte.

Jag konstaterar att statsrådet har sänkt tonläget i just denna fråga, i förhållande till vad statsrådet Ingvar Carlsson presenterade på förmiddagen. Det tycker jag är bra. Vi skall föra debatten utifrån den vikt som de olika inslagen har. Kriminaliseringen är bara en bit och ingalunda något som löser alla problem.

När det sedan gäller synen på en samordnad narkotikapolitik menar vi från moderat sida att både LVU och LVM är viktiga komponenter. Jag vill än en gång uttrycka tacksamhet över att statsrådet nu bryter vägen inom det socialdemokratiska partiet när det gäller att skärpa LVU. Men jag vill understryka att det är precis lika angeläget att ta itu med LVM. Då gäller det att inte bara hänvisa till socialberedningen. Därifrån kom det inga initiativ beträffande LVU. Och om statsrådet inte är beredd att ge nya direktiv beträffande att ta itu med LVM, utifrån den här nya synen, är jag rädd för att jag kommer att bli relativt ensam tillsammans med de borgerliga representanterna i socialberedningen när det gäller en skärpning av också LVM.

Det heter i vissa sammanhang att tid är pengar. Men när det gäller en samordning av narkotikapolitiken i samhället, en samordning mellan kriminallagstiftningen och sociallagstiftningen, är inte tid pengar, utan där är tid en fråga om liv eller död för många. Därför menar jag att vi nu måste skynda på när det gäller att komma till rätta också med den socialpolitiska lagstiftningen och de brister som finns i både LVU och LVM.

Därför hoppas jag att statsrådet beträffande LVM är beredd att ta motsvarande initiativ som nu är på väg beträffande LVU och att vi skall kunna enas på vägen. Jag är tacksam för att vi från moderat sida kan konstatera att man inom socialdemokratin är beredd att sluta upp bakom vår uppfattning när det gäller synen på de här frågorna.

Anf. 57 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Till Ingemar Eliasson kan jag säga: Det finns flera skäl som redovisas mot en total kriminalisering av all konsumtion. Rädslan att söka vård har jag sagt är ett av dessa skäl.

Sedan frågar Ingemar Eliasson hur regeringen skall kunna förmå kommunerna att upprätta lokala handlingsprogram. Det finns i propositionen en beskrivning av hur vi skall ha en bättre samordning centralt. Vi skall ha ett samordningsorgan för dessa frågor – det behövs också på central nivå. Som jag sagt får kommunerna och socialtjänsten ett ansvar på det lokala planet. Men vi skall inte föreslå några tvångslagar på det här området för att förmå kommunerna att göra lokala handlingsprogram. Jag är övertygad om att kommunerna kommer att göra sådana ändå.

När man är ute och reser ser man också i de mindre och medelstora kommuner, som tidigare inte haft dessa problem eller i varje fall inte vetat om dem, att man nu upplever problemen. Man står ofta mycket främmande inför det som kommer, men det finns en vilja och en beredskap hos våra kommunalpolitiker för att verkligen ta sig an detta och upprätta lokala program.

Så några ord till Göte Jonsson om socialberedningens arbete. Jag utgår alltså från att socialberedningen, som har i uppdrag att också titta på LVM – det har ni ännu inte gjort – kommer med ett förslag. Göte Jonsson säger att han förmodar att han där blir ensam med stöd av sina borgerliga kamrater när det gäller att få en förändring till stånd. Göte Jonsson hade emellertid inte

mycket stöd av sina borgerliga kamrater när det gällde att titta på narkotikakommissionens förslag.

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

Narkotikapolitiken

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

När debatten om narkotikapolitiken nu pågått i sex timmar har endast talare med en anmäld sammanlagd taletid av något mer än tre timmar hunnit få ordet. Återstående anföranden på dagens talarlista har en beräknad taletid av sammanlagt ungefär sju och en halv timme, dvs. exakt så lång sammanträdestid som återstår till kl. 24.00, då plenum måste avslutas. Med hänsyn till den rådande tendensen att överskrida anmälda taletider och sannolikheten för ett betydande antal repliker under de fortsatta överläggningarna förefaller det därför bli ofrånkomligt att fortsätta kammarens överläggningar i morgon. Jag kommer att före kl. 18.00 ta ställning till huruvida kallelse skall utfärdas till ett sammanträde på onsdagen.

Anf. 59 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! I kampen mot drogmisbruk har skolan en mycket viktig roll. Det har från många håll här i dag talats om hur viktigt och nödvändigt det är med de förebyggande insatserna, och skolan har en av sina största uppgifter på detta område.

I skolan kommer de som arbetar där i kontakt med alla barn och ungdomar. De här frågorna och problemen tas upp på ett naturligt sätt i undervisningen i olika ämnen.

Skolan har också ansvaret för elevvården, och även på det området har skolan möjligheter att aktivt delta i kampen. Genom åren har också den s. k. ANT-kontaktverksamheten byggts ut i hela vårt land, regionalt och lokalt.

I den del av propositionen som tar upp utbildningsutskottets område har ökade resurser föreslagits, och det är bra. I motion 76, som följs upp av en reservation, har vi från de borgerliga partierna yrkat avslag på de två nya tjänster som föreslås inrättas på skolöverstyrelsen.

Vi har reserverat oss därför att vi tycker att dessa resurser framför allt bör användas på ett effektivare sätt, både regionalt och lokalt.

Så sent som 1982 företogs en stor omorganisation av skolöverstyrelsen som resulterade i en avsevärd bantning av verket. Vi tycker därför att det är fel väg att gå att börja bygga upp igen med ytterligare tjänster. Tanken är i stället att det successivt skall ske en decentralisering av denna verksamhet, så att flera beslut kan fattas så nära människorna som möjligt ute i kommunerna och i länskolnämnderna. Det är den rätta vägen, enligt vår mening.

Vi ställer oss alltså bakom ett förslag om ökade resurser, men vi anser att de skall användas på ett bättre sätt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen som är fogad till utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 60 SÖREN HÄGGROTH (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande beröra utbildningsutskottets betänkande nr 7. Men först en kort reflexion med anledning av den långa diskussionen i dag om kriminalisering eller inte.

I olika sammanhang brukar man höra ungefär detta om riksdagen och lagstiftningen: Riksdagen skall inte instifta lagar som blir svåra att tillämpa eller får liten betydelse i verkligheten. Jag tror att det förhåller sig på samma sätt när det gäller att kriminalisera narkotikamissbruk. Jag tror på detta enkla faktum, att så länge verkligheten för en del människor innebär t. ex. ensamhet, oro, ångslan, rädsla eller arbetslöshet kommer det alltid att finnas de som flyr från denna verklighet genom missbruk av olika slag. Om det då rör sig om narkotika eller alkohol är egentligen en gradskillnad.

Om man skulle kriminalisera narkotikamissbruket skulle det kanske vara det mest synbara beviset för hur solidariteten ersätts med primitiv straffsyn. Jag tycker också att en kriminalisering skulle vara ett steg tillbaka vad gäller människosyn, men framför allt skulle det vara att angripa ett problem på alldeles fel sätt. Lagstiftningen skall naturligtvis användas på de områden där den har sin verkan. Men sedan handlar det väldigt mycket om vad vi människor gör, hur vi organiserar vårt samhälle och vilka principer som gäller där.

Alla människor måste engageras i jobbet mot drogmissbruket. Här har skolan en mycket viktig uppgift. Det gäller information till elever, att göra elever medvetna om drogers skadeverkningar och att hjälpa dem som har fått problem i unga år. I utbildningsutskottets betänkande nr 7 behandlas skolans roll i detta arbete. Utskottet har haft att behandla regeringens proposition om ökade insatser i skolan mot missbruk. Det gäller framför allt den verksamhet som går under benämningen ANT-kontaktverksamhet, dvs. alkohol, narkotika och information om tobakens skadeverkningar. Medel för denna verksamhet föreslås uppgå till 1,7 milj. kr. för budgetåret 1985/86. I denna proposition ges SÖ ett starkare övergripande ansvar för informationsinsatser av olika slag inom skolans område. Det föreslås att två tjänster skall inrättas på skolöverstyrelsen för detta ändamål, att 328 000 kr. skall anvisas för att användas till utökade ANT-kontaktverksamheter i de tre storstadslänen. Man föreslår dessutom att den verksamhet som nu pågår på försök i storstadslänen permanentas från budgetåret 1985/86. 1,2 miljoner avses att användas till det särskilda verksamhetsstödet för ANT-projekt. Utskottsmajoriteten tillstyrker de av regeringen föreslagna insatserna.

Till detta betänkande har man fogat en reservation från centern och moderaterna. Reservanterna är rädda för att de två tjänsterna som föreslås på skolöverstyrelsen för samordnande uppgifter kan uppfattas som ett led i SÖ:s återuppbyggnad. Det kan man läsa ut av centerns motion. I stället vill man att pengarna skall användas för lokala ANT-projekt.

Herr talman! Jag ser inte någon sådan motsatsställning som reservanterna ger uttryck för i sin reservation. Det är viktigt att den samordnande uppgiften läggs på skolöverstyrelsen. Det är lika viktigt att lokala initiativ och projekt

får det stöd som behövs. Därmed vill jag yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 INGER WICKZÉN (m):

Herr talman! Vi har haft en lång debatt i dag om ett väldigt viktigt ämne, och konklusionen av denna debatt är väl att alla vi här i Sveriges riksdag vill försöka att finna bra lösningar för missbrukare av narkotika. Men vi har olika uppfattning om hur det målet skall nås, och det gör tyvärr att det blir en väldigt konstig debatt.

Herr statsrådet Carlsson inledde debatten med att använda ett mycket grovt artilleri – ett sätt att debattera på som jag finner väldigt underligt när det gäller den man som har korats till landets framtidsminister. Han menar att hela den borgerliga oppositionen, som avgivit gemensamma reservationer i justitieutskottet, har drabbats av begreppsförvirring samt blåser under och sprider vanföreställningar. Det är borgerlig taktik och munväder, vi inom de borgerliga partierna vill inte göra några egentliga insatser mot narkotikan, det rör sig om symbolhandlingar.

Jag instämmer med den talare som tidigare i dag sade att det är djupt kränkande när ett statsråd använder sådana uttryck mot den borgerliga minoriteten i riksdagen. Statsrådet kan väl ändå inte vara helt avskärmad från verkligheten runt omkring sig. Även han måste väl träffa poliser som talar om den vanmakt de känner när de gång på gång plockar upp unga människor, kör dem till polisstationen och registrerar dem – sedan är dessa ungdomar snart tillbaka i precis samma elände som de befann sig i före polisens ingripande.

Kontakter tas med sociala nämnder. Men alla vet, precis som jag, att det tar lång tid – kvarnen mal sakta. Det är inte så säkert att sociala myndigheter genast tar hand om den som åkt fast för att ha missbrukat narkotika.

Föräldrar och anhöriga till alla dem som har missbrukat och missbrukar narkotika uttalar sig också. I dagens nummer av Aftonbladet finns ett uppslag som gäller frågan om ja eller nej till kriminalisering av narkotika. Bl. a. yttrar sig Peter Paul Heinemann, och han kräver "lagliga förbud emot att knarka". Över 434 000 människor i Sverige har skrivit under på detta. Det är var femte vuxen person, fru Sigurdsen. Det är alltså inte något litet antal, och jag tycker det är nonchalant mot alla dem som aktivt har uttalat sig för att någonting verkligen måste göras, när man bara hänvisar till att vårdapparatens skall sköta missbrukarna. Något bättre förslag tycks man inte kunna komma med. Vi vet hur det har varit under många år, och jag tror inte på den här formen. Det måste finnas en spärn någonstans, och en sådan får vi inte, om vi inte ser till att det lagligt slås fast att det verkligen är straffbart att missbruka narkotika.

Herr talman! Jag skulle också helt kort vilja yttra mig om reservation nr 6 vid justitieutskottets betänkande som gäller tullundersökning av handväskor. Statsrådet Carlsson menade att vi avgivit denna reservation därför att vi ville skydda valutasmugglare – det skulle vara sådana motiv till att vi uttalat att tullen inte skall få kontrollera handväskor. Det är självklart, och av

avgörande betydelse, att tullen skall ha möjligheter att titta i och kontrollera människors resgods – det gäller givetvis även handväskor – om det är så att man misstänker något brottsligt. Men att varenda människa, utan att alls vara berörd av någon brottslig handling, skall visa sin handväska, det anser vi vara fel, när det inte föreligger skärpt tullkontroll. Om sådan kontroll införts är det givet att även handväskorna skall undersökas. Men sådan skärpt kontroll förekommer inte varje dag, och därför menar vi att det inte generellt skall vara så att handväskorna undersöks – precis som människens plånböcker inte undersöks varje gång en tullstation passeras. Det är detta vi har velat uttrycka i vår reservation, som jag yrkar bifall till.

Herr talman! Så några ord om det särskilda yttrandet från de borgerliga ledamöterna i justitieutskottet när det gäller tullens spaningsregister. Jag understryker att vi anser det vara angeläget att tullen och polisen har möjligheter att samordna sina spaningsregister, så att man på ett effektivare sätt kan bekämpa grova brott, exempelvis i fråga om narkotika, och få fatt i människor som är misstänkta för sådana brott. Men vi vill där också uttala att vi anser det vara viktigt att man verkligen tar hänsyn till integritetsbestämmelserna och mycket noggrant tar ställning till hur man skall kunna få tillgång till dessa register, precis som datainspektionen har skrivit. Därför har vi skrivit ett särskilt yttrande och inte avgivit någon reservation. Vi anser detta vara en mycket viktig fråga.

Anf. 62 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! I inledningen till regeringens proposition om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik anför statsrådet Ingvar Carlsson att målet för samhällets insatser är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Detta mål är vi alla eniga om. Vad vi är oense om är delvis på vad sätt vi skall uppnå målet.

Det är många olika frågor som berörts under den långa debatten i dag, och jag skall för min del bara ta upp en fråga i sammanhanget, men det är en mycket viktig fråga, nämligen om kriminalisering eller inte av allt icke-medicinskt bruk av narkotika.

När den socialdemokratiska regeringen efter valet 1982 tillsatte narkotikakommissionen skedde det under ett stort PR-pådrag. Nu skulle man äntligen göra rent hus med knarket, sades det. Men när resultatet nu ligger på riksdagens bord kan vi konstatera att det tyvärr i viss utsträckning blivit ett slag i tomma luften, eftersom man inte vill skapa en av de viktiga förutsättningar som behövs för att göra kampen effektiv, nämligen att kriminalisera även bruket av narkotika.

De skäl som används mot en kriminalisering är inte på något sätt hållbara. Justitieministern anför, liksom justitieutskottets socialdemokratiska majoritet, att det skulle vara fel att straffbelägga angrepp på gärningsmannens egen person. Det innebär i klartext att samhället inte skall lägga sig i vad en enskild människa utsätter sin egen kropp för. Detta tycker jag är ett inhumant synsätt. Narkotikabruket innebär dessutom inte bara ett angrepp på gärningsmannen själv. Det innebär också ett angrepp på gärningsmannens omgivning – släkt, vänner och bekanta. Det för också med sig handlingar som

i sin tur medför betydande skadeverkningar både för den enskilda och för samhället. Jag tänker t. ex. på kriminalitet – prostitution och annat – för att finansiera missbruket.

Ett annat skäl som man gör stort nummer av är att en kriminalisering skulle innebära allvarliga svårigheter för den frivilliga narkomanvården. Jag kan inte heller dela den uppfattningen. För det första är det tyvärr mycket få missbrukare som frivilligt söker vård, och för det andra finns det ingen skyldighet för socialtjänsten eller sjukvården att polisanmäla varje fall av missbruk. Tvärtom finns det inom både socialtjänsten och sjukvården sekretessregler som skyddar den enskilde. Denna sekretess får brytas endast vid mycket grova brott. Dessutom finns det i dag för personer under 18 år möjlighet att få åtalsunderlåtelse för sitt brott enligt 1 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Dessa kan i stället beredas vård för sitt missbruk.

Den socialdemokratiska majoriteten i justitieutskottet anser att frågan om kriminalisering är en mycket liten fråga, och man beklagar t. o. m. att den fått så stort utrymme i debatten. Tidigare har man ansett att det är omöjligt att bruka narkotika utan att inneha den, och eftersom innehav inte är tillåtet, så fanns det inga juridiska problem. Men genom högsta domstolens dom den 21 december 1983 har rättsläget markant förändrats. Högsta domstolen har i den domen funnit att handhavandet av narkotiska preparat i direkt anslutning till konsumtion inte kan anses utgöra innehav i narkotikastrafflagens mening. Härigenom har vi fått en frizon för narkotikabruk. Jag tycker inte att det skall finnas några frizoner där narkotikabruket legaliseras, och därför bör kravet på kriminalisering stödjas.

Vi vet också att vi i dag får en växande grupp av narkotikamissbrukare som inte tillhör de utslagnas skara utan återfinns bl. a. i medel- och överklassens akademikerkreter. Bl. a. för dessa grupper tror jag att en kriminalisering har en mycket stor preventiv effekt.

Kravet på en kriminalisering av allt icke-medicinskt bruk av narkotika har ett mycket stort stöd i det allmänna medvetandet. Opinionsundersökningar har visat att en så stor andel som 95 % av svenska folket stöder tanken. Nästan en halv miljon namnunderskrifter som stöder kravet har samlats in på ganska kort tid. Det är inte ofta vi i riksdagen kan stifta lagar, som har en så kraftig uppslutning bland allmänheten.

Nu skall vi självfallet inte förledas att tro att en kriminalisering skulle komma att lösa alla problem, för så är inte fallet. Det har många talare tidigare varit inne på. Kampen mot knarket måste föras på många fronter, inte minst i folkrörelserna, men kriminaliseringen är en markering från samhällets sida av att vi inte på något sätt accepterar att människor knarkar ner sig.

Herr talman! Jag upplever det som en rest av 1960- och 1970-talens flumliberalism, när man inte vill gå in för en kriminalisering. Jag tycker det är hög tid att nu göra upp räkningen med denna flummighet, som har lett till så mycken skada, och se till att vi inte har några frizoner kvar, som legaliserar

narkotikamissbruk. Jag yrkar därför bifall till de reservationer som centerens representanter i justitieutskottet har fogat till detta betänkande.

Anf. 63 ARNE SVENSSON (m):

Herr talman! I över sex timmar har riksdagen nu debatterat narkotikapolitiken, bl. a. mot bakgrund av justitieutskottets betänkande 1984/85:12. Jag tar det såsom ett tecken på att vi i denna kammare är helt överens om att missbruket av olika narkotikapreparat är ett av de allra allvarligaste problem som vi har i vårt land f. n. Det är därför med stor tillfredsställelse som vi från moderat håll kan konstatera att alla partier nu slår fast att varje annat bruk av narkotika som inte är medicinskt motiverat måste fördömas och med kraft bekämpas.

Till justitieutskottets betänkande är fogat ett antal reservationer, i de flesta fall gemensamma för utskottets borgerliga ledamöter. Mina moderata kolleger i utskottet, Björn Körlof och Inger Wickzén, har redan kommenterat vissa av reservationerna, och jag avser att i mitt inlägg i debatten i huvudsak ägna mig åt reservation nr 2, "Insatser inom kriminalvården".

Det är allmänt känt att narkotikasituationen inom kriminalvården är ett stort och svårbemästrat problem. De åtgärder som hittills vidtagits för att komma till rätta med missförhållandena har inte givit tillfredsställande resultat. Som framgår av propositionen utgör mellan 30 och 40 % av de intagna på våra kriminalvårdsanstalter kategorin narkotikamissbrukare. Av dessa beräknas nära hälften vara grava narkomaner, vilket innebär att omkring 1 200 grava narkotikamissbrukare varje år tas in på kriminalvårdsanstalter i Sverige.

Detta förhållande är i och för sig inte förvånande, då erfarenheten har lärt oss att narkotikamissbruk i de flesta fall leder till mer eller mindre allvarliga brott, som i sin tur medför fängelse. Självfallet är detta siffror, som bör leda till eftertanke och medföra åtgärder, som kan bryta detta förhållande. Naturligtvis skall de intagna som har dessa problem få tillgång till behandling och hjälp, som kan medverka till att bryta deras beroende av narkotika av olika slag.

Utskottets majoritet konstaterar problemen men nöjer sig med att följa förslagen i den framlagda propositionen. Enligt reservanternas mening räcker det inte med detta. Vi hävdar att det krävs betydligt "tuffare" åtgärder för att göra våra kriminalvårdsanstalter helt fria från allt vad narkotikamissbruk heter. Det målet vill vi ha uppfyllt i en nära framtid, och för detta krävs att riksdagen snabbt får ta ställning till förslag, som kan uppfylla detta önskemål.

Det är ingen hemlighet att det förekommer narkotikahandel inom anstalterna, en handel som leds av intagna interner. Det har t. o. m. förekommit att intagna interner har haft möjlighet att fortsätta såsom ledare för illegal handel med narkotika utanför anstalternas område.

Det är också klart belagt att interner som inte tidigare varit missbrukare under sin vistelse på anstalter genom påverkan och påtryckningar av medinterner kommit att bli beroende av narkotiska preparat. Detta är

självfallet helt oacceptabelt och måste förhindras genom skärpta åtgärder från samhällets sida.

Det räcker inte att förklara vissa avdelningar eller vissa anstalter för narkotikafria. I och för sig kan ett sådant förhållande tas till intäkt för att narkotikamissbruk på avdelningar eller anstalter som inte har friförklarats är om inte legaliserat så i varje fall inte helt förbjudet från de ansvariga kriminalvårdsmyndigheternas sida.

I syfte att så snart som möjligt nå målet "narkotikafria kriminalvårdsanstalter" är det nödvändigt att effektivt skära av varje möjlighet för de intagna att komma åt narkotika. För att klara detta är det absolut nödvändigt att åstadkomma ett system som medger en effektiv kontroll. Det skall i praktiken vara helt uteslutet att internerna på våra fängelser skall få tillgång till preparat som möjliggör narkotikamissbruk.

Tyvärr kan det inte uteslutas att för att möjliggöra en så effektiv kontroll som vi anser absolut nödvändig, en viss inskränkning av de intagnas integritet måste accepteras. I det här fallet får ändamålet helga medlen. Detta kan också bli nödvändigt när det gäller kontrollen av besökande och andra som kan misstänkas ha intresse av att förse internerna med narkotika. I denna kontroll har narkotikahundar visat sig mycket effektiva och de bör därför användas i ökad omfattning.

Herr talman! Med det nu anförda har jag velat understryka det allvar med vilket vi från moderata samlingspartiets sida ser på de problem som narkotikamissbruket innebär för vårt land.

Slutligen yrkar jag bifall till samtliga reservationer som fogats till det betänkande från justitieutskottet som vi nu behandlar.

Anf. 64 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Narkotikadebatten har under de senaste åren kommit att handla om avgränsning av straffbara området i narkotikastrafflagen. Detta är på samma gång både glädjande och oroande.

Det glädjande med denna debatt är att vi har fått enighet om de narkotikapolitiska målsättningarna, nämligen att skapa ett narkotikafritt samhälle. Så långt har man inte nått i vissa länder, t. ex. Holland och Danmark.

Det är också glädjande att se att vi har ett klart och tydligt besked om svenska folkets inställning i dessa viktiga frågor, om det skall vara straffbart eller inte att ha befattning med narkotika utan medicinskt sammanhang. Den linje jag företräder har här medborgarna med sig. Det har vi haft på känn sedan länge genom brev, telefonsamtal och andra yttringar. Genom opinionsundersökningar har vi också fått svart på vitt om hur det förhåller sig – 95 % av svenska folket vill att all icke-medicinsk befattning med narkotika skall vara straffbar. Detta innebär ett oerhört starkt stöd för en restriktiv narkotikapolitik.

Det är också glädjande att se att experter och opinionsbildare börjar bli eniga i vissa väsentliga frågor. När man får tillfälle att tränga bakom polemiken på ett lugnt och satsat sätt blir bilden annorlunda än vad som

Tisdagen den
18 december 1984

Narkotikapolitiken

kanske även har framgått av dagens debatt här i kammaren.

I dagarna har offentliggjorts en mycket omfattande forskningsrapport över vad opinionsdebattörerna egentligen tycker. I boken *Bortom narkotikapolitiken* av forskaren Göran C.-O. Claesson intervjuas 17 personer som deltog i narkotikadebatten under 1982. Claesson har genom att ställa en serie nyckelfrågor till debattörerna om hur de ser på missbrukaren, vad de anser om tvångsåtgärder m. m. lyckats komma bakom orddimmorna och krutröken. Det anmärkningsvärda är att när Claesson frågat de olika debattörerna om vad som bör göras i de enskilda frågorna, t. ex. ingripande mot missbrukare, är de eniga långt mer än de vill tillstå i den offentliga debatten.

Vi torde vara överens om att narkotikalagstiftningen är ett viktigt instrument i kampen mot narkotikabrottsligheten. Jag vill gärna säga inledningsvis att vi genom propositionen får en skärpning på en rad viktiga punkter. Det är viktigt att slå fast detta. Men det finns också några oroande drag i debatten om narkotikastrafflagen. Jag hoppas att det i framtiden inte skall bli en prestigefråga, utan att det alltför får vara en sakfråga.

Det återstår en rad områden där lagstiftningen och rättskipningen är oklar. Det s. k. Morafallet som visade att själva konsumtionen av narkotika är straffri har med rätta vållat uppståndelse. Domen i detta mål visar också att narkotikastrafflagen inte är heltäckande. Det är en av anledningarna till att det en längre tid har pågått en debatt om vad man kallat kriminalisering. En namninsamling på 420 000 underskrifter har överlämnats till regeringen. Kraven har rests i det vällovliga syftet att komma till rätta med dessa luckor i lagstiftningen.

I riksdagsmotionen påträffar man också gränsdragningsproblem. Även om man skulle vilja införa den särskilda straffbara gärningen "missbruk av narkotika", återstår juridiska svårigheter.

I den motion som jag och Lars-Ingvar Sörenson står för finns ingen utarbetad lagtext. Det var en svaghet, det skall erkännas, men vi sökte oss inte fram till en direkt kriminalisering. Vi talar om "olovlig befattning med narkotika" eller "olovligt handhavande av narkotika". Vår motion syftade till att få frågan om det straffbara gärningsområdet i narkotikastrafflagen ytterligare belyst. Vi har därför inte bekymrat oss om lagtextens utformning i ord, utan nöjt oss med att peka på en alternativ konstruktion. Det är kanske därför jag är mest förvånad över att justitieutskottet i sin sakbehandling inte ägnat denna fråga ordentligt intresse. Man borde åtminstone kunnat ha en hearing med experter i sakfrågan. Då tror jag frågan hade fått en annan belysning.

Vårt förslag bygger nämligen på en analys av narkotikastrafflagen som gjorts av Nils Bejerot och Jonas Hartelius i deras bok "Missbruk och motåtgärder". Här går det att göra en skarp avgränsning av den straffbara gärningen. Olovlig befattning eller olovligt handhavande kan nämligen anses föreligga när en person har sådan fysisk kontroll över narkotikan att han skulle kunna förstöra denna. Det är ett mycket viktigt kriterium och det har stor praktisk betydelse, eftersom den person som hanterar eller har befattning med narkotikan kan avgöra vad som skall hända med den. Om han

vill kan han vidarebefordra den till någon annan och därmed medverka till att vålla fara för den personen. Detta förfarande har särskilt stor betydelse i fråga om spridningen av missbruket till nybörjare. Som bekant sker spridningen ju alltid av etablerade missbrukare till kamrater i den närmaste kretsen. Enligt rättspraxis i dag är det i praktiken inte straffbart att dra in någon i narkotikamissbruk.

Nu kan filosoferna och de renläriga fråga vad som skiljer vårt förslag från kravet på att missbruk av narkotika skall vara straffbart. En viktig skillnad är att vårt förslag innehåller en precisering. Det finns däremot litet olika tolkningar av vad som menas med missbruk av narkotika. I praktiken torde de flesta som ställt sig bakom detta krav önska att det skall bli straffbart att vara narkotikapåverkad. Dagens debatt har ju också påvisat svårigheterna. Detta har jag haft klart för mig redan när vi skrev motionen. Att vara narkotikapåverkad är nämligen inte någon gärning, utan ett tillstånd. Eftersom det bara är gärningar som kan straffbeläggas, måste det finnas särskilda förutsättningar som t. ex. gäller i vägtrafik, sjöfart, luftfart och militärtjänst, då själva påverkan anses utgöra en straffbar gärning. I det praktiska fallet, t. ex. när missbruk förekommer i en grupp, blir det, som redan redovisats i debatten, enligt vårt förslag straffbart att ta i haschpipan, om man är medveten om vad den innehåller. Enligt "missbruksvarianten" är det att vara haschpåverkad. I praktiken täcker vårt förslag alla situationer, eftersom det alltid måste finnas någon som tagit i pipan. Vårt förslag har emellertid inte de olägenheter med osäkerhet i rättstillämpningen som "missbruksvarianten" har.

Jag hoppas och tror att det med det sagda framgått att utskottet på något sätt har underskattat frågan om "handhavandet". Samtal med enskilda forskare, socialarbetare och polismän har övertygat mig om att det ute på fältet upplevs som ett problem att man inte kan ingripa med rättsliga metoder när man upptäcker förekommande spridningseffekter.

Enskilda polismän och åklagare har inte tillräckligt stöd i lagstiftningen. Det skapar osäkerhet. Morafallet är bevisande. Polismän och åklagare vet i dag om svårigheterna. Följaktligen väcks inte några åtal, även om handhavandet har spridningseffekter, något som man vill motverka. De åklagare som har försökt att provocera fram prejudikat har ju inte varit särskilt framgångsrika.

Om Moratolkningen blir vägledande rättspraxis och om riksdagen har uppfattningen att det är angeläget att få fram en annan praxis vid åtalsprövning, måste riksdagen ändra narkotikastrafflagen. Så enkelt har jag bedömt sakfrågan.

Nu finns det en öppningsventil i utskottsmajoritetens skrivning. Där skrivs följande:

"I detta sammanhang vill utskottet emellertid framhålla det önskvärda i att – såsom departementschefen förutskickar – gränsdragningen i rättspraxis mellan innehav i narkotikastrafflagens mening och konsumtion av narkotika ägnas uppmärksamhet. Om det straffria området för handhavande av narkotika sådant det utvecklas i rättstillämpningen skulle komma att visa sig

vara större än som är motiverat av de skäl som talar mot en utvidgad kriminalisering, anser utskottet att lagstiftningsåtgärder måste övervägas."

Jag ville gärna påpeka denna öppningsventil. Detta visar trots allt att man i utskottet inte varit så säker i sitt ställningstagande, och inte heller departementschefen, att man inte velat ha denna ventil. Jag hoppas verkligen att man inom departementet är uppmärksam och ser om det ändå inte är ett skönhetsfel, såsom vi har försökt att påpeka. Man kan naturligtvis ställa sig frågan: Varför engagerar man sig så hårt i en detaljfråga – handhavande av narkotika? Då kan jag, herr talman, säga att jag åtminstone i 15 år talat här i riksdagen och utanför den om "den lilla marknaden", dvs. den marknad där narkotikabrukaren svarar för spridning bland nybörjarna. Detta har jag bedömt som kärnan i vår kamp mot narkotikan. Då måste insatserna börja där. Vi måste få bukt med problemen och skapa det narkotikafria samhället. Vi måste börja verka på den "lilla marknaden". Den straffria sektorn, som jag här talat om, är en oroshärd, och den måste samhället upptäcka om den ännu inte upptäckts.

Det kan synas föga meningsfullt att som i mitt fall yrka bifall till en enskild motion. Den borgerliga reservationen nr 3 har vissa inslag, som jag skulle kunna ansluta mig till, men man har här sammanfört ett antal motioner, däribland vår motion 74. Tyvärr har det dessutom lagts till ett antal motiveringar och yrkanden som gör det omöjligt för mig att ansluta mig till denna reservation. Då återstår endast en sak, herr talman, och det är att yrka bifall till min egen motion 74.

Anf. 65 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag är rädd att jag inte kommer med några direkta nyheter. Eftersom man när man vill få någonting genomdrivet skall upprepa detta, kommer jag att säga en del som redan är sagt.

Först, herr talman, måste jag uttrycka min sorg över det utfall som Ingvar Carlsson gjorde när han inledde dagens debatt. Han sade: "en exempellös kampanj", "horribelt och felaktigt", "symbolhandling", "kasta 16-åringar i fängelse", "låtsaslösning", "tomt slag i luften". Det var med detta slags retorik som han försökte dölja tomheten i sina egna förslag. Samtidigt försökte han spela ut Föräldraföreningen mot narkotika mot Riksförbundet narkotikafritt samhälle, trots att de bägge står på samma bas. Inger Wickzén bekräftade detta ytterligare genom sin hänvisning till Aftonbladet, som visade att Peter Paul Heinemann också är för en ändring av lagen.

Anser sig Ingvar Carlsson kunna håna dem som har skrivit under namnlistorna? Vilken rätt har han att sätta sig emot 95 % av svenska folket, som enligt SCB tycker som vi? Vet han själv så mycket bättre?

Själv har jag äran och glädjen att sitta i förbundsstyrelsen för Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle. Det är i detta förbunds anda som man har skapat Hasselakollektivet, som blivit en förebild för habilitering och rehabilitering av unga narkomaner. I detta förbunds anda arbetar man framgångsrikt mot knarket i Upplands-Väsby kommun, som har blivit en förebild för andra kommuner. För att stå absolut fritt och obundet av

påtryckningar och fördomar söker inte Riksförbundet Narkotikafritt Samhället statsbidrag till sin verksamhet. Förbundet drar sig fram med små medel, men med stor entusiasm och enorm kunskap och realism.

I detta förbund finner man socialfolk av alla kategorier – f. d. missbrukare, poliser och lärare, som alla lever mitt i samhället och dagligen har kontakt med missbruket. De startade, tillsammans med Föräldraföreningen mot narkotika, namninsamlingen med mottot Stoppa knarket, gör all befattning olaglig! På 82 dagar samlades alla de 434 309 namnunderskrifterna in, som en del talare tidigare har talat om härifrån talarstolen. Varje ledig stund togs till vara för samtal och namninsamlande. De arbetade och slet för att hinna lämna så många listor som möjligt. Pengarna till porto tog slut, men de arbetade på. På utsatt dag kom de så triumferande med sina listor i stora paket och togs emot av två statsråd.

Men detta möte blev en verklig besvikelse, en antiklimax.

Statsrådet Carlsson, som hade lovat dem "rent hus med knarket", förstod ingenting. Statsrådet Sigurdsen uttryckte t. o. m. sin besvikelse över Föräldraföreningen mot narkotika. Var det möjligen därför att denna inte stillatigande följde regeringen, trots att den tagit emot pengar till sin verksamhet?

Denna lilla passus ger verkligen anledning till funderingar, för att inte säga förfäran.

Statsråden Carlsson och Sigurdsen utvecklade sin märkliga motsägelse – å ena sidan: "vi tycker att det redan är förbjudet att knarka", å andra sidan: "det skulle vara fel att förbjuda all befattning". Med andra ord: Det är inte tillåtet, men det är inte förbjudet.

Men herr talman, enligt högsta domstolen är det tillåtet. Jag skall inte upprepa i vilka former högsta domstolen har uttalat sig, för det har andra gjort tidigare. Man måste fråga sig: Är regeringen verkligen medveten om innebörden i högsta domstolens dom 1983:352, som är uttrycklig och glasklar? Detta förhållande har upptäckts långt tidigare av missbrukarna, som har använt sig av det. Hur kan då regeringen motsätta sig en lagändring? Regeringen säger sig dela riksdagens målsättning om ett narkotikafritt samhälle, men går samtidigt emot alla dem som vill åstadkomma ett sådant, bl. a. genom den nu aktuella lagändringen.

Den bild som Ingvar Carlsson i morse gav av hur det går till i verkligheten var sannerligen idealiserad. Han sade att socialnämnden tog rejäla tag. Sådant inträffar inte i kommunerna, annat än i några mycket sällsynta fall.

Det är inte sant att vi har reserverat oss för en kriminalisering som innebär att vi vill ha folk i fängelse. Det är en medveten och taktisk lögn att påstå något sådant. Ingen har hävdats att fängelse skulle bli påföljden. Vi vill ha böter och kontrakt om vård med en vilande dom. Riksåklagaren har dessutom alla möjligheter att nyansera straffet för ringa narkotikabrott.

Det viktigaste är att vårt krav på kriminalisering inte står i motsättning till en bättre socialvård – tvärtom. Genom lagen får polisen ett instrument, och det skapas en rejäl chans för socialtjänsten att hjälpa missbrukare.

Vi påstår inte att vårt förslag är något slags undermedicin, inte alls. Det är

en del, men en viktig sådan, i narkotikabekämpningen.

När vi började denna sammankomst i dag visste vi ingenting om vad som skulle komma med de nya sociallagarna. Det var därför dagens glada överraskning att Gertrud Sigurdsen har bestämt sig för att köra över de gamla "flummarna" i socialberedningen och verkligen ta itu med detta problem. Jag försäkrar att hennes milda tvång kommer att bli effektivt. Vi behöver ha åtminstone någon åtgärd att sätta in.

Det väsentliga i detta sammanhang är i alla fall att det är knarket och knarkandet som är huvudfienden, inte föräldrar, skola, arbetslöshet eller dåliga miljöer. Köparen, den siste i kedjan, är den viktigaste. Kan vi på olika sätt gemensamt ge honom styrka, kan vi tillsammans också bekämpa missbruket.

Socialtjänsten skall ha bestämda direktiv från regering och riksdag. Det räcker inte som det i dag är.

Det tar, enligt mina meningsfränder i RNS, ett årtionde att få ordning på socialvården efter flera årtionden av "flummande".

Med hjälp av lagen måste polisen gå främst. Socialtjänsten kan inte agera på det tuffa sätt som måste till, men socialtjänsten skall ha skyldighet att ta sitt ansvar.

Organisationerna på narkotikaområdet har i åratal kämpat, mest för sociala lagar, men utan att vinna gehör. Dagens krav var bara en liten del i deras kamp.

Som jag sade tidigare: Grunden för hela narkotikaproblemet är knarkandet, och detta fridlyser nu regeringen. Varför måste regeringen vara så rädd om sin prestige? Det kan inte finnas något annat skäl för regeringens inställning än just prestige. Varför tror regeringen att den från sin upphöjda position vet bättre än de 400 000 människor som har skrivit på namnlistorna och 97 % av svenska folket? Vem, vilka eller vad är regeringen rädd för?

Anf. 66 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag tänker begränsa mig till informationsfrågorna. Informationsverksamheten kan formuleras enligt följande att-satser:

- att göra de statliga insatserna mer effektiva,
- att förenkla den statliga administrationen av bidragsgivningen,
- att stimulera drogförebyggande verksamhet på lokal nivå genom insatser i föreningsliv, arbetsliv och ute i kommunerna,
- att ge folkrörelser och organisationer ett stort förtroende när det gäller den praktiska hanteringen av informationen,
- att underlätta en klarare markering av statsmakternas viljeinriktning vid bidragsfördelningen.

Jag tror att det i riksdagen råder en ganska bred enighet om dessa mål, möjligtvis med ett undantag till vilket jag skall be att få återkomma.

Ett viktigt förslag i propositionen är inrättandet av ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd, som är avsett att ha en mycket stark förankring i folkrörelserna. Härigenom får regeringen och folkrörelserna en direkt

kontakt med varandra, och rådet kan bli ett bra forum för diskussion om åtgärder.

Genom betoningen av socialstyrelsens centrala myndighetsansvar, i kombination med utnyttjandet av folkrorelsernas erfarenhet och kunnande, tror jag att vi kan förverkliga en stor del av de uppsatta målen. Dessutom vill jag gärna understryka att statsmakterna fortsättningsvis klarare bör kunna fastställa den principiella inriktningen av informationen. Regeringen återkommer om detta i samband med sitt budgetförslag. Som ett par ord på vägen vill jag säga att den information som vi nu diskuterar bör vara verksamhetsanknuten. Vi kan dessutom konstatera att insatser inte minst inom arbetslivet och bland ungdomsorganisationerna har visat sig vara framgångsrika.

Genom att statsmakterna klarare lägger fast inriktningen av informationen minskar behovet av administration. Man kan få ut mer verksamhet av varje satsad krona. Dessutom tror jag att det är väsentligt att man fortsättningsvis gör rejäla satsningar på ett färre antal projekt i stället för att plottra bort anslagen på en rad småprojekt på några tusental kronor.

Det finns en reservation till betänkandet som för mig framstår som helt obegriplig utifrån målen för informationsverksamheten. Det är den moderata reservationen, som vill förhindra statens ungdomsråd att fördela bidrag till ungdomsorganisationerna.

När jag hade regeringens uppdrag att se över informationsverksamheten ägnades självfallet uppmärksamhet också åt statens ungdomsråd. Några grundläggande fakta kom fram i samband med denna utredning:

- Inom området alkohol- och narkotikainformation finns det knappast något statligt organ som lägger så litet pengar på administration, eller byråkrati – som är det gängse moderata språkbruket. Endast omkring 3 % av anslaget, eller – för att tala i absoluta tal – 125 000 kr. av 4,1 milj. kr., gick åt till hanteringskostnader inkl. uppföljningskostnader.
- Statens ungdomsråd, som är ett av de få statliga organen i det här sammanhanget, har mycket klart uttalade kriterier för fördelningen av anslaget.
- Så gott som samtliga organisationer som utredningen träffade – och det var en hel del – hyste ett mycket stort förtroende för statens ungdomsråds sätt att sköta bidragsfördelningen.
- Statens ungdomsråd har en mycket god kunskap om informationen, och rådet har genomgående gjort uppföljningar som också redovisats i form av tipskataloger och på annat sätt.
- De redovisade erfarenheterna av informationen som har bedrivits ute i organisationerna med stöd av detta anslag är mycket goda.

Trots detta vill moderaterna i ett slag slå undan denna verksamhet, helt utan någon som helst sakmotivering, vare sig i motionen eller i reservationen. Detta, Blenda Littmarck, är uppseendeväckande. Det enda som sagts från moderat håll i den här frågan här i kammardebatten i dag var när Göte Jonsson sade att man inte vill göra något undantag för statens ungdomsråd. Undantag från vad? Det är inte fråga om vare sig ett argument i sak eller

något sakligt riktigt. Det finns nämligen andra statliga organ som också fördelar anslag.

Jag vill därför gärna fråga Blenda Littmarck, som nu finns här i kammaren och som talade omedelbart före mig: Vad finns det för motiv för den moderata reservationen nr 1 till socialutskottets betänkande nr 8?

Anf. 67 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Det förtjänar att upprepas här i kammaren att så gott som hela Sveriges befolkning anser att befattning med narkotika borde vara förbjuden, om den inte är medicinskt betingad. Nästan lika många vill att vi hjälps åt för att lösa narkotikaproblemen. 92 % säger att vi inte bara kan lita på samhällets narkotikaexperter – detta enligt SIFO:s senaste undersökning. Av den framgår också att 71 % av befolkningen trodde att all befattning med narkotika i dag redan var förbjuden.

Narkotikamissbruket är den fråga som vi oroar oss för i fjärde hand i den liga som leds av arbetslösheten, tätt följd av alkoholmissbruket och miljöförstörelsen, enligt de undersökningar som gjorts. Det framstår alltså för de allra flesta människor som fullständigt obegripligt att det är förbjudet att ha knark i fickan men tillåtet att handha eller befatta sig med det i anslutning till konsumtion. Det är alltså tillåtet att röka en pipa hasch, att injicera sig med heroin eller att sniffa kokain.

Om narkotikamissbruket varaktigt skall kunna trängas tillbaka, räcker det inte med att komma åt narkotikagångsters och importörer. Så länge själva efterfrågan finns kvar kommer det alltid att finnas samvetslösa knarkprofitörer som är beredda att förse narkotikamarknaden med knark. För att komma till rätta med och dämpa efterfrågan blir det därför av avgörande betydelse vilka insatser som görs mot det enskilda missbruket. Narkotikastrafflagen måste därför bli heltäckande och inte som nu lämna en frizon öppen där konsumtion av narkotika tillåts.

I en dom som högsta domstolen avkunnade för ett år sedan slås det fast att inte all befattning med narkotika i direkt anslutning till konsumtion är olaglig. I dag kan inte föräldrar, lärare och andra vuxna säga till sina barn och ungdomar att det är förbjudet att knarka. En kriminalisering skulle ge stöd även åt ungdomarna själva, när de utsätts för påtryckningar om att pröva knark. Det är viktigt att vi alla kan säga: Det är förbjudet att knarka.

Det som förvånar är att regeringen inte ens antyder att man är beredd att kriminalisera bruk av narkotika. Om man inte anser att tiden är mogen för detta – vilket den faktiskt är – så kunde ju justitieminister Wickbom och även vice statsminister Ingvar Carlsson ha lämnat dörren öppen för att en sådan åtgärd kan komma – men icke. I stället förklarar Ingvar Carlsson att om samhället skulle kriminalisera bruk av narkotika skulle de som verkligen behöver vård skrämmas bort. Det är nog inte sant. En kriminalisering av missbruket skulle i stället tjäna som stöd för missbrukaren, och inte minst för missbrukarens anhöriga. Samhället skulle kunna ingripa – inte för att i första hand bestraffa missbrukaren utan för att tvinga vederbörande till vård.

Samhället har inte råd att kriminalisera missbruket – det har Ingvar

Carlsson sagt. Det låter cyniskt, men det är möjligt att samhället inte skulle kunna följa upp en kriminalisering till hundra procent med alla till buds stående medel. Å andra sidan finns det många lagar i vårt samhälle som inte kan kontrolleras. Dessa lagar efterlevs ändå och gör stor nytta. Bara det faktum att de finns är ofta viktigt. Bara genom att tala om att samhället inte accepterar vissa saker, vissa handlingar och ett visst uppträdande är de förebyggande.

Narkotikamissbruk är lika litet som försäljning av narkotika en privatsak. Missbruket är i hög grad en samhällets angelägenhet, och det är samhället som får betala vården och återanpassningen av missbrukaren. Det är också samhället och samhällets medborgare som drabbas av den brottsliga verksamhet som följer i narkotikamissbrukets spår. Vad är då rimligare än att samhället också ger det stöd som en kriminalisering av missbruket innebär.

Herr talman! Detta är i högsta grad något som angår både missbrukaren, de anhöriga och samhället. Därför är det inte heller orimligt att nu kriminalisera själva missbruket. Samhället tolererar ju inte t. ex. rattfylleri eller brott mot hastighetsbestämmelser. Samhället bör inte heller tolerera bruk av narkotika – en handling som är så mycket farligare och ger så mycket värre konsekvenser än mycket annat som samhället förbjuder.

Herr talman! Det är min förhoppning att de intentioner som jag här har redovisat kan tillgodoses nästa gång narkotikapolitiken diskuteras här i kammaren.

Anf. 68 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! I anslutning till motion 82, som är fogad till skatteutskottets betänkande 9, vill jag något vända på kikaren. Med vår motion vill vi fästa uppmärksamheten på hur snabbt narkotikahandlingen söker nya vägar. Det är väl känt internationellt att när man täpper till kända smuggelvägar söker sig knarksmugglare till mer öppna gränser. I Sverige kan det röra sig om Norrbotten, som utgör en fjärdedel av riket, och i vidare mening handlar det om Nordkalotten.

Norrbotten och Nordkalotten får inte genom bristfällig framtida bevakning bli ett eldorado för knarksmugglare. Tullstyrelsen och även facket påtalar riskerna.

Vi vill betona att det vid narkotikabekämpning behövs förutseende och en elastisk organisation, som snabbt kan sätta in resurser där så behövs. I de stora avståndens land i norr behöver tullen rörliga kontrollgrupper. Det har framhållits från Övertorneå, Pajala och Kiruna bevakningsområden.

Som det nu är, är mil efter mil av våra landgränser i norr obebakade.

De större riksvägarna, som löper parallellt på var sin sida av gränsen – Torne och Muonio älvar – inbjuder till snabba gränsöverskridanden. För den fredliga samexistensen finns det numera glädjande nog flera broar. Och det är en angelägen uppgift i vår tid att bygga broar, i synnerhet broar som förbinder länder och folk utmed en fredlig gräns. Den kommersiella handeln ökar. Samtidigt nödgas vi konstatera att bevakningen vid broar mellan

Haparanda och Tornio, mellan Övertorneå och Ylitornio, i Pajala vid Kolari och vid Karesuando har fått lägre prioritet. I knarkhandelns tidevarv kan det vara skrämmande. Det är angeläget att beslagen görs vid våra gränser. När narkotikan väl är inne i ett land lär den också säljas.

Det är en officiell hemlighet att knarket fått fotfäste även på Nordkalotten.

Vid våra nya vägar västerut förbi Arvidsjaur och Arjeplog, vid Graddis samt vid den nya Norgevägen, Kiruna–Narvik, förekommer ingen bevakning nattetid och under helger. De första beslagen av amfetamin har redan gjorts på den nya Norgevägen. Det var i slutet av september i år som norska och svenska kungligheter i solenna former förklarade den nya Norgevägen invigd. Vem anade väl då att de första knarkbeslagen skulle göras inom mindre än 100 dagar.

Det är uppenbart att förstärkt tullbevakning erfordras vid exempelvis Riksgränsen–Björnfjell. Man skall inte låta snålheten i preventiva – förebyggande – syften bedra visheten på längre sikt.

Utskottet säger i betänkandet att finansministern i januari återkommer till det totala medelsbehovet för tullverkets samlade verksamhet, inkl. inrättandet av rörliga kontrollgrupper med tanke på narkotikasmuggling. Det är positivt. Vi har nått ett delmål med vår motion.

Anf. 69 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Jag avser att kommentera socialutskottets behandling av motion 1984/85:84.

Vi motionärer ser med oro på utvecklingen. Dagens debatt har sannerligen inte stillat oron. Gång på gång reses krav på hårdare tag och på tillgång till tvångsåtgärder för att återföra människor som avviker från acceptabla mönster.

Det finns skäl att påminna om att det var stor enighet i riksdagen för tre år sedan, när vi skulle avskaffa de gamla tvångslagarna, barnvårdslagen och nykterhetsvårdslagen, vilka byggde på en förlegad, auktoritär och myndighetspräglad syn. Vi beslutade att ersätta dessa lagar med socialtjänstlagen. Det är en rättighetslag för den enskilda människan och en skyldighetslag för kommunen.

En av grundtankarna är att den enskildes ställning skall stärkas gentemot myndigheten. Alla – även socialt utsatta grupper – skall garanteras rättssäkerhet, integritetsskydd och självbestämmanderätt. Socialtjänsten skall ha möjlighet att bistå människor så att deras egna resurser förstärks.

Frivillighet är inte bara ett honnörssord i socialtjänstlagen. Tvångslagarna rensades bort därför att erfarenheterna så tydligt hade visat att påtvingade åtgärder nästan alltid ledde till sämre resultat för den som behövde hjälp. Oundgängliga tvångsåtgärder har samlats i separata lagar. Det är en ytterligare markering av att socialtjänstlagen bygger på frivillighet.

Jag har velat påminna om dessa grundsatser i socialtjänstlagen, därför att de har oerhört stor betydelse när vi diskuterar hur vi på bästa sätt skall hjälpa dem som genom narkotikamissbruk hamnat utanför samhällsgemenskapen. Men det är ett svårt och grannlaga arbete att omsätta goda principer och mål i

praktisk handling. Det pågår dock ett positivt utvecklingsarbete i många kommuner. Jag kan nämna att man i Malmö i dag har en kö av ungdomar som frivilligt vill ha hjälp att komma ur sitt narkotikamissbruk.

Men det finns också en djup oro – förmodligen blir också den förstärkt av dagens debatt – bland många socialarbetare för att de som vill återinföra gamla tvångsmedel av olika slag skall bli bönhörda. Klientorganisationer och LO:s fackliga medlemmar som har engagerat sig i kamratstödande verksamhet delar denna oro. De som deltar i sådan verksamhet inser att kamrater behöver stöd och uppmuntran för att kunna ta emot samhällets hjälp. De inser nyttan och behovet av en socialtjänst som fungerar som stöd och stimulans för att missbrukaren skall orka förändra sin situation.

Jag vill gärna tolka socialutskottets behandling av vår motion så, att utskottet egentligen delar de synpunkter vi motionärer har framfört om socialtjänstlagen och vissa behandlingsmetoder, men jag hyser visst tvivel och vill därför få ett förtydligande från någon socialdemokrat i socialutskottet.

I betänkandets sammanfattning sägs att utskottet inte har något att erinra mot vad som anförts i propositionen om vård och behandling av narkotikamissbrukare. Men under rubriken Behandling av narkotikamissbrukare hänvisas till socialberedningens betänkande om socialtjänstens insatser för ungdomar. Där finner man att socialberedningen klart och entydigt tar avstånd från sådana krav och påtryckningsmetoder som beskrivs i narkotikakommissionens PM nr 7.

Det borde rimligen också gälla för en del av de behandlingsmetoder som beskrivs i propositionen under rubriken Uppsökande verksamhet och påtryckningar av olika slag. Där ges t. ex. följande beskrivning: "Det förekommer också att man använder påtryckningar av olika slag. Krav på behandling kan t. ex. ställas för att socialtjänsten skall medverka till att missbrukaren får socialbidrag, egen bostad eller beredskapsarbete. – – –"

Det har också blivit relativt vanligt att föreskrifter som meddelats i dom eller av övervakningsnämnd med stöd av brottsbalken används i socialtjänstens missbruksarbete. Föreskriften kan gälla t. ex. behandling i öppenvård eller på behandlingshem."

Vi motionärer har tolkat propositionen så, att regeringen inte på något sätt tar ställning till dessa behandlingsmetoder. Men vad menar utskottet? Tar utskottet avstånd från dessa behandlingsmetoder?

Det är av stor vikt att få klart besked. Många av dem som arbetar i klientorganisationer och på arbetsplatser med kamratstödande verksamhet frågar oroligt vad som kommer att hända med deras kamrater om regering och riksdag ger sitt samtycke till dessa och liknande destruktiva arbetsmetoder.

De medel som riksdagen kommer att anslå för utveckling av bättre arbetsmetoder inom socialtjänsten skall inte användas till att utveckla arbetsmetoder som inte kan sägas bygga på socialtjänstlagens grundsatser om rättssäkerhet, integritetsskydd och medbestämmande. Vi motionärer hade hoppats att utskottet skulle ha klart sagt ifrån att man vill slå vakt om

socialtjänstlagens grundsatser och därför också tagit avstånd från vissa av de behandlingsmetoder som redovisas i propositionen. I stället konstaterar utskottet att socialtjänstlagen skall gälla intill dess riksdagen beslutar om ändring. Men det är en annan fråga.

Jag upprepar: Tar utskottet avstånd från dessa behandlingsmetoder?

I detta anförande instämde Margareta Winberg och Lars-Erik Lövdén (båda s).

Anf. 70 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Margareta Palmqvist frågar om socialutskottet står fast vid socialtjänstlagens grundsatser. Ett enigt utskott har i betänkandet fastslagit att så är fallet.

När socialtjänstlagen antogs av riksdagen fastslogs att en viktig utgångspunkt för socialtjänstlagens insatser är att behandlingen skall präglas av självbestämmande och frivillighet.

När propositionen behandlades i utskottet kompletterades regeringsförslaget med en särskild bestämmelse om socialnämndens ansvar på missbruksområdet. I 11 § fastslogs att socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Insatser för barn och ungdomar skall ägnas särskild uppmärksamhet. Nämnden skall också stödja den enskilde missbrukaren och se till att han får den hjälp eller vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Socialnämnden måste också bedriva en aktiv verksamhet för att nå och hjälpa dem som har problem med missbruk, även om de inte själva har begärt hjälp av nämnden.

Socialtjänstlagen är en viktig lag. Metodutvecklingen för hur lagen skall tillämpas har kommit långt, och många söker frivilligt hjälp för sitt missbruk. Det stödjande hjälparbete som bedrivs av klientorganisationer och fackföreningsrörelsen har stor betydelse och har även fått stöd och uppskattning av utskottet. Socialberedningen, i vilken jag ingår, arbetar f.n. med en uppföljning av socialtjänstlagen och de sociala tvångslagarna.

I september 1984 avlämnade vi ett betänkande om socialtjänstens insatser för ungdom, delvis med anledning av narkotikakommissionens rapport nr 7. Som Margareta Palmqvist sade tog socialberedningen klart och entydigt avstånd från de krav och påtryckningsmetoder som beskrivits i narkotikakommissionens PM nr 7.

När det gäller statsrådets uttalande om socialbidrag har socialberedningen samma uppfattning, vilket står att läsa i beredningens betänkande på s. 106–108. Både narkotikakommissionens PM nr 7 och socialberedningens betänkande är ute på remiss. En proposition kommer att föreläggas riksdagen under våren. Enligt min uppfattning har socialtjänstlagens grundläggande intentioner stöd i socialutskottet.

Herr talman! Efter dagens debatt står det klart att samtliga partier tar klart avstånd från narkotika, och att samhället aldrig får acceptera ett icke-medicinskt betingat narkotikabruk.

Jag yrkar med det anförda bifall till hemställan i samtliga de betänkanden som nu behandlas.

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

Anf. 71 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Redan någon gång 1971–1972 deltog jag för första gången i en narkotikadebatt i denna kammare. Jag hade som meddebattörer med samma synpunkter som jag på frågan – jag redovisade nämligen mina erfarenheter som personalchef under ett tiotal år – Nancy Eriksson och Astrid Kristensson. På motsatta sidan hade vi på den tiden Sven Aspling såsom företrädare för den narkotikaliberalism som hade härskat under större delen av 1960-talet och tyvärr nästan hela 1970-talet, ända tills vi bytte regering 1976. I dag kan man dess bättre konstatera en viss tillnyktring.

Strax efter denna debatt anslöt jag mig till RNS, dvs. Riksförbundet narkotikafritt samhälle. Där startade vi ett målmedvetet arbete för att tillsammans med professor Nils Bejerot få till stånd en förändrad och vettigare inställning till vad narkotikan betydde för samhället. Jag vill gärna ge en eloge i detta sammanhang till ordföranden i RNS under många år, förre socialdemokratiska riksdagsmannen Yngve Persson. Det är mycket hans förtjänst att vi lyckades bygga upp organisationen till den stadga som behövs för att vidta sådana undersökningar som de vi har gjort den här hösten och som nu tillsammans med material från Föräldraföreningen mot narkotika har redovisats för såväl utskottet som för kammarens ledamöter. Ove Rosengren, som är förbundsordförande i RNS och som också har erfarenheter från praktiskt arbete bl. a. i Hasselakollektivet, skriver i RNS tidning Narkotikafrågan i sin ledare att nu har RNS och FNM med hjälp av en av Lions bekostad SIFO-undersökning visat att 95 % av svenska folket anser att all icke-medicinsk hantering av narkotika skall vara olaglig.

Jag skulle också gärna vilja anföra några citat ur en appell, kan vi väl kalla det, som har tillställts kammarens ledamöter. I inledningen står det "Här ger vi svar på tal!". Det är Nils Bejerot, Ove Rosengren, socialsekreterare Ulrich Hermansson m. fl. som har utarbetat appellen. Den ger svar på några frågor som har varit uppe:

"Om missbruket kriminaliserades skulle den vårdsökande riskera att bli bestraffad om han eller hon erkände sitt missbruk. Detta skulle allvarligt försvåra samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande."

Detta har Ingvar Carlsson skrivit i proposition 1984/85:19.

Det här är fel, säger man. Socialtjänsten har, liksom sjukvården, tystnadsplikt och därmed ingen rapportskyldighet till polisen för annat än mycket grova brott. De flesta missbrukare är dock inte i behov av någon vård. För dem som då och då röker en pipa hasch skulle en lagstiftning ha en förebyggande effekt!

Och Gertrud Sigurdsen har bl. a. i Dagens Eko utropat: Skall vi sätta 15-åringar i fängelse!

Det svarar man också nej på. En 15-åring skall naturligtvis lämnas över till socialtjänsten för samtal, övervakning eller vård. Kommunala handlingsprogram, exempelvis sådana som finns i Upplands-Väsby kommun, visar hur

Narkotikapolitiken

åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede av missbruket. I dag finns det för många ungdomar inom kriminalvården därför att socialtjänsten *inte* har tagit sitt ansvar. Det behövs en lagstiftning som talar om, att all befattning med narkotika är olaglig. Då kunde föräldrarna slippa höra den kommentaren från socialbyrån, att vi kan ju inte göra någonting för att ert barn har rökt litet hasch.

Jag skulle också vilja ta upp en fråga som egentligen väldigt sällan berörs, och det är föräldrarnas situation. Den glöms bort! Föräldrar eller andra anhöriga till en knarkare bestjäls, de misshandlas och de trakasseras, och livet blir ett helvete för dem. De har också skäl att ställa anspråk på att samhället försöker skydda dem. Det gör samhället inte så länge man inte förklarar att all olovlig hantering av narkotika är *olaglig*.

Dock vill jag uttala min tillfredsställelse med och min glädje över att det i alla fall är så många i denna kammare – till skillnad från vad som var förhållandet för 12–13 år sedan – som står på en sund och vettig linje när det gäller hur man skall komma till rätta med missbruket. Jag vill gärna passa på att ge också förre socialministern Rune Gustavsson ett erkännande. Det var i stor utsträckning han som vände inställningen och som stödde professor Bejerot i strävandena att få förståelse för att vi inte kunde fortsätta med den låt-gå-politik som fördes mellan 1965 och 1975.

Till sist, herr talman! Thure Jadestig, Lars-Ingvar Sörenson, Sven-Gösta Signell, Bengt Silfverstrand och Grethe Lundblad har genom motioner och/eller pressuttalanden sagt sig vilja arbeta för att kriminalisera olovlig hantering av narkotika. Då väntar jag mig att ni också står för de uttalandena och röstar på reservation 3 till justitiekommitténs betänkande nr 12.

Anf. 72 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Ingemar Eliasson har i ett tidigare skede av debatten ställt en fråga. Hans inlägg gick ut på att vpk:s partistyrelse i ett yttrande över motioner till vpk:s förestående kongress skulle ha gjort ett uttalande som innebar att partistyrelsen stödde en form av utvidgad kriminalisering av narkotikamissbruk. Jag hade vid det tillfället inte replikrätt, och därför ber jag att få göra en klarläggande deklARATION i saken.

Partistyrelsens yttrande över motionerna har över huvud taget icke den innebörd som Ingemar Eliasson försöker antyda. Det finns en och annan röst inom vpk till förmån för kriminalisering och tvångsvård. Men det kan sägas öppet att den linjen kommer att bekämpas, och den kommer aldrig att få majoritet.

Vpk är ett arbetarrörelseparti, och vi står på socialtjänstens grund – den som vilar på frivillighetens princip och på aktning för medborgarens integritet. I ett parti som har sina rötter i arbetarrörelsen är den åskådningen självfallen och djupt förankrad.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitiekottets betänkande 12

Mom. 1 (samordning av insatserna mot narkotika)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 154 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl.

Mom. 3 (insatser inom kriminalvården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (kriminalisering av icke-medicinsk befattning med narkotika)

Först biträdades reservation 3 av Björn Körlof m. fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 74 av Thure Jadestig och Lars-Ingvar Sörenson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 152 för reservation 3 av Björn Körlof m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (uttalande om straffmätning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (gärningsformer i narkotikastrafflagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (tullundersökning av handväskor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (tullundersökning i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 8

Mom. 7 (bidrag från statens ungdomsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (kontraktsvård inom socialtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 154 för reservation 2 av Ingemar Eliasson m. fl.

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

Narkotikapolitiken

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

Mom. 13 (social- och sjukvårdens behandling av missbrukare)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 54 för reservation 3 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (nya boendeformer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning)

Utskottets hemställan bifölls med 315 röster mot 18 för reservation 5 av Inga Lantz.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 7

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (insatser i skolan mot missbruk såvitt avsåg resurser vid skolöverstyrelsen)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 137 för reservationen av Kerstin Göthberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 9

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1984/85:8 om allmän placeringsplikt och utlåningsreglering, m. m. (prop. 1984/85:84) samt

1984/85:9 om förnyelsefonder, m. m. (prop. 1984/85:86).

Anf. 73 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 8 och 9 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså finansutskottets betänkande 8 om allmän placeringsplikt och utlåningsreglering, m. m.

Allmän placeringsplikt och utlåningsreglering, m. m.

Anf. 74 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Vad vi nu skall diskutera dagen innan helgfriden lägrar sig över riksdagen är något som håller på att utvecklas till en skandal i det tysta. Visserligen har företrädare för de drabbade försäkringsinstituten och

AP-fonden hörts av i massmedia. Men de som saken verkligen gäller – blivande och nuvarande pensionärer samt försäkrings-sparare – lever nog i allmänhet i lycklig okunnighet om det slag som väntar dem.

Förslaget om skärpt placeringsplikt har ett nära samband med det stora budgetunderskottet och dess finansiering. Nobelpristagaren i ekonomi Milton Friedman sade en gång att det som kallas underskott är en form av beskattning. De som lägger fast budgetpolitiken skriver ut två slags skatter – sådana som verkligen kallas skatter och sådana som med en fin omskrivning kallas underskott.

Underskott är i praktiken offentliga utgifter, som man för dagen inte vill betala med skatteinkomster. I stället finansieras de med lån. En sådan upplåning är egentligen bara uppskjuten skatt. Och den skatt som så småningom skall betalas blir desto större, eftersom den också måste täcka räntekostnaden under mellantiden. Längre åtföljdes de snabbt stigande offentliga utgifterna av en motsvarande skärpning av skattetrycket. Sedan vi för några år sedan slog i skattetaket finansieras en betydande del av statsutgifterna med upplåning, dvs. uppskjuten skatt.

Under den senaste tiden har regeringen satsat hårt på en tredje modell, nämligen indragning av vinstmedel från näringslivet, som beroende på den ränteersättning som ges kan placeras in på en skala mellan tillfällig skatt och tvångslån. Den här dräneringen av likviditet i näringslivet strider mot regeringens uttalade avsikt att via hög lönsamhet få till stånd en utbyggnad av vår produktionsapparat. Men det ligger kanske utanför dagens debatt.

Den skall alltså handla om penningpolitiken och placeringsplikten. Trots att regeringen inte velat vidarebefordra kreditpolitiska utredningens förslag till en liberalisering av kreditmarknaden i form av proposition till riksdagen, har i praktiken det stora budgetunderskottet och statens växande behov av upplåning framtvingat en marknadsanpassning. Riksgäldskontoret har introducerat nya låneinstrument i form av statsskuldsväxlar och riksobligationer, vilka emitteras till marknadsränta. Bankerna tvingas inte längre via likviditetskrav att placera större delen av sin inlåningsökning i prioriterade obligationer till räntor under marknadsnivå. Statens växande lånebehov har skapat förutsättningar för en livaktig penningmarknad, och även den långa kapitalmarknaden börjar visa vissa livstecken.

Denna av yttre omständigheter framtvingade förskjutning av kreditpolitiken i marknadsmässig riktning bröts dock plötsligt i somras. Till följd av en uppgång i den internationella räntenivån och ett därav orsakat svenskt valutautflöde måste diskontot och straffräntan höjas. I samband härmed skärptes placeringsplikten för försäkringsinstituten, och den utvidgades till att omfatta även AP-fonden. Men det var inte dessa åtgärder som i sig var så utmanade, utan det var beslutet att räntan på prioriterade obligationer skulle ligga kvar på 11 %, trots att den långa marknadsräntan vid det tillfället var ca 14 %.

I både propositionen och finansutskottets majoritetsskrivning görs det försök att förklara bort den räntediskriminering detta innebär gentemot försäkringsinstituten. Det vänligaste som kan sägas om denna argumentation

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

är att den vittnar om okunnighet. Stöd för en sådan tolkning i positiv anda får man också av det uttalande som görs om att den långa räntan på en oreglerad obligationsmarknad skulle vara lägre än vad räntan på andrahandsmarknaden nu är. Det innebär ju faktiskt ett medgivande av att den nuvarande kreditregleringen driver upp räntenivån på marknaden.

De ändringar i den kreditpolitiska lagstiftningen som nu föreslås får en lång rad olyckliga verkningar. Rent allmänt är det naturligtvis inte bra med täta och plötsliga förändringar av regelsystemet mitt under ett kalenderår med delvis retroaktiv verkan. Försäkringsinstituten har alla skäl att reagera mot att de bestraffas för dispositioner som när de vidtogs var fullt tillåtna. En väl fungerande kreditmarknad förutsätter i likhet med andra marknader att de spelregler som gäller är något så när stabila.

Det nya systemet med bruttokvoter betyder att de prioriterade obligationerna skall förvärfvas direkt från emittent. Det innebär att placeringsplikten får formen av en inköpsplikt och att kapitalmarknadsinstituten påtvingas en mäklarroll, där de visserligen fritt kan sälja sina nyköpta obligationer, men då med stor förlust. Systemet får snedvridande effekter, eftersom endast vissa försäkringsinstitut åläggs placeringsplikt, medan t. ex. banker och även icke-finansiella företag med god likviditet kommer undan. Det blir även en snedvridning av konkurrensförhållandena inom försäkringssektorn, eftersom mindre bolag av praktiska skäl inte omfattas av regleringen. Fler av dessa är i Sverige verksamma utländska bolag, och det blir f. ö. också lönande att flytta försäkringsverksamhet utomlands.

Tvånget att placera i obligationer med kraftigt nedreglerad ränta fungerar i realiteten som ett slags skatt. Den träffar i första ledet kapitalmarknadsinstituten, men övervältras av dem till försäkringstagare och pensionärer. För försäkringsbolagens del blir effekten att återbäringen till försäkringsspartagarna minskar. Den lägre avkastning för AP-fonden som blir följderna måste uppvägas med högre ATP-avgifter, vilket drabbar både arbetsgivare och löntagare och därmed minskar basen för statens övriga inkomster.

Detta visar att det inte går att trola bort en del av räntekostnaden för statsskulden. Den kanske kan döljas, och den kanske kan skjutas något på framtiden, men den dyker ofrånkomligt upp någon annanstans i ekonomin. Det är likaledes ofrånkomligt att en reglering av detta slag medför effektivitetsförluster, liksom man kan räkna med att en reglering alltid föder nya regleringar.

Herr talman! Det är inte bara försäkringstagare och finansfurstar som protesterar mot den allvarliga marknadsstörning som den skärpta placeringsplikten innebär. Det gör också så allsidigt sammansatta organ som styrelserna för AP-fonden och SPP. AP-fondens styrelser framhåller i sitt i propositionen och utskotts betänkandet refererade remissyttrande att den kostnad som övervältras på löntagare och företag kan uppskattas till drygt 3 miljarder kronor per år, vilket motsvarar ett nuvärde av nära 2 miljarder kronor. Styrelsen för Svenska industritjänstemannaförbundet har till riksbanken skrivit "att tillämpningen av reglerna om placeringsplikt numera i praktiken innebär en beskattning – dock inte beslutad i riksdagen – av det

långsiktiga försäkringsparandet i SPP. Beskattningen drabbar den pensionering, som industrins tjänstemän och arbetsgivare träffat avtal om.”

Sveriges arbetsledareförbunds styrelse har i en skrivelse till finansutskottet uttalat stor oro över att medlemmarnas kollektivavtalade pensionsförmåner äventyras. Förbundet reagerar kraftigt mot att riksbanken genom den föreslagna lagändringen skulle ges möjlighet att styra ytterligare pensionssparande till lågräntabla stats- och bostadsobligationer.

Skärpningen av placeringsplikten syftar inte bara till att minska statens räntekostnader för statsskulden. Den har också ett tydligt samband med inflationen. Långt i förväg kommenderade finansministern ned prisstegringen i år till 4 %. Visserligen har han haft föga framgång, men ändå har regeringen på nytt beslutat om inflationen för nästa år, som då skall bli 3 %. Med ett så resolut handlande och så raka besked är det förstås förargligt att inte ränteläget anpassar sig nedåt på motsvarande sätt. Det kan ju inge någon uppfattningen att marknaden inte riktigt tror på finansministerns förmåga att med ord betvinga inflationen.

Om man utgår från de uppställda inflationsmålen, är naturligtvis realräntan mycket hög, eller bortåt 10 %. Men jämfört med den *faktiska* inflationen är läget på intet sätt anmärkningsvärt. Dagens realränta på 4–5 % motsvarar i stort sett nivån i andra länder och förklaras naturligtvis här liksom där av det statliga behovet av lån för att finansiera budgetunderskottet.

Under större delen av 1970-talet var realräntan negativ, men då var det inte tal om att staten skulle betala ut särskild kompensation åt kapitalmarknadsinstituten och bakom dem försäkringsparare och pensionärer. Därför är det inte mer än rätt att dessa får tillgodogöra sig den positiva realavkastning som nu uppkommer.

I den moderata motionen ställdes frågan, varför statsmakterna inte accepterade försäkringsbolagens erbjudande för något år sedan om ett stort statslån till 3,5 % real avkastning. Det har visat sig både här hemma och utomlands att räntan utvecklas med en viss eftersläpning till inflationen. Under perioder av stigande inflationstakt blir realräntan låg eller rent av negativ. Men när prisstegringen sedan avtar, dröjer sig räntan kvar på sin höga nivå. En sådan utveckling återfinns i flera av de västliga industriländer som till skillnad från Sverige lyckats markant nedbringa sin inflationstakt under senare år.

Enligt vår mening finns det starka skäl att i den situation vi nu befinner oss ompröva formerna för statens upplåning och dra den i längden ofrånkomliga slutsatsen att denna måste ske på marknadsmässiga villkor. Därvid finns det skäl att överväga förändringar som skulle göra det möjligt för realräntan att följa med inflationstakten ner, om kampen mot prisstegringen blir framgångsrik.

Men regeringen väljer i stället att följa sin så omhuldade skattehöjarlinje. Vpk, LO och den socialdemokratiska partikongressen har alla uttalat sig positivt om något slags realränteskatt. Kjell-Olof Feldt talade sig nyligen i en intervju i Dagens Industri varm för tanken och tyckte mena att motstånd mot en realränteskatt närmast vore omoraliskt. Därmed har finansministern,

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

sent omsider, gett sitt svar på den fråga han lämnade obesvarad i en interpellationsdebatt med mig för en dryg månad sedan.

Herr talman! I stället för att införa skärpta regleringar och nya skatter vill vi moderater liberalisera kreditmarknaden. När frågan om förlängning av den kreditpolitiska lagstiftningen förra hösten behandlades i riksdagen, förordade vi en övergång till en mer marknadskonform ordning från det nu instundande årsskiftet. I en partimotion under allmänna motionstiden i år följde vi upp denna linje med att kräva att ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta ej skulle genomföras.

Vi är i dag ännu mer övertygade än någonsin om att skärpt placeringsplikt och utlåningsreglering för försäkringsbolagen inte löser problemen med finansieringen av den växande statsskulden. Det blir nödvändigt att ta marknaden till hjälp, även om de synliga kostnaderna därmed kortsiktigt kan bli något högre. Den stora fördelen är att man på detta sätt undviker de snedvridningar och effektivitetsförluster som annars blir följden.

I det långa loppet finns det inget annat sätt att få ned räntenivån, såväl nominellt som reallt, än att kraftigt reducera budgetunderskottet. Som det numera ser ut i den svenska ekonomin måste det ske genom utgiftsnedskärningar och inte genom skattehöjningar. Därtill blir det nödvändigt att avreglera olika marknader, inte minst kreditmarknaden. Det förslag kreditpolitiska utredningen lade fram för några år sedan är fortfarande aktuellt, varför någon ny översyn av formerna för statsupplåningen inte är påkallad.

Jar yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 5 till finansutskottets betänkande nr 8.

Anf. 75 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande 1984/85:8 behandlas ett förslag till ändring av lagen om kreditpolitiska medel. Det innebär att den allmänna placeringsplikten i form av totalkvot kan användas också på försäkringsbolag och AP-fonderna.

Vid behandlingen i finansutskottet har vi funnit det önskvärt att låta lagrådet granska om den föreslagna ändringen i lagen är förenlig med 2 kap. 18 § regeringsformen om egendomsskydd.

Lagrådet tar inte ställning till detta, utan hänvisar till att det är riksdagens sak att pröva huruvida utvecklingen i praxis blivit sådan att behov föreligger av ändrad eller ny lagstiftning. Med andra ord är frågan om ändring av lagen om kreditpolitiska medel en rent politisk fråga, enligt lagrådet.

Det kan råda delade meningar om detta, men i sak anser vi från reservanternas sida att man äventyrar försäkringstagarnas och de framtida pensionärernas räntabilitet på insatta pengar genom att införa allmän placeringsplikt på AP-fonderna och försäkringsbolagen. Om utvidgningen av den allmänna placeringsplikten är förenlig med den tidigare nämnda paragrafen om egendomsskydd i regeringsformen vill vi låta vara osagt.

Som Svenska sparbanksföreningen har framhållit i sitt remissyttrande är det nödvändigt att bostadsfinansiering och statsupplåning tryggas genom att det finns bestämmelser om prioriterad upplåning för försäkringsbolag och

banker. Men dessa bestämmelser bör vara av undantagskaraktär och användas i de fall då marknaden inte köper de utställda prioriterade obligationerna.

Kravet på placeringsplikt bör inte innebära att banker och försäkringsbolag tvingas köpa prioriterade obligationer till överpris för att subventionera den prioriterade upplåningen. Prioriteringen bör således avse volymen och inte räntor eller andra villkor på obligationerna.

Majoriteten i finansutskottet tillstyrker propositionen med motiveringen att man, som det heter, vill tillgodose statens, bostadsbyggandets och jordbrukets behov av långsiktigt kapital. Motiven för dagens tillämpning av placeringsplikten är uppenbar. Den skall tjänstgöra som ett medel för att minska statens ränteutgifter. Detta är, herr talman, något helt annat än det som placeringsplikten tidigare var tänkt att vara. Den skulle generellt hålla nere den långa räntan för bostadsbyggande och jordbrukets kapitalförsörjning.

Reservanterna delar AP-fondsstyrelsernas uppfattning att detta är en orimlig räntepolitik. Kostnaderna för att reducera statens ränteutgifter får i det första steget betalas av olika försäkringsinstitut, men kostnaderna får sedan i sista hand bäras av försäkringstagarna.

Centern har i utskottet i en reservation pekat på, att med de förändringar som har skett under de senaste åren i statens upplåningspolitik, med bl. a. avreglering av kreditmarknaden, blir det svårt att vidmakthålla ett system med prioriterade obligationer på det sätt som man hittills har gjort. Av den anledningen menar vi att det behövs en skyndsam översyn av formerna för upplåning från de placerare som är underkastade placeringsplikt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 76 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det förslag om ändrade regler i fråga om placeringsplikt, som riksdagen nu skall behandla, är en förtäckt metod att komma till rätta med en del av det stora underskottet i statsbudgeten. Den verkliga innebörden av förslaget är att försäkringsbolagen och AP-fonden åläggs att låna ut pengar till staten till lägre ränta än gällande marknadsränta.

Det är föga förvånande att förslaget har väckt häftig kritik från försäkringsbolag, pensionsinrättningar och styrelserna för AP-fonden. Av särskilt intresse är det yttrande som de tre fondstyrelserna för allmänna pensionsfonden avgivit. Detta yttrande finns intaget i propositionen från s. 22 och framåt. Fondstyrelserna påpekar att en minskning av budgetunderskottet, som i och för sig kan åstadkommas genom tillämpning av den nya placeringsplikten, inte representerar en äkta besparing i den mån den övervältras på AP-fonden och därigenom kan föranleda högre ATP-avgifter än de som hade varit nödvändiga med en annan politik. Med utgångspunkt i de beräkningar av kapitalflödena som görs av AP-fonden kommer AP-fonden fram till att det årliga intäktsbortfallet till följd av den föreslagna förändringen uppgår till 495 milj. kr. Summan av intäktsbortfallet blir 3,2 miljarder kronor, vilket motsvarar ett nuvärde på 1,8 miljarder kronor.

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

Skulle tillämpningen av den föreslagna placeringsplikten gälla under en längre tid, blir självfallet intäktsbortfallet väsentligt större. AP-fonden skriver följande:

”Eftersom placeringspliktens effekt är att minska AP-fondens intäkter och sänka statens utgifter kan den ekonomiskt likställas med en beskattning av fondkapitalet.

Den planerade utvidgningen av placeringsplikten leder enligt fondstyrelsernas mening till en orimlig räntepolitik. Kostnaden för den aktuella åtgärden kommer att få bäras av AP-fonden men också av andra, exempelvis försäkringsbolag. Genom höjda ATP-avgifter kommer då kostnaden för åtgärden att övervältras på löntagare och företag.”

Jag kan helt instämma i dessa synpunkter från AP-fondens styrelser. Den föreslagna åtgärden är en tvångsmässig omfördelning mellan olika grupper i samhället, och den minskar inte i någon rimlig mening underskottet i statsbudgeten. AP-fondens intäkter kommer att minska, och om man vill leva upp till gjorda pensionsåtaganden inom ATP-systemet blir det nödvändigt med en större höjning av ATP-avgiften än vad som eljest hade behövts. I annat fall utgör den föreslagna åtgärden ett rent hot mot framtida pensionsåtaganden. Regeringen har inte i motiveringarna till det aktuella förslaget på ett klart sätt redovisat vare sig syftena med åtgärden eller de faktiska effekter som förslaget kommer att leda till.

Också försäkringsbolagens lönsamhet och därmed deras möjligheter att stå för gjorda åtaganden, t. ex. i pensionshänseende, beskärs genom det aktuella förslaget. Det torde vara uppenbart att detta får konsekvenser för försäkringstagarna. På samma sätt som man för AP-fondens del sannolikt kommer att få räkna med högre avgifter än eljest, kommer man för SPP:s och för försäkringsbolagens del att få räkna med en minskad återbäring till spararna. I slutänden blir det nuvarande och blivande pensionärer som får bära kostnaden för det här förslaget.

I en skrivelse till finansutskottet från Sveriges arbetsledareförbund framhålls att den föreslagna ändringen kan komma att äventyra förbundets medlemmars möjligheter att få sina pensionsförmåner tryggade. Huvuddelen av Arbetsledareförbundets medlemmar har nämligen tillförsäkrats pensionsförmåner genom sparande knutet till SPP. Genom att den vidgade placeringsplikten nu föreslås gälla även SPP, kommer möjligheterna att förverkliga pensionsåtagandena att bli mindre. Kostnaderna för SPP blir högre, ränteintäkterna på kapitalet blir lägre. Det är då förståeligt att styrelsen för Sveriges arbetsledareförbund på det här viset kraftigt reagerar mot det aktuella förslaget.

Det är alltså en ganska omfattande kritik som nu riktas mot att statsmakterna, regering och riksbank, på det här viset söker styra över en del av de medel som finns fonderade för framtida pensioner till statskassan, för att täcka budgetunderskottet. Om regeringen hade fört en stramare finanspolitik och visat en större förmåga till besparingar i de offentliga utgifterna, hade ett förslag av den här arten aldrig behövt se dagens ljus. Tyvärr tycks vi alltför lätt få sväva i okunnighet om regeringens eventuella planer på saldoför-

bättrande åtgärder i statsbudgeten.

De borgerliga partierna har i en gemensam reservation avvisat det aktuella förslaget. Utöver vår kritik mot att man på detta förtäckta sätt berövar pensionärerna en del av deras kommande förmåner riktas vår kritik mot de snedvridande effekter som systemet medför. Endast vissa försäkringsinstitut åläggs den nya placeringsplikten. Vissa högljudda, icke-finansiella företag berörs över huvud taget inte. Utländska försäkringsbolag måste av naturliga skäl ställas utanför, och också vissa mindre bolag ställs utanför placeringsplikten. Detta kan komma att påverka försäkringsmarknaden på ett osunt sätt. Det kommer att bli mera lönande att förlägga försäkringsverksamhet utomlands, och man kan komma att tjäna på att splittra verksamheten på flera mindre enheter.

Herr talman! Man kan aldrig på det sätt som här har skett ersätta behovet av en stram finanspolitik med ändrade placeringsregler och ålägganden för försäkringsinstitut av olika slag. Ideliga ändringar i förutsättningarna för kreditinstitutens och försäkringsbolagens verksamhet leder också till störningar på marknaden.

Jag har stor förståelse för dem som kritiserar de ideliga regeländringarna och som vänder sig mot att förutsättningarna för verksamheten därmed förändras med korta mellanrum. Det finns, som vi har uttryckt det i folkpartimotionen, förvisso ett behov av stabila spelregler på kreditmarknaden. Även av det här skälet bör det nu aktuella förslaget avvisas.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 3 och 5, som är fogade till finansutskottets betänkande nr 8.

Anf. 77 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Den svenska statsskulden har ökat utomordentligt snabbt sedan 1976. Den 1 juli 1976 uppgick vår totala statsskuld till 77 miljarder. Vid halvårsskiftet i år hade den stigit till 483 miljarder. Den mycket kraftiga tillväxten i statsskulden har ställt stora krav på kreditpolitiken. I stort sett får man säga att riksgäld och riksbank varit framgångsrika när det gäller att lägga upp upplåningen så att den i relativt stor utsträckning kommer att hamna utanför banksystemet. Det har lett till att ordinär kreditgivning inom bankerna inte störts och till att ökningen i penningmängden kunnat hållas under kontroll. Detta har också gett till resultat att vi nu börjat få ned inflationen, trots den stora statsskulden och trots de betydande budgetunderskott som vi ärvt från de borgerliga åren.

Märkligt nog har också riksgäld och riksbank lyckats föra kreditmarknaden, och då särskilt obligationsmarknaden, mer i riktning mot en fri marknad med mindre avreglering – mer av en genuin marknad än vi kanske någonsin haft i vårt land. Instrument härför har varit statsskuldväxlar och riksobligationer. Man började med statsskuldväxlar redan under maj och juni 1982 under den gamla mittenregeringens tid. Men det är först nu under den nya socialdemokratiska eran som vi fått riktig fart på obligationsmarknaden. Ett viktigt instrument har varit de riksobligationer som började utges hösten 1983, och där stocken av utelöpande obligationer nu uppgår till 37 miljarder.

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

Om vi skall kunna finansiera den stora statskulden och trygga kreditförsörjningen för bostäder och lantbruk, behöver vi använda alla de medel som finns tillgängliga. Vi har en lång tradition i vårt land, som går tillbaka till 1950-talet, av att arbeta med prioriterade obligationer. Vi bör då också komma ihåg att bland de prioriterade obligationerna finns obligationer utgivna också av hypoteksbanken för att finansiera jordbrukskrediter. Enbart för detta ändamål ges det ut obligationer till ett värde av 1,5 miljarder om året.

Genom olika metoder, i vissa fall rekommendationer och frivilliga överenskommelser, genom likviditetskvoter och genom placeringsplikt, har staten också förmått banker, AP-fonder och försäkringsbolag att placera medel i de prioriterade obligationerna. Under tiden från mitten av 1960-talet till mitten av 1970-talet var statens egen upplåning i form av prioriterade obligationer relativt begränsad. Under tio år, från den 1 juli 1965 till den 30 juni 1975, lånade staten upp i genomsnitt 2,2 miljarder om året eller 22,8 miljarder totalt. Riktig snurr på den här verksamheten blev det först när de borgerliga kom till makten 1976. På kort tid tudubblade de upplåningen i prioriterade statsobligationer i förhållande till vad den var under den socialdemokratiska tiden. Totalt lånade de borgerliga under fem år, från den 1 juli 1977 till den 30 juni 1982, inte mindre än 118 miljarder genom att prångla ut prioriterade statsobligationer för i genomsnitt 24 miljarder varje år. Det ligger, herr talman, något av ironi och mycket av politiskt sprängstoff i dessa siffror, eftersom de borgerliga i allmänhet, och moderaterna i synnerhet, excellerar numera i verklighetsflykt. Det var riktigt rörande att höra Lars Tobisson i sitt inledningsanförande tala om att man plötsligt fick en stor upplåning. Plötsligt fick man en enorm expansion i vår statsskuld. Han talade inte närmare om orsakerna till detta. Han brydde sig inte ens om att datera när denna plötsliga expansion satte fart. Men så enkla trick går inte. Vi vet alla att det var under de borgerliga åren som vi fick denna fantastiska expansion. Nu försöker man från borgerligt håll att ägna sig åt en total historielöshet. Man vill inget minnas. Ändå var det så att de borgerliga under sin regeringstid drev en politik som gick stick i stäv mot vad ni i dag försöker tala för här i kammaren. Man kan fråga sig: Vad är orsaken till denna totala minnesförlust?

Centerns uppträdande i denna fråga är ett kapitel för sig. De vill både ha kakan och äta upp den. Det går inte. Man måste fråga Rolf Rämgård: Hur är det egentligen? Är ni för eller emot att hypoteksbanken får utfärda prioriterade obligationer till ett värde av 1,5 miljarder om året som sedan får användas för att skapa billiga krediter för jordbruket? Jag tror att det är många, både i och utanför denna kammare, som skulle uppskatta ett klart svar på den frågan.

Att frågan om placeringsplikt blivit en politisk stridsfråga just i år har sin speciella bakgrund. I sin strävan att liberalisera den svenska kreditmarknaden avskaffade riksbanken i följd kravet på likviditetskvoter för bankerna. Det påverkade i sin tur försäkringsbolagen. Tidigare hade de varit ålagda att ha vissa nettokvoter av prioriterade obligationer. Det innebar att de vid vissa

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

tidpunkter, i första hand vid årsskiftena, var tvungna att redovisa att de innehade en viss stock med prioriterade obligationer. Genom att bankernas likviditetskvoter upphörde kunde försäkringsbolagen kortsiktigt förvärva eller t. o. m. låna obligationer från bankerna för att uppfylla det formella kravet på obligationsinnehav. Samtidigt började vi, på grund av riksbankens reformverksamhet och riksgäldskontorets arbete, att få en livlig andrahandsmarknad på obligationer. Inte minst var detta riksobligationernas förtjänst. Det innebar att vi för första gången fick en andrahandsmarknad i obligationer och en etablerad ränta, där den effektiva räntan på riksobligationer tenderade att utgöra ett slags norm.

Detta är bakgrunden till de svårigheter att placera prioriterade obligationer som har uppstått i år. Ur strikt profitsynpunkt kan man kanske förstå försäkringsbolagens sätt att agera. Samtidigt står det tämligen klart att det med de stora upplåningbehov som finns och de höga realräntor som förekommer knappast är möjligt att på kort sikt avhända sig det finansieringsinstrument som användningen av prioriterade obligationer utgör. Men även detta instrument söker riksbanken att bruka i så marknadsmässiga former som möjligt.

Tidigare – inte minst under de borgerliga åren – utformades placeringsplikten med hjälp av s. k. nettokvoter. Det innebar att försäkringsbolagen måste ha en viss stock av prioriterade obligationer. Nu utformar i stället riksbanken kvoterna som s. k. bruttokvoter, vilket gör att försäkringsbolagen enbart behöver förvärva en viss kvot från emittenten, dvs. i princip från riksgäldskontoret. De måste så att säga tillfredsställa flödesaspekten, men är sedan fria att disponera sitt obligationsinnehav som de vill. Därför blir de också fria att välja den portföljsammansättning som de själva önskar.

Allt detta gör att riksbankens strävan mot en marknadskonform upplågning av statsupplåningen fortsätter. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 8 i alla delar.

Innan jag slutar skall jag i alla fall komma fram till den verkliga politiska substansen i den debatt som vi för i dag. Den har att göra med bristen på enhet mellan liv och lära på den borgerliga kanten. Här i opposition kritiserar ni våldsamt regeringens politik och lovar guld och gröna skogar, vilket i detta fall betyder en helt fri kapitalmarknad. Det går bra, därför att ni kan förlita er på att de löftena aldrig skall behöva konfronteras med verkligheten. Men en gång satt ni där ute i verkligheten och tvangs ta ansvar för upplåningspolitiken. Vilken politik bedrev ni då? Jo, en politik som gick stick i stäv mot den som ni i dag förordar från talarstolen.

Vilka var det egentligen som först av alla tvangs tillämpa 1974 års lag om placeringsplikt? Jo, eftersom minnet tycks svika er skall jag tala om att det var den andra borgerliga trepartiregeringen som 1980 tvangs till det. Den regeringen tvingade dessutom försäkringsbolagen att köpa obligationer som gav en negativ avkastning, eftersom inflationen vid denna tidpunkt var mycket hög.

Nu får försäkringsbolagen däremot en mycket god real avkastning på sina obligationer. Därför är det litet tröttsamt att här bevittna de krokodiltårar

Tisdagen den
18 december 1984

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

som gråts på den borgerliga kanten, när man trots allt har realräntor även på de prioriterade placeringarna som ligger runt 4 %, vilket historiskt sett är oerhört högt.

Det kan inte hjälpas – frågan måste ställas: Kan herrar Tobisson, Molin och Rämgård förneka att det var de borgerliga regeringarna som tvangs till en prioriterad upplåning i en så stor skala som aldrig tidigare hade förekommit och som vi inte heller nu har kommit i närheten av? Kan ni förneka att det var ni som 1980 för första gången tvangs sätta 1974 års lag om placeringsplikt i sjön?

Till slut till herr Rämgård: Är centern egentligen för eller emot en prioriterad upplåning till jordbruket?

Jag tror att det är många med mig som skulle önska klara svar på dessa frågor.

Anf. 78 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Bo Södersten gjorde en av sina vanliga rundmålningar. Här är inte rätta tillfället att gå in på orsakerna till att ekonomin var så bedrövlig som den var när de borgerliga partierna tog över 1976.

Jag måste än en gång säga att jag finner det orimligt att dessa borgerliga regeringar ges hela skulden för den stora statsupplåningen och för den snabbt växande ränteposten. Fakta är följande.

Hösten 1982 var statsskulden 330 miljarder. Den hade under de sex åren vuxit från 80 miljarder, dvs. med 250. Sedan socialdemokraterna återkom till regeringsmakten har den stigit från de 330 till över 550 miljarder. Det är alltså en takt på 100 miljarder om året, mot drygt 40 miljarder under de sex borgerliga regeringsåren. Tror Bo Södersten att de senast lånade 220 miljarderna på något sätt skulle kunna undgå att dra några räntekostnader?

Det går inte att hänvisa till att prioriterade obligationer är en gammal företeelse. När de introducerades hade man en helt reglerad kreditmarknad, där systemet med prioritering syftade till att bereda utrymme för statens, bostadssektorns och jordbrukets upplåning. Räntan låg aldrig mer än några promille under marknadsräntan, och det motiverades med den stabilitet som låntagarna, åtminstone på den tiden, ansågs representera.

Efter den marknadsanpassning som har kommit till på senare tid, inte på grund av socialdemokraternas önskningar utan därför att den stora statsskulden har framtingat denna omorientering, är det tydligt att syftet med att reglera de obligationer som skall säljas till kapitalmarknadsinstituten är att hålla nere statens räntekostnader. Detta demonstreras av att när räntekuppen gjordes i somras låg den långa marknadsräntan ungefär tre procentenheter över det pris som offererades.

Det hjälper inte heller att tala om bruttokvoter och att det skulle betyda någon lindring. De demonstrerar desto tydligare vilka kapitalförluster som försäkringsbolagen gör när de visserligen får sälja de nyköpta obligationerna men då till rejäla förluster, jämfört med det pris de tvingas betala till staten.

Bo Södersten är ju ekonom, och jag skall ställa en fråga till honom: Tror

Bo Södersten att man kan trola bort kostnader för statsupplåningen med regleringar och nya skatter?

Anf. 79 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Bo Södersten frågade mig var vi i centern egentligen står i den här frågan. Det framgår av den reservation som jag och Britta Hammarbacken har fogat till finansutskottets betänkande 8. Vi konstaterar, i likhet med dem som sysslar med de här frågorna dagligen, nämligen riksgäldskontoret och riksgäldsdirektören, att det blir svårt att upprätthålla två räntenivåer i framtiden, i synnerhet då ränteskillnaden blir så stor på de olika nivåerna som den är i dag. Den skillnaden tenderar att öka ytterligare.

Därför har vi sagt att vi snabbt måste se över detta för att hitta andra former för att finansiera underskott och utgivning av obligationer. Vi har tidigare, som framhållits av Lars Tobisson, haft en reglerad marknad där krediter först har skaffats till bostadsbyggandet och till jordbrukets kapitalförsörjning. Det har ju fungerat. Men i ett läge där underskottet är kraftigt och statsupplåningen stor kan man inte gå på i ullstrumporna, utan vi måste ändra formen för upplåning och placering av statspapper.

Anf. 80 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Bo Södersten valde det här tillfället för att upprepa några av de myter som socialdemokraterna använder sig av i den ekonomisk-politiska debatten. Det gäller först resonemanget om vad som förklarar det stora budgetunderskottet. Där är sanningen den, att om man väljer en annan utgångspunkt, före 1976, kan man finna att budgetunderskottet då var större. Dessutom fick vi det största budgetunderskottet budgetåret 1982/83, huvudsakligen till följd av de åtgärder som den nya socialdemokratiska regeringen vidtog fr. o. m. oktober 1982.

Den andra myten är att socialdemokratin sedan regeringsskiftet på något sätt skulle varit framgångsrik i inflationsbekämpningen. Så förhåller det sig inte. Inflationen i Sverige har tvärtom alltsedan regeringsskiftet 1982 legat högre än i jämförbara länder i industrivärlden. Nu, herr talman, är den diskussionen för min del avslutad med detta. Jag tänker inte fortsätta någon debatt – varken med Bo Södersten eller med Kjell-Olof Feldt. Jag vill bara konstatera att det är samma myter som upprepas från talarstolen i dag som vid tidigare tillfällen.

Sedan är det så, Bo Södersten, att likviditetskvoterna för bankerna avskaffades för inte så länge sedan, och man införde systemet med riksobligationer. Nu säger Södersten att man måste motverka följderna av detta genom ändrade regler i fråga om placeringsplikt. Det är klart att de som är verksamma inom AP-fonderna och försäkringsbolagen i hög grad känner av ryckigheten i åtgärderna från regeringens sida. Jag sade i mitt anförande att man måste ha förståelse för dem som känner behov av fasta spelregler på det här området.

Det här förslaget går i all enkelhet ut på att man skall klara en del av det stora budgetunderskottet i statsbudgeten genom att AP-fonder och försäk-

*Allmän placerings-
plikt och utlånings-
reglering, m. m.*

ringsinstitut skall få lägre ränta på sin utlåning än marknadsräntan. Det är den enkla innebörden. Effekten av det kan bli två saker. Det kan innebära att instituten måste öka sina intäkter. Det går litet lättare för AP-fonden som kan se till att höja ATP-avgiften. Det är inte fullt så lätt för t. ex. SPP, som inte utan vidare kan öka intäkterna eftersom man inte har någon beskattningsrätt, utan där får man naturligtvis tumma på sina pensionsutfästelser. Det är därför jag har sagt att detta förslag innebär att man på ett förtäckt sätt vältrar över en del av ansvaret för att klara budgetunderskottet från riksdag och regering till pensions- och försäkringstagare. Det hade varit snyggt om man velat redovisa detta öppet, och det hade också varit snyggt om regeringspartiets talesman hade gått in i den debatten och förklarat för försäkringstagare och pensionärer i det här landet, att nu kommer ni att få vara med och betala en del av budgetunderskottet, därför att vi, socialdemokraterna, inte har orkat göra de besparingar som behövs för att klara underskottet i statsbudgeten.

Anf. 81 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! När jag hör borgerlighetens företrädare här kommer jag att tänka på några ord av 1600-talsförfattaren La Rochefoucauld. Han skrev i en av sina maximer: Alla klagar över sitt dåliga minne, men ingen klagar över sitt dåliga förstånd.

Jag skall inte uttala mig om herrarnas förstånd, men det är uppenbarligen så, att minnet är mycket bristfälligt. Ingen av er har kunnat svara på de ändå mycket enkla frågor som jag ställde och som har högsta relevans för diskussionen. Låt mig därför göra en påminnelse.

Hur såg saker och ting ut under de borgerliga åren? Jo, när ni 1980 började tillämpa lagen om placeringsplikt, låg inflationen och pendlade mellan 13 och 15 %. I augusti 1980 var den uppe i 15,5 %. Samtidigt var räntan på de prioriterade obligationerna mellan 11 och 12 %. Det här innebar alltså att realräntan hela tiden var negativ.

Det är verkligen inte att undra på att ni då måste börja tillämpa den här tvångslagstiftningen. Vad innebär det för de pensionärer som ni nu ömmar så förfärligt för? Jo, ni var verkligen de som fullständigt skamlöst drog pengar av dessa personer, genom att se till att vi hade negativa realräntor och därigenom alltså fick en negativ avkastning också på pensionskapitalet.

Hur ser det ut i dag? Jo, i dag har vi höga realräntor. Det är så att pensionsstiftelser och försäkringsbolag aldrig någonsin har haft en så hög real avkastning på sina medel som de har i dag. Sedan kan vi naturligtvis önska att avkastningen skulle vara ännu högre. Men om man sätter in sakerna i ett helhetssammanhang tror jag man inser, att det också är andra ting som måste tas in i bilden. Vi har givetvis från socialdemokratiskt håll inte förnekat, att placeringsplikten också är ett medel för att ta hänsyn till statens, till jordbrukets, till bostadsförsörjningens behov av kapital. Det är en självklarhet. Men det befängda i er ansats är att ni försöker att helt förneka verkligheten. Ni försöker att helt bortse från de problem som finns. Därför saknar ni också totalt trovärdighet i er framställning på den här punkten.

Anf. 82 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Bo Södersten tillförde inte debatten om placeringsplikten något nytt. Jag har dessutom erfarit att finansministern avstår från att gå upp i debatten. Jag tänkte därför återkomma till den fråga som finansministern även förra gången vägrade att beröra i en debatt med mig. Och jag kan göra det på ett sätt som kanske indirekt ger Bo Södersten svar när det gäller hans bryderier.

Det man brukar åberopa i detta sammanhang är utvecklingen i Danmark, där det nu införts en realränteskatt. Då skall vi komma ihåg att det har skett mot bakgrund av mycket mer extrema förhållanden än vad som har gällt i Sverige. När den socialdemokratiska regeringen i Danmark såg sig tvungen att avgå hösten 1982 och lämna plats för en borgerlig koalition under konservativ ledning var ekonomin så körd i botten och framtidstron så dålig, att räntan på statens obligationer rusat upp till 22 %. Sedan dess har den borgerliga regeringen Schlüter fört en framgångsrik ekonomisk politik, som t. ex. pressat ned inflationstakten under den i Sverige. Obligationer till 22 % ränta får då en real avkastning på ca 17 %. Det uppkommer väldiga värdestegringar, som verkar störande på det ekonomiska saneringsarbetet.

I Sverige har vi aldrig varit så illa ute som Danmark på Anker Jørgensens tid. Vad Bo Södersten än må säga om det borgerliga vanstyret förde det aldrig upp obligationsräntan över 20 %.

Att nu i efterhand, som skett i Danmark, ändra på villkoren i ingångna avtal – vilket det här rör sig om – är alltid otrevligt. Men måste det görss tycker jag faktiskt att det är värre att göra det på det smygande sätt som regeringen ger prov på genom skärpningen av placeringsplikten: Man får ju ett tillstånd av rättslöshet när man kan, som det har visat sig, ändra villkoren under löpande verksamhetsår och faktiskt med retroaktiv verkan. Då är det faktiskt rakare och öppnare att tala om vad man gör genom ett förslag till lagstiftning om realränteskatt. Då vet kapitalmarknadsinstituten vad de har att rätta sig efter. Då kan försäkrings sparare och pensionärer direkt avläsa att statsmakterna menar att de skall få det så här mycket sämre.

Missförstå mig inte nu, finansministern! Jag är angelägen om att säga att jag inte tycker om vare sig placeringsplikt eller realränteskatt. Men jag tycker att det är fel, såsom sker i debatten, att framställa placeringsplikten som något slags lindrigare påлага för pensionärer och försäkringstagare än vad en realränteskatt skulle vara.

Anf. 83 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Med anledning av Bo Söderstens polemiska inlägg kan jag väl säga att det säkerligen finns brister i mitt förstånd och i mitt minne. Man jag tror att jag minns en sak, Bo Södersten, och det är argumentationen under ATP-debatten, när socialdemokraterna valde att införa ett pensions-system, byggt på fördelningsprincipen i stället för på premiereservprincipen. Om någon i den debatten hade beskyllt socialdemokraterna för att man skulle ta ifrån pensionärerna en del av deras pengar genom att tvinga AP-fonderna att placera de fonderade medlen på ett mindre förmånligt sätt,

tror jag att det hade sagts att det var att misstänkliggöra socialdemokratin. Ingen har under ATP-systemets tid riktat den kritiken mot systemet.

Bo Södersten flyr nu undan hela denna diskussion. Vilken blir effekten för försäkringstagarna och pensionärerna, om man ålägger AP-fonderna och försäkringsbolagen att låna ut pengar till en lägre ränta än de eljest skulle kunna få? Det kan, Bo Södersten, bara bli ettdera av två resultat: antingen måste ATP-systemet och försäkringsbolagen kompensera sig genom höjda ATP-avgifter och höjda försäkringspremier eller också kommer man inte att klara de åtaganden man har i det allmänna pensionssystemet eller när det gäller de privata pensioner som är tecknade i SPP eller på annat håll. Detta belyses entydigt av de remissyttranden som här har avgivits och av den skrivelse som Sveriges arbetsledareförbund har ingivit till finansutskottet.

Jag tycker att Bo Södersten klart skulle kunna säga: Syftet är att pensionärer och försäkringstagare skall ge sitt bidrag för att täcka budgetunderskottet. Effekterna blir högre avgifter och premier. Socialdemokraterna har valt denna metod för att klara en del av de problem som budgetunderskottet medfört och därför att man icke orkar med besparingar i statens utgifter.

Detta, herr talman, är den verkliga innebörden. Det tråkiga är att socialdemokraternas talesmän försöker dölja den verkliga avsikten.

Anf. 84 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Om vi över huvud taget skall kunna orientera oss i tillvaron, kan vi inte helt glömma det förflutna, det som ligger bara några få år tillbaka i tiden. Jag ställde några enkla frågor till borgerlighetens företrädare. De vägrar enstämmigt att svara. Rolf Rämngård kan inte ge besked om huruvida centern är för eller emot prioriterade obligationer när det gäller jordbruket. Skälet är med all sannolikhet att man vill ha dessa obligationer. Men samtidigt närmar sig ett val, och då försöker man att linjera upp sig i de borgerliga leden.

Vi kan inse problemet med att använda prioriterade obligationer. Men vad var det i själva verket som hände under den borgerliga tiden? Jo, ni använde prioriterade obligationer i en utsträckning som aldrig har hänt förr eller senare. Ni sålde under fem år ut sådana till ett värde av 118 miljarder. Under ert senaste fulla regeringsår, 1981/82, emitterade ni prioriterade obligationer för hela 52 miljarder, i sanning ett mycket svårslaget rekord. Ja, så såg den borgerliga verkligheten ut.

Under de senaste två åren har vi varit på väg mot en mycket effektivare och mer marknadsinriktad kreditpolitik. Vi socialdemokrater har ingen särskild förkärlek för prioriterade obligationer och placeringsplikt. Om den framgångsrika utvecklingen hos svensk ekonomi fortsätter, är det också mycket möjligt att vi om något år kan undvara regler om placeringsplikt. Men tills vidare måste vi använda dem som ett medel bland andra i saneringen av svensk ekonomi.

Vad beträffar budgetunderskotten och statsskuldens tillväxt vet vi att budgetunderskotten nu inte uppgår till mer än räntorna på den statsskuld

som ni har dragit på oss. Vi har sänkt dessa underskott mycket kraftigt. Det gör att vi driver en betydligt mer effektiv ekonomisk politik än som skedde under de borgerliga åren. Vi ser också frukterna av detta. Inflationen sjunker, budgetunderskotten minskar och tillväxten är på nytt tillbaka i svensk ekonomi.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om finansutskottets betänkande 9.)

Anf. 85 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 9 om förnyelsefonder, m. m.

Förnyelsefonder, m. m.

Anf. 86 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Om några dagar skall vi fira jul. Det som kännetecknar juletid är glädje och förväntningar. Jag kan emellertid inte med bästa vilja i världen säga att jag känner någon glädje, när vi nu skall diskutera regeringsförslaget om att införa förnyelsefonder. Tvärtom tycker jag att det är trist och olustigt att vi skall drabbas av nya fonder.

Den socialdemokratiska regeringens uppfinningsrikedom för att komma åt Sveriges företagare saknar tydligen inga gränser. Fond- och skattetrycket på företagarna i det här landet har ökat mycket snabbt efter regeringsskiftet 1982. Man dränerar företagen på pengar genom skattehöjningar, likvidindragningar och olika fondavsättningar. Regeringen drev igenom införandet av löntagarfonderna mot – vågar jag påstå – en majoritet av svenska folket. Men det räcker inte med dessa fackföreningsfonder. Nej, ytterligare en fond skall införas, nämligen en förnyelsefond.

Ja, vad man än kan säga om regeringens förslag, inte vittnar de om någon förnyelse från regeringens sida när det gäller att komma till rätta med balansproblemen i Sveriges ekonomi. Regeringen använder samma ohållbara argumentering för de s.k. förnyelsefonderna som för de kollektiva fackföreningsfonderna, nämligen att avsättningar till förnyelsefonderna "beaktas vid beräkningen av tillgängligt löncutrymme".

Detta var som bekant ett av huvudargumenten för löntagarfonderna, men alla vet, t. o. m. regeringen, att dessa inte har haft någon dämpande effekt på lönekraven. Omfattningen av förnyelsefonderna blir mindre än hälften så stor som löntagarfondernas. Hur kan man i regeringskansliet tro och torgföra tanken, att förnyelsefonderna skulle verka återhållande på lönekraven? Det är ju en optimism som inte är av denna världen.

Det är mig också fullkomligt obegripligt att någon kan tro att *tvånget* för företagen att avsätta medel för utbildning av anställda och för forskning och utvecklingsarbete skulle *stimulera* något företag. Vi känner väl alla till uttrycket att även om man kan tvinga hästen till krubban, kan man aldrig

Tisdagen den
18 december 1984

*Förnyelsefonder,
m. m.*

tvunga hästen att äta. På liknande sätt är det med våra fria svenska företag i en fri marknadsekonomi. Skall de förbli livskraftiga, måste de i frihet få använda sina intjänade överskottsmedel.

Regeringens forsknings- och utvecklingspolitik har under det senaste året varit mycket motsägelsefull. För ett år sedan avskaffade regeringen det skatteavdrag företagen då fick göra för utvecklingskostnader. Det var för dyrt, sade regeringen. Nu vill regeringen lagstiftningsvägen tvinga företag att göra avsättningar till forskning och utveckling. Men nu skall facket ha vetorätt och regeringen bestämma hur företagen skall använda pengarna.

Jag vill inte påstå att man inte har kunnigt folk i regeringskansliet. Det finns säkert begåvat folk där också. Men jag är väldigt tveksam om där finns folk som vet hur företagen arbetar och fungerar. Man verkar vara omedveten om hur exempelvis de mindre och medelstora företagen driver sin utbildnings- och forskningsverksamhet.

Jag råkar, herr talman, ha närapå livslång erfarenhet av hur den mindre företagsamheten arbetar och verkar. Jag är, höll jag på att säga, född småföretagare. Småföretagandet har alltid varit min livsluft. Det känns tryggt att veta vad man talar om. Jag har inte behövt läsa mig till en uppfattning.

Min erfarenhet är att utbildningsarbetet i de mindre företagen sker på verkstadsgolvet, i lagerlokalen, på kontoret. Det är inte fråga om att skicka de anställda på dyrbar kursverksamhet till någon skola eller vad det är fråga om. Lärarna finns på arbetsplatsen – de utgör en del av arbetslaget. Så är det bara.

Idéerna till nya eller förbättrade produkter får man under arbetets gång. Man har inte råd att avlöna några som sitter och bedriver djupsinnig forskning. Men genom förslaget om förnyelsefonder tvingas en rad företag bekosta forskning som inte är av något större värde för deras verksamhet.

Regeringen kan omöjligen hävda att de stora företagens forsknings- och utbildningsinsatser skulle ha varit för små och felinriktade. Se på Volvo, som i år lägger ner omkring 3 miljarder kronor på forskning och utbildningsverksamhet.

Herr talman! Regeringen måste ha fått det här med fonder på hjärnan. Jag vet inte hur många fonder vi har fått under senare år. Men om det vore så att man löser problem genom att inrätta nya fonder, då skulle vi ha löst Sveriges ekonomiska problem vid det här laget. Regeringens fondförslag på olika områden löser inga problem. Tvärtom, de försvårar för företagen att anpassa sig till de förändringar som ständigt pågår i en marknadsekonomi.

Vi säger också nej till den i propositionen föreslagna höjningen av inbetalningskvoten till allmänna investeringsfonderna – från 50 % till 75 %. Det finns ingen anledning till detta, menar vi, eftersom skattesatsen uppgår till 52 %.

Jag sade att jag inte kände någon glädje och förväntan när vi skulle behandla frågan om att införa förnyelsefonder. Djupt i mitt inre hyser jag dock förhoppningar om en politisk ändring nästa höst. Jag hoppas att vi den 15 september 1985 får ett regimskifte här i landet. Det skulle vara glädjande

att få byta ut alla socialdemokratiska statsråd mot borgerliga statsråd, som bedriver en bättre och mera företagsvänlig politik, en regering och en majoritet här i riksdagen som snabbt avskaffar fonder och andra hinder som försvårar för näringslivet. Det skulle hjälpa Sverige. Detta är min julkhälsning eller kanske rättare sagt min nyårsönskan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3 vid finansutskottets betänkande nr 9.

Anf. 87 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Det egentliga argumentet för införande av förnyelsefonder är att påverka 1985 års avtalsrörelse. Regeringen anser sig ha en uppgörelse med löntagarorganisationerna om att den totala lönekostnadsökningen för 1985 skall stanna vid 5 %. Olika företrädare för organisationerna har också i allmänna uttalanden anslutit sig till 5-procentsnivån, men de reella förhandlingarna som pågår tyder på att det verkliga slutresultatet kan komma att ligga betydligt högre. Som exempel kan nämnas de just nu aktuella kraven från Metallindustriarbetareförbundet i vad gäller förändringen av sjukförsäkringen. Det finns således inga säkra tecken på att förnyelsefonderna skulle få någon positiv effekt på de pågående avtalsförhandlingarna.

För ett år sedan föreslog regeringen införande av kollektiva löntagarfonder för att åstadkomma en avtalsrörelse 1984 på låg nominell nivå. 1984 års avtalsrörelse blev i realiteten ett fiasko. Löneökningstakten tycks nu när facit snart föreligger t. o. m. bli någon eller några procent högre än för 1983. Jämfört med våra viktigaste konkurrentländer tycks löneökningstakten komma att hamna på dubbelt så hög nivå. Löntagarfonderna hade uppenbarligen ingen som helst positiv effekt på avtalsrörelsen 1984.

Den internationella högkonjunkturen och devalveringarna 1981 och 1982 har medfört att vinstnivån i näringslivet kraftigt ökat under åren 1983 och 1984 jämfört med under lågkonjunkturåren 1980–1982. Vinstnivån 1983/84 är dock inte anmärkningsvärt hög, om man ser den i ett längre perspektiv, t. ex. om man jämför den med den normala vinstnivån i näringslivet under 1950- och 1960-talen. Enligt vår mening behövs en vinstnivå av den storleksordning som gällt de två senaste åren för att stimulera till den förnyelse och de investeringar som är nödvändiga för det svenska näringslivet. Jag anser således att den nuvarande vinstnivån snarast är att betrakta som normal, och därför inte motiverar kompletterande åtgärder av fördelningsspolitiska skäl, t. ex. i form av förnyelsefonder.

Det finns redan en hel flora åtgärder som på olika sätt drar in företagets likviditet för 1985 med storleksordningen 20 miljarder kronor. Därutöver tillkommer bolagsskatten. Skulle nu även förnyelsefonder införas innebär detta en inlåsning av ytterligare 5–10 miljarder kronor för företagen.

Förnyelsefonderna skall enligt regeringen utnyttjas av företagen till utbildning av anställda samt forskning och utveckling. För att medlen skall få tas i anspråk krävs ett byråkratiskt ansökningsförfarande där först de lokala fackföreningarna skall yttra sig och sedan statens industriverk skall besluta. Redan i dag är det självfallet en strategisk överlevnadsfråga för varje företag

att utbilda sin personal samt bedriva framsynt forskning och utveckling inom sitt verksamhetsområde. För detta behövs inga statliga pekpinningar eller byråkratiska ansökningsförfaranden.

Vi inom centern avvisar således bestämt, såväl av formella skäl som av ett antal reella skäl, införande av förnyelsefonder.

Däremot anser vi att ett återinförande av det s. k. fou-avdraget på ett bättre sätt än förnyelsefonderna kan tillgodose kravet på utbildning, forskning och utveckling inom olika företag. Detta avdrag hade stor betydelse för den långsiktiga planeringen för forskningsinsatser och finansiering av nya forskningsprojekt. Inte minst gällde detta för de mindre och medelstora företagen. Med fou-avdragen var det också företagen själva, och inte myndigheterna, som beslutade om olika forskningsinsatserns omfattning och inriktning.

Regeringen har också i proposition 86 föreslagit att inbetalningskvoten vid avsättning till allmän investeringsfond skall höjas från nuvarande 50 % till 75 %. Orsaken är att aktiebolagens skattesats, 52 %, och vinstdelningsskatten, 20 %, tillsammans gör det skattemässigt förmånligt för vissa företag att göra avsättning till allmän investeringsfond, även om de inte har några aktuella investeringsplaner.

Centern har bestämt tagit avstånd från kollektiva löntagarfonder och därmed också från vinstdelningsskatten. Vi har tillsammans med moderata samlingspartiet och folkpartiet utfäst oss att avveckla löntagarfonderna och avskaffa vinstdelningsskatten så snart det finns parlamentariska förutsättningar för detta. Mot den bakgrunden anser vi självfallet inte att vinstdelningsskatten kan anföras som motiv för en höjning av inbetalningskvoten.

Att bolagsskattesatsen med några procent överstiger 50 % anser vi inte i sig vara tillräckligt skäl för att höja kvoten. Vi avvisar därför propositionen även i den del som gäller inbetalningskvoten vid avsättning till allmänna investeringsfonder.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 3 i finansutskottets betänkande nr 9.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

5 § Anf. 88 TALMANNEN:

Om talarna i återstående ärenden på föredragningslistan ålägger sig en viss återhållsamhet beträffande taletider och repliker, bör det bli möjligt att avsluta riksdagens arbete vid det förestående kvällssammanträdet. Jag anser mig därför inte behöva utfärda kallelse till något sammanträde i morgon.

6 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1984/85:90 Kontroll av rådgivare, m. m.

1984/85:98 En friare nämndorganisation i landstingskommunerna

1984/85:99 Ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

7 § Anmälades och bordlades

Förslag

1984/85:13 Riksdagens revisorers förslag angående effektivitetsproblem vid utlokaliseringen av statliga civila myndigheter

Nr 56

Tisdagen den
18 december 1984

*Meddelande om
frågor*

8 § Anmälades och bordlades

Jordbruksutskottets betänkanden

1984/85:20 Bevarandet av fjällnära skogar

1984/85:21 Livsmedelskontroll m. m.

1984/85:22 Informationsinsatser rörande ett biologiskt anpassat skogsbruk,
m. m.

1984/85:23 Översyn av skogslagstiftningen

1984/85:24 Energiskogsodling

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 december

1984/85:317 av *Kerstin Ekman* (fp) till utbildningsministern om samordning mellan skolavslutning och inryckning till värnpliktstjänstgöring:

Varje år drabbas ett stort antal unga män av bristen på samordning mellan verksamheten i skolan och tjänstgöringsskyldighet inom försvaret. Inryckning till grundutbildning sker i allmänhet veckan före skolavslutningen på gymnasiet.

Jag har i interpellation 1982/83:136 och motion 1983/84:646 krävt en ändring för att få en bättre samordning.

I utbildningsutskottets betänkande 1983/84:19 avstyrks min motion med motivering att "1983 års värnpliktsutbildningskommitté (Fö 1983:01) har enligt sina direktiv (dir 1983:51) bl. a. att se över in- och utryckningstidpunkterna för värnplikts-tjänstgöringen så att dessa i rimlig utsträckning anpassas till de värnpliktigas civila studier. Utskottet anser att riksdagen i avvaktan på resultatet av kommitténs arbete inte bör göra något uttalande i frågan."

Kommittén har presenterat en lösning, men detta har inte givit något resultat. Risken att ännu en årsklass drabbas av brist på samordning är stor. Min fråga är därför:

Är statsrådet beredd att föreslå åtgärder som löser detta problem?

1984/85:318 av *Paul Lestander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om utvecklingen vid AMU-filialen i Haparanda:

Det råder oro för utvecklingen vid AMU-filialen i Haparanda. Man befarar att planerna på att vidareutveckla den trätekniska utbildningen inte

Tisdagen den
18 december 1984

*Meddelande om
frågor*

kan realiseras, eller att utbildningen kommer att splittras upp på olika enheter.

Mot ovanstående bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Kommer AMU-filialen i Haparanda att garanteras verksamhet av minst samma omfattning som hittills?

1984/85:319 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till jordbruksministern om hanteringen av isocyanat:

Giftkatastrofen i Bhopal, Indien, anses som den värsta i världshistorien. Bland forskare, allmänhet och hos myndigheter väcker den många frågor som även rör svenska förhållanden. Även i Sverige hanteras olika isocyanter, i vissa fall vid industrier i nära anslutning till bostadsområden. Exempel finns från Göteborg – Biskopsgården och Kärra har omnämnts i massmedia. Riskbilden kan visserligen antas vara en helt annan än den vid liknande industrier i tredje världen. Ändå måste det vara angeläget att säkerhet och lokalisering redovisas och diskuteras öppet.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga följande:

- Har myndigheterna kartlagt och bedömt all hantering av isocyanat i Sverige, så att en öppen redovisning kan ske av var det förekommer samt hur säkerheten fungerar?

1984/85:320 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsrådet Bengt Göransson om ett nytt skolbetygssystem:

I ett TV-program med ungdomar nyligen förklarade statsministern att dagens relativa betyg inte fungerar i praktiken, men att man nu försöker föra in mer kursrelaterade och målrelaterade betyg.

Mot denna bakgrund vill jag fråga skolministern om han avser att lägga fram förslag till riksdagen om ett nytt betygssystem.

1984/85:321 av *Marianne Karlsson* (c) till justitieministern om byggstart för ett nytt polishus i Linköping:

Ett nytt polishus i Linköping har varit planerat sedan lång tid tillbaka. Det hittillsvarande polishuset uppfördes av kommunen år 1944–1945, men visade sig efter några år inte vara dimensionerat efter de behov som successivt uppkom. Långt före polisens förstatligande 1965 tvingades också polisledningen att flytta ut olika arbetsenheter till förhyrda lokaler. Förbättringar av lokalsituationen har efter hand genomförts, men polisenheter är ändå fortfarande spridda på fyra olika adresser i Linköping, vilket medfört stora olägenheter för polisarbetet och inte minst för kommunikationerna inom myndigheten.

Stora ansträngningar har emellertid vidtagits – såväl lokalt som regionalt – för att lösa frågan. Sedan ett antal år finns också en byggnadstomt reserverad för ett nytt polishus i centrala Linköping. Trots alla ansträngningar ligger

dock denna tomt obebyggd, och ingenting tycks hända för att få polishusfrågan löst i en av landets större residensstäder och kommuner, med omfattande industrier och förvaltningar.

Jag vill därför fråga chefen för justitiedepartementet Sten Wickbom:

Inom vilken tidsrymd är det aktuellt för statsmakterna att starta det planerade polishusbygget i Linköping för att därigenom tillgodose det stora behovet av rationella polislokaler där?

1984/85:322 av *Börje Stensson* (fp) till jordbruksministern om inventeringen av skogsskador:

Resultatet av riksskogstaxeringens inventering av skogsskador har i dagarna redovisats.

Inventeringen är ett försök att få en bild av hur den svenska skogen mår. Bakgrunden till inventeringen är bl. a. de befarade försurningsskadorna på svensk skog.

Med hänvisning till den genomförda inventeringen vill jag fråga jordbruksministern:

1. Ger inventeringen tillräckligt underlag för att avgöra vilka skadeorsakerna är?
2. Vilka åtgärder är jordbruksministern beredd vidta mot bakgrund av inventeringens resultat?

1984/85:323 av *Jan Hyttring* (c) till kommunikationsministern om underhållet av inlandsbanan:

I trafikutskottets betänkande 1978/79:18 s. 64 och 65 kan följande citat hämtas:

”I sammanhanget vill utskottet understryka angelägenheten av att statens ansvar för underhållet av hela den nuvarande inlandsbanan slås fast och att en fortsatt målmedveten upprustning av banan sker.”

En utskottsmajoritet av socialdemokrater och moderater stod bakom denna skrivning. Utskottets betänkande behandlades i riksdagen valåret 1979. Med anledning härav ställer jag frågan:

Hur vill statsrådet Boström förverkliga detta vallöfte?

10 § Kammarén åtskildes kl. 17.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON